

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

Πτυχιακή Εργασία με Τίτλο:

*«Το κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον ενηλίκων με
προβλήματα ακοής και η αποτύπωσή του
στην γεωγραφική περιφέρεια Αττικής»*

Πτυχιακή Εργασία της:

Ποδηματή Μαρίας (Α.Μ. 20528)

Αθήνα, Ιούλιος 2011

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

Πτυχιακή Εργασία με Τίτλο:

*«Το κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον ενηλίκων με
προβλήματα ακοής και η αποτύπωσή του
στην γεωγραφική περιφέρεια Αττικής»*

Πτυχιακή Εργασία της:

Ποδηματή Μαρίας (Α.Μ. 20528)

Τριμελής Επιτροπή:

Αντωνοπούλου Αικατερίνη, Λέκτορας (επιβλέπουσα)

Κρητικός Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής

Παπαδόπουλος Απόστολος Γ., Αναπληρωτής Καθηγητής

Αθήνα, Ιούλιος 2011

Περιεχόμενα:

<u>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</u>	- 5 -
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	- 6 -
<u>SUMMARY</u>	- 7 -
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	- 8 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ</u>	- 9 -
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	- 10 -
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	- 13 -
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	- 16 -
ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	- 18 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΚΟΗΣ</u>	- 22 -
ΑΝΑΠΗΡΙΑ:	- 23 -
ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΩΦΩΣΗΣ	- 24 -
ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	- 25 -
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (Ε.Ν.Γ.)	- 28 -
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	- 32 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ</u>	- 34 -
ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	- 35 -
ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΠΗΡΩΝ	- 36 -
ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	- 37 -
ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	- 39 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΣ</u>	- 42 -
ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ	- 43 -
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	- 43 -
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	- 45 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	- 47 -
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ:	- 48 -
ΕΞΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ	- 55 -
ΕΞΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΚΟΥΟΝΤΩΝ	- 63 -
ΟΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΑΣ	- 78 -
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	- 86 -

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: **- 91 -**

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ: **- 92 -**

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ: **- 94 -**

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: **- 95 -**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ: **- 96 -**

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ **- 96 -**

ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΩΦΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ –ΠΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ: **- 102 -**

Α) ΦΟΙΤΗΣΗ ΣΕ ΣΧΟΛΕΙΑ (ΤΑΞΕΙΣ) ΑΚΟΥΟΝΤΩΝ **- 103 -**

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: **- 104 -**

Β) ΦΟΙΤΗΣΗ ΣΕ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΩΦΩΝ **- 104 -**

ΘΕΜΕΛΙΩΤΕΣ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ: **- 105 -**

*«Όσα προβλήματα κι αν εμφανίζει ένα παιδί, πάντα θα' χει μία ή περισσότερες
ικανότητες σε κάποιο τομέα της μάθησης ή της συμπεριφοράς¹.»*

¹ Σ. Πολυχρονοπούλου, Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες – Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης, σελ.55.

Ευχαριστίες

Πριν την τελική επιλογή του θέματος της πτυχιακής μου εργασίας αντιμετώπισα αρκετές ενστάσεις από πολλούς που δεν μπορούσαν να κατανοήσουν γιατί επέλεξα να ασχοληθώ με την κοινότητα των κωφών και με την ένταξη τους μέσα στην κοινωνία. Η πιο συχνή απορία ήταν τι σχέση έχει η γεωγραφία με τα παιδαγωγικά και συγκεκριμένα με την ειδική αγωγή. Στα χρόνια φοίτησής μου στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο ωστόσο, πέρα από τις πολύ σημαντικές γνώσεις που έλαβα, έμαθα πως η γεωγραφία δεν αφορά μόνο σε χάρτες, πρωτεύουσες και ποταμούς όπως πολλοί τείνουν να πιστεύουν, κυρίως λόγω των μαθητικών τους χρόνων αλλά και πως ένα υπεύθυνο άτομο πρέπει να διευρύνει τις γνώσεις του προς κάθε κατεύθυνση και ειδικότερα προς τον τομέα που σκοπεύει να ασχοληθεί μελλοντικά. Συνεπώς κι εγώ ως μελλοντική Γεωγράφος με στόχο την ενασχόληση στον τομέα της εκπαίδευσης, ενδιαφέρθηκα να ενημερωθώ αλλά και να μελετήσω ομάδες ατόμων που αντιμετωπίζουν συχνά την απόρριψη, κυρίως από τα πρώτα βήματα της ζωής τους και να ψηλαφίσω την πορεία τους μέσα στην κοινωνία.

Σε αυτή μου την προσπάθεια μεγάλη βοήθεια δέχτηκα κυρίως από τα ίδια τα άτομα με προβλήματα ακοής που με αποδέχτηκαν και στήριξαν την έρευνα αυτή αλλά και από την καθηγήτριά μου κ. Αντωνοπούλου Αικατερίνη που με καθοδηγούσε καθ' όλη την πορεία της ερευνητικής διαδικασίας. Ευχαριστώ επίσης θερμά κι την αδερφή μου Ελισσάβετ που με βοήθησε στην διερμηνεία της Ελληνικής Νοηματική και στην επικοινωνία με τα κωφά άτομα καθ' όλη τη διάρκεια της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων. Τέλος, ευχαριστώ θερμά όλους τους συμμετέχοντες που με την υπομονή και τη καλή διάθεση προθυμοποιήθηκαν να συμβάλουν στην έρευνα προσφέροντας λίγο από τον πολύτιμο χρόνο τους αλλά και όλους τους παράγοντες που συντέλεσαν στην ομαλή διεξαγωγή αυτής της πτυχιακής εργασίας. Ιδιαίτερα νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω για άλλη μια φορά την καθηγήτριά μου, βασικό συντελεστή, καθοδηγητή αλλά και μέντορά μου.

Περίληψη

Ποιες κοινωνικές ταυτότητες αναπτύσσει ένα άτομο με απώλεια ακοής μέσα στην κοινωνία και ποιες συμπεριφορές προβάλλει ως προς τα άτομα με παρόμοια προβλήματα αλλά και ως προς τους ακούντες; Η παρούσα έρευνα, θέτοντας την ερώτηση αυτή ως θεμελιώδες ερευνητικό ζήτημα, εξετάζει τις κοινωνικές ταυτότητες που αναπτύσσει ένα άτομο με απώλεια ακοής μέσα στην κοινωνία και τις συμπεριφορές που υιοθετεί απέναντι στα άτομα με παρόμοια προβλήματα αλλά και απέναντι στην κοινότητα των ακούντων. Οι συμμετέχοντες ήταν 45 κωφοί και βαρήκοοι ενήλικες με μέση ηλικία 34,02 έτη (τ.α.: 10,25). Προκειμένου να καταγραφούν οι απόψεις τους σχετικά με τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά τους και τη σχέση τους με την κοινότητα των ακούντων, κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε 44 ερωτήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η κώφωση δεν είναι μια αναπηρία χωρίς διαβαθμίσεις και πως οι κωφοί δεν αποτελούν πάντοτε μέλη της ίδιας κοινότητας, ούτε έχουν πάντα κοινή ταυτότητα. Οι περισσότεροι νοιώθουν ότι είναι άξιοι ως άτομα και ξεχωριστοί ως προσωπικότητα. Από την άλλη μεριά όμως τα ίδια άτομα αξιολογούν τους εαυτούς τους αρνητικά σε σχέση με τα έως τώρα επιτεύγματα τους και δηλώνουν ότι αρκετές φορές νοιώθουν ανίκανοι ή/και άχρηστοι. Οι εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές επιπτώσεις των ευρημάτων της παρούσας έρευνας αναπτύσσονται στα συμπεράσματα.

Summary

Which social identities develop a person with hearing loss in the society and what kind of behavior relies on people with similar problems? Setting this matter as a fundamental research question, a small survey is conducted in the community of deaf people. The main aim of the research is to investigate the problems that people with partial or total deafness are facing and how these problems affect their behavior or their social identity. The participants were 45 deaf and hard of hearing adults with a mean age of 34,02 years (MP: 10.25). In order to record their views about the psychosocial characteristics and their relationship with the community of the hearing, we made a questionnaire which includes 44 questions. The results showed that deafness is a disability without gradients, and that deaf are not always members of the same community, nor do they always have a common identity. Most people feel that they worth as individuals and have distinct personalities. On the other hand the same people evaluate harshly themselves, compared to their achievements so far. They also feel, several times, incapable and/or scrap. The educational and pedagogical implications of the findings of this research are being developed in the conclusion.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (Α.μ.Ε.Α.) και πιο συγκεκριμένα «διεισδύει» στην κοινότητα των κωφών. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια γενική αναφορά στους ορισμούς των εννοιών «ψυχολογία», «προσωπικότητα», «χαρακτήρας» και «συμπεριφορά». Στη συνέχεια στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην αναπηρία γενικότερα αλλά και πιο συγκεκριμένα στο πρόβλημα της κώφωσης. Ερευνάται η ιστορία, η εκπαίδευση αλλά και τα προβλήματα κοινωνικής ένταξης των κωφών και επεξηγείται η χρησιμότητα της Νοηματική ως μίας γλώσσας επικοινωνίας αυτών των ατόμων. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι έως τώρα έρευνες και θεωρίες σχετικά με την κοινωνική ταυτότητα των κωφών ατόμων αλλά και το πώς επηρεάζουν οι γύρω κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες την αυτοεκτίμηση τους. Στη δεύτερη φάση της εργασίας (κεφάλαιο 4 και 5) διεξάγεται μια έρευνα με ερωτηματολόγια με σκοπό να απαντηθούν ερωτήματα που αφορούν στην ένταξη των κωφών μέσα σε ομάδες κωφών και ακουόντων αλλά και ερωτήματα που αφορούν στην ψυχολογία των κωφών και στα συναισθήματα που υπερισχύουν και διαμορφώνουν την προσωπικότητα τους. Τέλος στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και προκύπτουν κάποιες γενικεύσεις σε σχέση με το αρχικό ερευνητικό ερώτημα.

Κεφάλαιο 1: Ψυχολογία και Προσωπικότητα

*«Όσα προβλήματα κι αν εμφανίζει ένα παιδί,
πάντα θα 'χει μία ή περισσότερες ικανότητες σε
κάποιο τομέα της μάθησης ή της συμπεριφοράς².»*

² Σ. Πολυχρονοπούλου, Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες – Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης, σελ.55.

Στο εισαγωγικό αυτό κεφάλαιο επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση και κατανόηση των εννοιών: *ψυχολογία, προσωπικότητα και χαρακτήρας*, βασικές έννοιες που θα αποτελέσουν στη συνέχεια το θεμελιώδη λίθο για τη διεξαγωγή σχετικής έρευνας. Υπάρχει μία πληθώρα ερωτημάτων που δημιουργούνται γύρω από αυτές τις έννοιες, παρόλα αυτά, σε αυτό το κεφάλαιο δεν επιδιώκεται να δοθούν «καθολικά παραδεκτές» απαντήσεις. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να προσεγγίσει όσο το δυνατό πιο επιστημονικά τους παραπάνω όρους και να επισημάνει τις τυχόν συνθήκες κάτω από τις οποίες αναπτύσσεται και διαμορφώνεται η προσωπικότητα του ανθρώπου, αλλά και τους παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διάπλαση του χαρακτήρα του.

Ψυχολογία

Η ψυχολογία είναι μια επιστήμη που μελετά τη *συμπεριφορά* του ανθρώπου. Σκοπός της είναι η διαμόρφωση μιας θεωρίας της προσωπικότητας, ένα ενιαίο και δομημένο σύστημα σύμφωνα με λογικές αρχές, από θεωρήματα, που περιέχουν τους όρους και τους νόμους της ατομικής συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, ερευνητικό αντικείμενο της ψυχολογίας της προσωπικότητας δεν αποτελεί η συμπεριφορά του ανθρώπου σε ειδικές περιπτώσεις ή κάτω από ειδικές συνθήκες αλλά «ο άνθρωπος ως αιώνιο βιολογικό ον, παντού και πάντα³». Συνεπώς, η Ψυχολογία του ανθρώπου, με άλλα λόγια προσπαθεί να ερμηνεύσει το πώς ζουν οι άνθρωποι, πώς αντιδρούν, γιατί αντιδρούν έτσι και ως εκ τούτου, πώς θα αντιδρούσαν κάτω από ορισμένες συνθήκες.

Ο όρος *συμπεριφορά* με την ευρύτερη έννοιά του, περιέχει κάθε **δράση** και **αντίδραση** ενός οργανισμού. Η ανθρώπινη συμπεριφορά, ωστόσο, δεν είναι μόνο αντικείμενο της Ψυχολογίας, υπάρχουν και άλλοι επιστημονικοί κλάδοι, οι οποίοι έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις και απόψεις, όπως η Ανθρωπολογία, η Κοινωνιολογία, η Οικονομία, η Πολιτική και η Παιδαγωγική. Κάθε επιστήμη περιορίζει την ερευνητική της δραστηριότητα σε μία ορισμένη περιοχή, όπου ισχύουν συγκεκριμένες νόρμες. Συνεπώς, η πρόοδος καθώς και τα συμπεράσματα κάθε

³ Π.Α. Κυριακίδης, Κοινωνία και Προσωπικότητα, Παν/μιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 9.

επιστήμης εξαρτώνται, κατά πολύ τόσο από το πρίσμα προσέγγισης του ερευνητικού αντικειμένου όσο και από την επιστημονική μέθοδο που υιοθετείται.

Η ψυχολογία της κοινωνίας δεν ενδιαφέρεται μόνο για τα κοινωνικά σχήματα και τις κοινωνικές σχέσεις, σκοπός της είναι η διαμόρφωση μιας θεωρίας, που ερμηνεύει κάθε ατομική συμπεριφορά σε μια ορισμένη κατάσταση κι επιδιώκει να καθορίσει το **πώς** ορισμένοι παράγοντες επηρεάζουν την κοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου.

Από τους αρχαίους κιόλας χρόνους ο άνθρωπος μελετούσε κι ενδιαφερόταν για τις ιδιομορφίες και την ποικιλία των ατομικών χαρακτηριστικών. Στον 16^ο αιώνα αναπτύχθηκαν οι θεωρίες του Rousseau, και αργότερα των Locke και Pestalozzi, σύμφωνα με τις οποίες το παιδί θεωρείται «άγραφος χάρτης που μπορεί να επηρεαστεί από ποικιλία ερεθισμάτων⁴».

«Η παιδική ηλικία έχει τους δικούς της τρόπους να βλέπει, να σκέφτεται, να αισθάνεται και τίποτα δεν είναι πιο παράλογο από το να θέλουμε να τους αντικαταστήσουμε με τους δικούς μας.»

Jean Jacques Rousseau

Στις μέρες μας η επιστήμη έχει προχωρήσει περαιτέρω και έχει γίνει λόγος για βιολογικά και κληρονομικά χαρακτηριστικά, ωστόσο είναι κοινώς παραδεχτό ότι ο άνθρωπος πριν ακόμα από τη γέννησή του ακολουθεί μια εξελικτική πορεία για να ωριμάσει βιολογικά, πνευματικά, κοινωνικά και ψυχολογικά. Οι άνθρωποι, στην αναπτυξιακή τους πορεία, από βρέφη μέχρι ενήλικες, διαμορφώνουν μια φιλοσοφία ζωής και τελικά αγωνίζονται για να αποκτήσουν μια άρτια και ολοκληρωμένη προσωπικότητα με τα χαρακτηριστικά της αυτονομίας, της ελευθερίας, της υπευθυνότητας και της ανθρωπιάς. Τα στάδια αυτής της πορείας προσπαθεί να καταγράψει και να πολιτογραφήσει η Ψυχολογία εντοπίζοντας παράλληλα πώς επιδρά η κοινωνία στο άτομο και *vice versa* πώς το άτομο διαμορφώνει το κοινωνικό σύνολο. Σε αυτή την προσπάθεια αναπτύσσονται ποικίλες και αποκλίνουσες θεωρίες και απόψεις στον επιστημονικό χώρο της ψυχολογίας. Παρά την έλλειψη συμφωνίας, οι μελετητές της προσωπικότητας⁵, μέσα από τον εποικοδομητικό διάλογο και την αντιπαράθεση απόψεων αποτελούν μια σημαντική ενοποιητική δύναμη στον τομέα

⁴ Μ. Τζουριάδου, Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση, Προμηθεύς, 1995, Σελ.16.

⁵ Από την αγγλική λέξη / ορολογία «personologists».

της ψυχολογίας και συμβάλλουν στη συλλογή, την οργάνωση και την ενσωμάτωση δεδομένων που προωθούν και προάγουν την έρευνα.

Οι άνθρωποι μοιάζουν και ταυτόχρονα διαφέρουν. Αυτό προσδιορίζεται από την ομοιογένεια και την ανομοιογένεια που υπάρχει και στη φύση. Συγκεκριμένα, «μοιάζουν, γιατί είναι όλοι ανθρώπινες υπάρξεις. Διαφέρουν, γιατί δεν αναπτύσσονται όλοι κάτω από τις ίδιες συνθήκες ζωής. Οι παρατηρούμενες στο σώμα, το πνεύμα και τη δράση διαφορές και αποκλίσεις κατατάσσονται σε σωματικές⁶, πνευματικές⁷, συναισθηματικές⁸ και δομικές⁹». ¹⁰Αναλυτικότερα οι κυριότεροι από τους τομείς στους οποίους έχει αναλυθεί ο ψυχοσωματικός βίος του ανθρώπου, και έχουν μελετηθεί συστηματικά είναι πέντε:

1) Σωματικά χαρακτηριστικά: Οι διαφορές στα σωματικά χαρακτηριστικά πολλές φορές συνοδεύονται και από διαφορές στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά¹¹.

2) Ψυχοκινητικά χαρακτηριστικά: Η αντίληψη μέσω των αισθήσεων, ο προσανατολισμός στο χώρο, η ακρίβεια και η σταθερότητα των κινήσεων, κ.λπ.

3) Γενετική νοημοσύνη και γνωστικές λειτουργίες: Το γενικό επίπεδο και ο ρυθμός νοητικής ανάπτυξης, οι επιμέρους νοητικές λειτουργίες, όπως η προσοχή, η παρατήρηση, η μνήμη, η κριτική ικανότητα, η δημιουργική σκέψη κ.λπ.

4) Σχολική και επαγγελματική επίδοση: η ταχύτητα μάθησης και το ποσό των γνώσεων που αποκτώνται σε κάθε διδασκόμενο μάθημα, καθώς και ο βαθμός απόδοσης και ικανοποίησης του ατόμου στα διάφορα είδη εργασίας κ.λπ.

5) Προσωπικότητα: Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της βούλησης και του συναισθήματος, οι προτιμήσεις, οι κλίσεις και τα ενδιαφέροντα, ο βαθμός κοινωνικής και συναισθηματικής προσαρμογής, ο βαθμός αυτοεκτίμησης κ.λπ.

⁶ Σωματικές αποκλίσεις παρουσιάζουν όσοι έχουν ελαττωματικά σωματικά όργανα.

⁷ Πνευματικές, όσοι δεν μπορούν να μάθουν ή μαθαίνουν αργά.

⁸ Συναισθηματικές όσοι από φόβο ή άγνοια δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν με τις δικές τους δυνάμεις τα αναπτυξιακά τους προβλήματα.

⁹ δομικές αυτοί των οποίων η προσωπικότητα δεν λειτουργεί κατά τρόπο ενιαίο

¹⁰ Β. Ι. Χααραλαμπόπουλου, Η Ανάπτυξη της προσωπικότητας –Εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική αγωγή, Gutenberg, 1987 ,σελ. 27.

¹¹ Υπάρχει μάλιστα ειδικός επιστημονικός κλάδος, η βιοτυπολογία, ο οποίος ασχολείται με την ταξινόμηση των ατόμων σε ψυχολογικούς τύπους με βάση τα σωματικά χαρακτηριστικά.

Προσωπικότητα

Ο όρος Προσωπικότητα προέρχεται από τη λέξη «προσωπείο» και «πρόσωπο». Αυτές οι λέξεις χρησιμοποιούνταν από τους αρχαιότετους χρόνους κυρίως στην τραγωδία. Η λέξη «πρόσωπο» είναι ελληνική¹² και σημαίνει την όψη και τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του προσώπου ενός ανθρώπου, ενώ η λέξη «προσωπείο» ή «persona» είναι λατινική και σημαίνει όχι μόνο τη μάσκα, αλλά και το χαρακτήρα που υποδύεται ο ηθοποιός.

Από την ετυμολογική διερεύνηση προκύπτει ότι, ο όρος προσωπικότητα, δε δηλώνει μόνο την εμφάνιση, τα ιδιαίτερα δηλαδή χαρακτηριστικά του προσώπου ενός ανθρώπου, που τον ξεχωρίζουν από κάποιον άλλο, αλλά και τα πνευματικά, συναισθηματικά και ηθικά χαρακτηριστικά που βρίσκονται πίσω από την εμφάνιση και το προσωπείο.

Στην καθημερινότητα χρησιμοποιούμε τον όρο «προσωπικότητα» κυρίως όταν αναφερόμαστε σε άτομα με εξαιρετικές ικανότητες και μεγάλα επιτεύγματα, ή σε άτομα με κοινωνική προβολή και αναγνώριση. Μερικές καθημερινές εκφράσεις και λέξεις, είναι: «αυτοπροσώπως», «προσωποπαγής», «προσωπολατρία», «φάνηκε το αληθινό του πρόσωπο» κ.λπ. όπου το πρόσωπο είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Άλλοι χαρακτηρισμοί για πρόσωπα, είναι: «...αυτός έχει προσωπικότητα», «...αυτός είναι προσωπικότητα», «...στη δεξίωση παραβρέθηκαν και πολλές προσωπικότητες...». Με την έκφραση «προσωπικότητα» υπογραμμίζουμε όχι τις ιδιότητες αλλά την παρουσία ενός σημαντικού προσώπου που διαφέρει από τον κοινό, τον συνήθη ή τον τυχαίο μέσο άνθρωπο. Πολλές όμως είναι και οι φορές, όπου η λέξη προσωπικότητα χρησιμοποιείται με αρνητικές σημασίες:

1) «τον άνθρωπο χωρίς προσωπικότητα»: που δείχνει πραγματική ανυπαρξία προσωπικότητας (διανοητικά ανάπηρος άνθρωπος) ή την κατηγορία των ανθρώπων που είναι ασταθείς.

2) «την αδύνατη προσωπικότητα»: που αναφέρεται σε άβουλα άτομα, ανθρώπους που γίνονται υποχείρια άλλων.

3) «την σκοτεινή προσωπικότητα» που αναφέρεται σε επικίνδυνους ανθρώπους που δεν εμπνέουν εμπιστοσύνη.

¹² Η ρίζα της βρίσκεται στην αρχαία ελληνική γλώσσα: προσω-ωψ, ωψ-ωπός= η όψη, η θέα και όπωπα = είδα

4) «την διαταραγμένη προσωπικότητα»: που χαρακτηρίζει ανθρώπους με σημαντικά ψυχικά τραύματα, με κενά στην εξέλιξή τους, με κλίσεις και τάσεις ακίνδυνες ή επικίνδυνες για το κοινωνικό σώμα που καθιστούν όμως το άτομο δυστυχισμένο.

Αντίστοιχα, στην επιστημονική ορολογία, η έννοια του όρου είναι διαφορετική¹³. Ο όρος προσωπικότητα, σημαίνει το σύνολο των σωματικών και ψυχικών χαρακτηριστικών του ατόμου και κυρίως τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται και οργανώνονται σε ένα ενιαίο σύνολο. Ο όρος δηλαδή χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η δυναμική οργάνωση του συνόλου των σωματικών χαρακτηριστικών, των αντιληπτικών και νοητικών ικανοτήτων, της συναισθηματικής ιδιοσυγκρασίας, της βούλησης και του χαρακτήρα του ατόμου.

Κάθε άτομο διαθέτει μια τέτοια σύνθεση χαρακτηριστικών που είναι μοναδική και τον διαφοροποιεί απ' τους υπόλοιπους γύρω του.

Η μελέτη και γνώση της προσωπικότητας βοηθάει στην κατανόηση της συμπεριφοράς, όμως προσωπικότητα και συμπεριφορά δεν είναι ταυτόσημα¹⁴. Προσωπικότητα δεν είναι η ίδια η συμπεριφορά αλλά κάτι που εκφράζεται με τη συμπεριφορά. Πολλές φορές, ωστόσο, οι λέξεις «συμπεριφορά», «προσωπικότητα» και «χαρακτήρας», χρησιμοποιούνται κατά τρόπο καθόλου ομοιόμορφο και συχνά χαώδη, όχι μόνο από μη επιστήμονες αλλά και από ψυχολόγους. Η ιδιοτυπία και η ιδιομορφία της οργάνωσης της προσωπικότητας, εκδηλώνονται άμεσα και στην ιδιοτυπία και ιδιομορφία της συμπεριφοράς. Κύριος φορέας, παρόλα αυτά, της ανθρώπινης συμπεριφοράς δεν παύει να είναι η προσωπικότητα. Η συμπεριφορά αποτελεί απλή εκδήλωση της ενιαίας ολότητας της προσωπικότητας, εφόσον ο άνθρωπος νοεί, βούλεται, συναισθάνεται και ενεργεί ως οργανωμένη ενιαία ολότητα, ως πρόσωπο με συνείδηση, αυτογνωσία, ελευθερία, βούληση, νόηση, συναίσθημα και όλες τις άλλες πνευματικές λειτουργίες που κατέχει.

Κάθε άνθρωπος έχει πάρα πολλά χαρακτηριστικά όμοια με άλλους ανθρώπους και η φυσιολογική πορεία της εξέλιξής του είναι σε γενικές γραμμές όμοια με την εξέλιξη όλων των ανθρώπων. Παρόλα αυτά, ο κάθε άνθρωπος αποτελεί μια

¹³ Πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ των ειδικών δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με την έννοια του όρου προσωπικότητα. Ορισμένοι ενδιαφέρονται για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εξελίσσεται μια προσωπικότητα, την εσωτερική οργάνωσή της, το σύστημα ή την αφαίρεση της συμπεριφοράς.

¹⁴ Π.Α. Κυριακίδης, Κοινωνία και Προσωπικότητα, Παν/μιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 9.

προσωπικότητα ξεχωριστή, μοναδική και ανεπανάληπτη. Δεν υπάρχουν ούτε δύο άνθρωποι όμοιοι μεταξύ τους.

Η **μοναδικότητα** της προσωπικότητας ισχύει γενικά ως βασικό χαρακτηριστικό. Η μοναδικότητα όμως αυτή δεν σημαίνει πως κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός από κάθε άποψη. Αν ήταν αυτό απόλυτο, τότε η ψυχολογία καθώς και όλες οι επιστήμες του ανθρώπου δεν θα είχαν νόημα. Η ψυχολογία της προσωπικότητας μελετά γενικούς κανόνες, που περιλαμβάνουν όλους τους ανθρώπους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οι ατομικές διαφορές.

Τα διάφορα στοιχεία της δομής της προσωπικότητας κυμαίνονται ανάμεσα σε μια σχετική σταθερότητα και σε ευελιξία. Σχετικές μελέτες υποστηρίζουν ότι η προσωπικότητα παρουσιάζει, παρά τις ποικίλες μικρές αλλοιώσεις της στη συμπεριφορά, μια συμπαγή ενότητα και μια σχετική σταθερότητα στο πέρασμα του χρόνου. Ορισμένοι σταθμοί της ζωής (είσοδος στην εφηβεία) ή ορισμένα γεγονότα (ατύχημα, γάμος, κ.λπ.) σημαδεύουν την προσωπικότητα και την επηρεάζουν, προς την μια ή την άλλη κατεύθυνση. Μερικές φορές διαπιστώνουμε αλληλεξάρτηση σωματικών και πνευματικών αλλαγών. Ωστόσο, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι οι υποθέσεις που γίνονται με τη μελέτη της συμπεριφοράς, δίνουν την πραγματική εικόνα του έσω ανθρώπου. Οι περισσότερες μελέτες και έρευνες της προσωπικότητας έχουν ως αντικείμενα μελέτης τα άτομα που αποκλίνουν στην συμπεριφορά, είτε θετικά είτε (κυρίως) αρνητικά, άτομα που βρίσκονται σε εξέλιξη ή άτομα μεγάλης ηλικίας..

«Το σπουδαιότερο, στην πορεία της εξέλιξης της προσωπικότητας δεν αυτά τα γεγονότα καθαντά, όσο ο τρόπος με τον οποίο τα αισθάνεται και τα αντιμετωπίζει κανείς¹⁵».

¹⁵ Π.Α. Κυριακίδης, Κοινωνία και Προσωπικότητα, Παν/μιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 36.

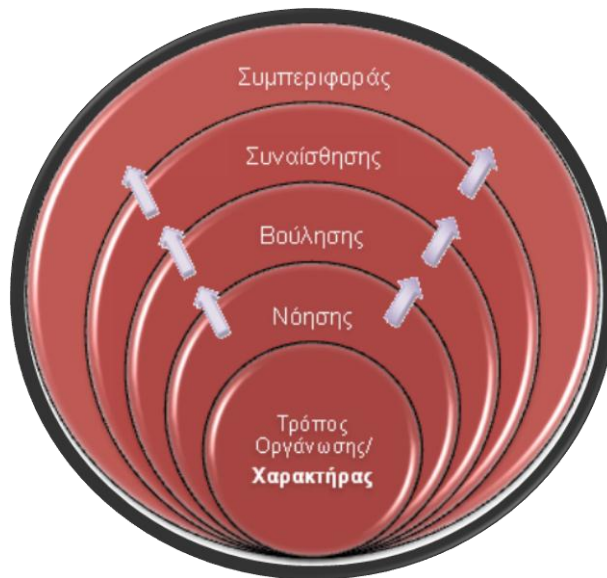
Χαρακτήρας

Ανάμεσα στην έννοια του χαρακτήρα και στην έννοια της προσωπικότητας δεν μπορούμε να θέσουμε κάποια διαχωριστική γραμμή. Οι ψυχολόγοι που δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στα έμφυτα ψυχοσωματικά χαρακτηριστικά χρησιμοποιούν τον όρο «χαρακτήρα», ενώ οι ψυχολόγοι που δίνουν έμφαση στις περιβαλλοντικές επιδράσεις για τη διαμόρφωση των βιολογικών δυνάμεων του ανθρώπου χρησιμοποιούν τον όρο «προσωπικότητα». Οι πρώτοι είναι κυρίως Ευρωπαίοι, και οι δεύτεροι Αμερικανοί και Αγγλοσάξονες. Ο όρος «χαρακτήρας» αρχικά σήμαινε το εργαλείο με το οποίο χαρασσόταν κάτι. Αργότερα δήλωνε το αποτέλεσμα της χάραξης, δηλαδή το αποτύπωμα, τη σφραγίδα, το χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός πράγματος ή ενός προσώπου. Με την ηθική του έννοια, ο όρος «χαρακτήρας» σημαίνει «την πειθαρχημένη συνείδηση, που θέτει τις πράξεις της κάτω από τον έλεγχο σταθερών κανόνων (ηθικών αρχών)¹⁶».

Σήμερα ο όρος χρησιμοποιείται με ηθική και ψυχολογική έννοια. Αναφέρεται στην ηθική υπόσταση του ανθρώπου και σημαίνει τον, μοναδικό, προσωπικό, ιδιόμορφο και σχεδόν «σταθερό» τρόπο νόησης, βούλησης, συναίσθησης, έκφρασης και συμπεριφοράς του, που καθορίζεται από τη φυσική του κληρονομιά και τις φυσικές του κοινωνικοπολιτιστικές επιδράσεις αλλά και τον τρόπο αντίδρασης του ανθρώπου, προπάντων στη σχέση του με τους συνανθρώπους του. Στην καθομιλουμένη, η λέξη «χαρακτήρας» μπορεί επίσης να χρησιμοποιείται και μεταφορικά για να δηλώσει ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ανθρώπου, όπως για π.χ.: *«Ο χαρακτήρας είναι το μουσικό όργανο, η προσωπικότητα, η συμφωνία που παίζεται πάνω σ' αυτό και με αυτό το όργανο από την έμπνευση, την ικανότητα και το μόχθο του δημιουργού, ΕΓΩ¹⁷»*. Από ψυχολογική όμως άποψη, ο όρος, δεν εκφράζει απλώς μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ενός ατόμου, αλλά μια χαρακτηριστική ολότητα ενός προσώπου, μια και ο άνθρωπος είναι μια ολότητα και ως ολότητα σκέφτεται, βούλεται, ενεργεί και εκφράζεται.

¹⁶ Β. Ι. Χαραλαμπίδου, Η Ανάπτυξη της προσωπικότητας –Εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική αγωγή, Gutenberg, 1987, σελ. 20-21.

¹⁷ Β. Ι. Χαραλαμπίδου, Η Ανάπτυξη της προσωπικότητας –Εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική αγωγή, Gutenberg, 1987, σελ. 21.

Πηγή: Σ. Ν. Δερβίση, Αναπτυξιακή Ψυχολογία και Οδηγητική της Προσωπικότητας, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 64

Η διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός ανθρώπου δεν καθορίζεται μόνο από τις κληρονομικές προδιαθέσεις, αλλά και από τις περιβαλλοντικές (φυσικές, κοινωνικό-πολιτιστικές) επιδράσεις. Οι κύριοι σταθμοί για την διαμόρφωση του χαρακτήρα του ανθρώπου είναι δύο, η ηλικία των πέντε πρώτων χρόνων, που παίζει τον πρωταρχικό ρόλο, και η εφηβική ηλικία που διαδραματίζει το τελικό¹⁸. Τα παιδιά, για παράδειγμα, διαμορφώνουν το χαρακτήρα τους στα πρώτα πέντε χρόνια της ζωής τους¹⁹. Στο πρώτο στάδιο της διαμόρφωσης του χαρακτήρα, διακρίνεται η ένταση και «το ανεξίτηλο» της εντύπωσης των πρωταρχικών ερεθισμάτων, που αναμφίβολα διαμορφώνουν το σκελετό και προκαθορίζουν την ιδιοτυπία και ιδιομορφία του χαρακτήρα. Στη δεύτερη φάση, δηλαδή στην εφηβεία, εμφανίζονται οι επαναστατικές ψυχοσωματικές μεταβολές και η ποιότητα και μορφή του χαρακτήρα, καθορίζονται κατά κάποιον τρόπο μέσα από την πνευματική αναδόμηση. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει πως ο χαρακτήρας του ανθρώπου μένει τελείως ανεπηρέαστος από τα συνταρακτικά γεγονότα της μετέπειτα ζωής, αλλά μπορεί να μεταβληθεί ελάχιστα ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα, που έχουν ήδη διαμορφωθεί και σφυρηλατηθεί.

¹⁸ Σ. Ν. Δερβίση, Αναπτυξιακή Ψυχολογία και Οδηγητική της Προσωπικότητας, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 65.

¹⁹ Οι επιστήμονες πιστεύουν επίσης πως ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα του ανθρώπου, διαμορφώνονται προπάντων κατά την εφηβική ηλικία.

Καθοριστικοί παράγοντες διαμόρφωσης της προσωπικότητας

Στους καθοριστικούς παράγοντες για την διαμόρφωση της προσωπικότητας, συμπεριλαμβάνονται τα δομικά στοιχεία, (σωματική διάπλαση, συναισθηματική ιδιοσυγκρασία, ενστικτώδη κίνητρα, νοημοσύνη και χαρακτήρα), από τα οποία δομείται η προσωπικότητα, καθώς και οι βιολογικοί, οι ψυχολογικοί και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες²⁰.

1) Το φυσικό περιβάλλον²¹: Η γεωγραφική θέση μέσα στην οποία ζει το άτομο, επηρεάζει αποφασιστικά την ανάπτυξη του πολιτισμού, του κοινωνικού συνόλου αλλά και του ίδιου του ατόμου. Το φυσικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο ζει ο άνθρωπος, απαιτεί από αυτόν ανάλογη προσαρμογή και κινητοποιεί ορισμένες δεξιότητες για να μπορέσει να προσαρμοστεί καλύτερα και να επιβιώσει. Η προσπάθεια αυτή του ανθρώπου επηρεάζει, όπως είναι φυσικό, την προσωπικότητά του.

2) Το οικογενειακό περιβάλλον: Η οικογένεια είναι θέμα πολλών κλάδων της Ψυχολογίας, καθώς θεωρήθηκε ως το βασικό μέσο και ως ο σπουδαιότερος χώρος όχι μόνο της κοινωνικοποίησης του ανθρώπου, αλλά και πηγή πολλών ψυχοπαθολογικών δυσαρμονιών της μετέπειτα ζωής του. Οι διαφορές της προσωπικότητας των παιδιών είναι βέβαια μικρές, δεν παύουν όμως να χαρακτηρίζουν ένα άτομο και να είναι προϋποθέσεις για συνεχή εξέλιξη προς διαφορετική κατεύθυνση (με την ανάλογη συμβολή του περιβάλλοντος). Η επίδραση της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας αναγνωρίζεται από όλες τις ψυχολογικές σχολές. Ιδιαίτερα οι εμπειρίες των πέντε πρώτων χρόνων παίζουν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του ανθρώπου.

3) Το σχολείο: Το σχολείο είναι ο πρώτος θεσμός έξω από την οικογένεια που γνωρίζει το παιδί. Εκεί συνειδητοποιεί καλύτερα τους ρόλους του κάτω από τον

²⁰ Σ. Ν. Δερβίση, Αναπτυξιακή Ψυχολογία και Οδηγητική της Προσωπικότητας, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 66.

²¹ «Λέγοντας περιβάλλον εννοούμε το σύνολο του κόσμου μέσα στον οποίο ζει ένα άτομο. Αυτός ο κόσμος είναι το φυσικό περιβάλλον, που επιδρά πάνω στη ψυχοσύνθεση του ατόμου, είναι ο κόσμος των συμβόλων, που δίνει νόημα και σημασία στα πράγματα, είναι οι καταστάσεις μέσα από τις οποίες παρουσιάζεται η ύπαρξη, η θέληση και η δράση των συνανθρώπων. Όλα αυτά επιδρούν βαθειά στον ψυχικό κόσμο του ατόμου αλλά και στο σώμα του ακόμα», Π.Α. Κυριακίδης, Κοινωνία και Προσωπικότητα, Παν/μιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 71.

έλεγχου ενός μεγαλύτερου (δασκάλου – δασκάλας) και ακολουθεί υποχρεωτικά ένα πρόγραμμα μαζί με άλλα παιδιά της ηλικίας του μέσα στην τάξη και με μεγαλύτερα ίσως στην αυλή. Η επίδραση του σχολείου στη διαμόρφωση της προσωπικότητας εξαρτάται εκτός των άλλων ιδιαίτερα από τις διαπροσωπικές σχέσεις όχι μόνο του δασκάλου και του μαθητή αλλά και των μαθητών μεταξύ τους. Έχει αποδειχθεί από πολλές έρευνες ότι η κοινωνικά μειονεκτική θέση του μαθητή, έχει ως συνέπεια και τη μειωμένη απόδοση στο σχολείο, πρόβλημα που εντοπίζεται και στην κατόπιν επαγγελματική ζωή.

4) Οι ομάδες συνομηλίκων: Τα παιδιά της ίδιας νοητικής στάθμης και του ίδιου βαθμού ψυχικής ωρίμανσης μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους δημιουργώντας κοινωνικές ομάδες. Αυτές οι ομάδες δεν έχουν τυπική δομή ούτε συγκεκριμένο έργο να εκτελέσουν αλλά αποτελούνται από άτομα της ίδιας ηλικίας, συνήθως παρόμοιου επιπέδου αξιών και ενδιαφερόντων, που δημιουργούνται με άξονα την ανάγκη τους για ανθρώπινη επαφή και κοινωνικοποίηση.

5) Ο Πολιτισμός ως στοιχείο διαμόρφωσης της προσωπικότητας: Ο πολιτισμός δεν είναι τίποτε άλλο παρά η απάντηση του ανθρώπου στο σύνολο των βιολογικών, κοινωνικών και ψυχολογικών του αναγκών. Κάθε άνθρωπος, σε δεδομένη στιγμή δεν είναι παρά το προϊόν της φύσης του (βιολογικά χαρακτηριστικά, ένστικτα, ανάγκες) και του πολιτισμού ή των πολιτισμών μέσα στους οποίους ζει και αναπτύσσει δράση. Οι επιδράσεις του πολιτιστικού περιβάλλοντος συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και καθορίζουν τις φυσικές τάσεις και κλίσεις του ανθρώπου, τη νοημοσύνη, την ατομική προσπάθεια για επίδοση, την επιθετική στάση, την ειδική συμπεριφορά του φύλου και όχι σπάνια τη «διαγωγή» που χαρακτηρίζεται ως σωματικά ή ψυχικά υγιής στην εν λόγω κοινωνία. Είναι τόσο ισχυρή η δύναμη που ασκεί ο πολιτισμός²² στην προσωπικότητα ώστε να παρέχει τα κανάλια διεξόδου των ενστίκτων και σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα να τα δαμάζει, διαπλάθοντας την προσωπικότητα ενός ατόμου.

6) Κοινωνικός ρόλος και κοινωνική τάξη: Ο κοινωνικός ρόλος του κάθε ατόμου συνδέεται και με τους ρόλους άλλων συνανθρώπων με φυσική συνέπεια να επηρεάζει και να επηρεάζεται από αυτούς. Κάθε άτομο που είναι ενταγμένο σε μια

²² οι εμπειρίες δηλαδή που αποκτά το άτομο μέσα σε έναν συγκεκριμένο χώρο και χρόνο όλων των πολιτιστικών στοιχείων, συμβόλων, κανόνων, ιστορικών γεγονότων, ατομικών και ομαδικών εμπειριών, οι συγκινήσεις και οι πληροφορίες που οικειοποιείται το άτομο, οι πόλεμοι, οι καταστροφές, το επάγγελμα, κ.λπ.

κοινωνική ομάδα –ή και περισσότερες- είναι υποχρεωμένο να συμμορφωθεί με τους κανόνες και τις απαιτήσεις της ομάδας, διαφορετικά αποβάλλεται. Η συμμόρφωση αυτή ρυθμίζει μεγάλο μέρος της συμπεριφοράς και κατευθύνει την ίδια την προσωπικότητα. Η *κοινωνική τάξη* στην οποία ανήκει ένα άτομο επηρεάζει τη ψυχολογική του κατάσταση και θεώρηση της ζωής γενικότερα και συνεπώς την ίδια του τη προσωπικότητα. Τα ερεθίσματα και οι πληροφορίες που δέχεται, περνούν από την ταξική συνείδηση και διαμορφώνουν έναν ειδικό τρόπο συμπεριφοράς και έναν τύπο προσωπικότητας που αντιστοιχεί στην κοινωνική τάξη του ατόμου.

7) **Αστάθμητοι παράγοντες:** Η διαμόρφωση της προσωπικότητας δεν εξαρτάται πάντα μόνο από την οικογένεια και το σχολείο. Στη συμπεριφορά ενός νέου μπορούν να επιδράσουν, εκτός από τους παραδοσιακούς παράγοντες (οικογένεια, φίλοι, σχολείο, ομάδες), ακόμα και πρόσωπα που τυχαία ή περιστασιακά συμβάντα. Πέρα από γονείς, δασκάλους, συγγενείς και φίλους, μπορεί να δεχτεί κανείς επιδράσεις από εργοδότες, συνεργάτες, ανθρώπους των γραμμάτων, της τέχνης, της επιστήμης, πολιτικά πρόσωπα, άτομα με ιδιαίτερη γοητεία και ταλέντο, ξένους, οι οποίοι δεν υπολογίζονται στους παράγοντες επίδρασης. Σημαντικά επιδρούν στην προσωπικότητα και η θρησκεία με την όλη οργάνωσή της, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ιδιαίτερα η τηλεόραση, οι τρόποι αναψυχής και διασκέδασης και λίγο αργότερα οι ομάδες διάφορων ενώσεων και συλλόγων στις οποίες συμμετέχει κανείς με τη θέλησή του.

Η αποδοχή του ατόμου, του σώματος και γενικότερα του συνόλου των μοναδικών χαρακτηριστικών που φέρει ο καθένας, είναι η αρχή της ολοκλήρωσης της προσωπικότητας. Ο δρόμος προς την ολοκλήρωση περνάει από ορισμένα εμπόδια που δεν μπορεί κανείς να τα αποφύγει. Τα εμπόδια αυτά ενδέχεται να είναι μία πάλι με ένα βεβαρυμμένο κληρονομικό ιστορικό ή να προκύπτουν από τη δυσκολία κοινωνικής προσαρμογής εξαιτίας της απώλειας αγαπημένων προσώπων ή εξαιτίας λαθών των γονέων. Άλλοτε πάλι βαθειά ψυχοσωματικά τραύματα (π.χ. ατύχημα-γενετήσια κώφωση) στέκονται εμπόδιο για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας.

«Ο ώριμος άνθρωπος είναι ελεύθερος. Ελεύθερος απέναντι στην ανάγκη, στο χρόνο, στο περιβάλλον, στην ατυχία, στην ασθένεια, στο πάθος, στο σφάλμα, στην επιτυχία ακόμη και στο θάνατο. Είναι ελεύθερος από το φόβο, από συναισθήματα,

επιθυμίες, από συμπλέγματα, χωρίς να παραιτείται από αγώνες. Είναι ο ευτυχής. Βιώνει το ωραίο, κρατάει μία ηθική στάση απέναντι στον κόσμο²³».

Παρ' όλες τις εμπειρικές έρευνες στη ψυχολογία της προσωπικότητας, η επιστήμη δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι γνωρίζει την ουσία της και τι ακριβώς είναι προσωπικότητα, διότι είναι αδύνατο να συλληφθεί σε όλη της την έκταση, ακριβώς επειδή είναι απέραντη. Όλες οι **μέθοδοι** που χρησιμοποιούνται για να αποκαλύψουν τον «ιδιωτικό» κόσμο του ανθρώπου είναι ελλιπείς, διότι οι κινήσεις του σώματος και οι αντιδράσεις, τα λόγια και οι εκφράσεις, ενώ μας αποκαλύπτουν σημαντικό μέρος της προσωπικότητας, αφήνουν πολλές πτυχές της άγνωστες.

²³ Π.Α. Κυριακίδης, Κοινωνία και Προσωπικότητα, Παν/μιο Ιωαννίνων, 2001, σελ. 182.

Κεφάλαιο 2: Κώφωση και Άτομα με προβλήματα ακοής

Παραολυμπιακοι Αγώνες

«Η ακουστική μειονεξία δεν εμποδίζει το άτομο να ζήσει μια ζωή γεμάτη χαρά, δυναμισμό και διάφορες δραστηριότητες. Οι κωφοί δε δέχονται τον οίκτο μας, ούτε την φιλανθρωπία, αλλά κάποια διακριτική αλληλεγγύη. Το πλαίσιο της πρακτικής ζωής, που μπορούμε να τους οργανώσουμε, τους βοηθάει να πλησιάσουν την πληρότητα της κοινωνικής τους ζωής και της δημιουργικότητας.»

R. LAFON

Στο δεύτερο κεφάλαιο της πτυχιακής δίνεται ο ορισμός της κώφωσης και εξηγούνται τα πρωταρχικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ένα άτομο με απώλεια ακοής στην καθημερινότητά του. Λόγω της αδυναμίας τους να προσλάβουν τα ακουστικά μηνύματα του προφορικού λόγου οι κωφοί αναπτύσσουν ένα δικό τους κώδικα επικοινωνίας, τη νοηματική γλώσσα και επικοινωνούν με έναν τρόπο που φαντάζει ξένος στον κόσμο των ακουόντων. Η αποδοχή της κοινότητας των κωφών από το κοινωνικό σύνολο επήλθε σταδιακά και μετά από πολλές δυσκολίες και μάχες. Σε αυτό το σημείο γίνεται μια πιο λεπτομερής αναφορά στο κίνημα των κωφών αλλά και στην πορεία του μέσα στο χρόνο σε ολόκληρη την Ευρώπη αλλά και πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με μια αναφορά στην εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθήθηκε στην Ελλάδα κατά το παρελθόν έως και σήμερα και αφορά στους κωφούς μαθητές.

“In a sense we are all personality psychologists”²⁴

Αναπηρία:

Πώς θα μπορούσε κανείς να ορίσει την αναπηρία; Ανά τους καιρούς έχουν συζητηθεί και μελετηθεί διάφορες ερμηνείες και έχουν αποδοθεί ποικίλοι ορισμοί για το τι εστί αναπηρία²⁵. Στις μέρες μας ο ορισμός που τείνει να καθιερωθεί και που θεωρείται ως ευρέως αποδεκτός, είναι ο εξής: «Ο όρος αναπηρία, αναφέρεται στις δυσκολίες και τους περιορισμούς δραστηριότητας λόγου, έργου ή άμεσης αντίληψης ενός ανθρώπου λόγω σωματικής ή πνευματικής βλάβης. Διακρίνουμε τους σωματικά ανάπηρους και τους διανοητικά ανάπηρους. Η αναπηρία γενικά διακρίνεται σε ολική και σε μερική καθώς και σε σωματική και διανοητική»²⁶.

Ως ολική αναπηρία ορίζουμε τα εξής:

- Η παντελής απώλεια της όρασης και στα δύο μάτια,
- Ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα ακοής,
- Η ολοκληρωτική γενική μετά-τραυματική παράλυση,

²⁴ «Κατά μία έννοια, όλοι είμαστε ψυχολόγοι προσωπικοτήτων».

²⁵ Πολλοί ορισμοί έχουν δοθεί από κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, γιατρούς, βιολόγους, παιδαγωγούς κ.λπ. καθώς ο κάθε επιστήμονας μελετάει την αναπηρία από διαφορετική οπτική γωνία.

²⁶ <http://el.wikipedia.org/>.

- Η απώλεια των άνω άκρων, των χεριών,
- Ο ακρωτηριασμός και των δύο μηρών ή κνημών,
- Η αφασία και η παραπληγία,
- Προβλήματα λόγου ή ομιλίας,
- Η ψυχοπάθεια, προερχόμενη από τραύμα στο κεφάλι,
- Η «προϊούσα κινητική αταξία», ύστερα από τραύμα,
- Η απώλεια ενός άκρου και η αχρήστευση του άλλου,
- Ο ακρωτηριασμός ή η πλήρης αχρήστευση του ενός τουλάχιστον ποδιού.

Η μερική αναπηρία έχει ελαφρότερο χαρακτήρα και κυμαίνεται σε ποσοστά αναπηρίας.

Ορισμός της κώφωσης

Η *βαρηκοΐα* (hypercousie) και η **κώφωση** συνιστούν τις αισθητηριακές δυσλειτουργίες που αλλοιώνουν την ποιότητα και την ένταση της ηχητικής αντίληψης²⁷. Έτσι, γίνονται εμπόδιο στο παιδί σε όλους τους τομείς όπου η ακοή διαδραματίζει κάποιο σημαντικό ρόλο, όπως στον τομέα των διαπροσωπικών σχέσεων, και ιδιαίτερα στη πιο ευαίσθητη περιοχή του, την προφορική επικοινωνία. Συνέπεια της κώφωσης είναι μερικές φορές και η *αλαλία*²⁸.

Η κώφωση είναι μία μόνιμη κατάσταση κάποιων ανθρώπων που είτε γεννήθηκαν έτσι, είτε με αφορμή κάποιο ατύχημα ή από την πολύβουη εργασία, τους προκλήθηκε κάποια στιγμή στη ζωή τους. Η ολική κώφωση δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με κανένα ιατρικό μέσο. Αν η κώφωση είναι εκ γενετής, τότε στην περίπτωση αυτή το άτομο δεν είναι σε θέση ούτε να μιλήσει χωρίς κάποια υποστηρικτική ή βοήθεια. Ο όρος «κωφάλαλος»²⁹ που δίνεται συνήθως σε άτομα κωφά είναι λανθασμένος, καθώς η *αλαλία* είναι μία άλλη πάθηση που δεν συνδέεται απαραίτητως με τη κώφωση, και αφορά την έλλειψη λαλιάς, φωνής ή την απόλυτη σιωπή.

²⁷ Γ. Σ. Κρουσταλάκη, Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες, σελ.145.

²⁸ Για την οποία με θεραπευτικές μεθόδους, όπως η λογοθεραπεία, υπάρχει τρόπος αντιμετώπισης.

²⁹ <http://el.wikipedia.org/>

Η προγλωσσική κώφωση αναφέρεται στην κατάσταση εκείνων των ατόμων στα οποία η κώφωση ενυπήρχε στη γένεση ή προέκυψε πριν από την ανάπτυξη της ομιλούσας ή νοηματικής γλώσσας. Η μεταγλωσσική κώφωση αναφέρεται στην κατάσταση εκείνων των ατόμων στα οποία η κώφωση προέκυψε μετά την αυθόρμητη κατάκτηση της γλώσσας. Ένα νεογέννητο μπορεί να είναι προγλωσσικά ακούον ή προγλωσσικά κωφό. Ένα μεταγλωσσικά κωφό παιδί είναι ένα παιδί που αρχικά δεν παρουσίαζε προβλήματα ακοής και έπειτα κατέστη έγινε κωφό. Ένα μεταγλωσσικά ακούον παιδί (σπάνιο φαινόμενο) είναι ένα κωφό παιδί που κατέστη ακούον. Αυτές οι περιπτώσεις μπορεί να εμφανίζονται συχνότερα αν βελτιωθούν οι νέες γενιές κοχλιακών εμφυτευμάτων³⁰.

Πορεία των κωφών μέσα στην κοινωνία: Ιστορική αναδρομή

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή είναι απαραίτητη για να κατανοηθεί καλύτερα η θέση των κωφών στην κοινωνία διαχρονικά. Οι βασικοί σταθμοί της ιστορίας του κινήματος των κωφών – τόσο του διεθνούς όσο και του εγχώριου – δεν έχουν γνωστοποιηθεί, και είναι ελάχιστοι οι νέοι κωφοί που την γνωρίζουν λεπτομερώς. Οι Κωφοί, ή γενικότερα οι άνθρωποι με αναπηρίες, από την αρχαιότητα μέχρι την αναγέννηση δεν είχαν την αποδοχή της κοινωνίας και γι' αυτό το λόγο ζούσαν στο περιθώριο χωρίς δικαιώματα και εκπαίδευση. Μόλις το **1651** αναπτύχθηκαν οι πρώτες τεχνικές επικοινωνίας για τα κωφά άτομα στη Γερμανία (Bonnet), και το 1760 λειτούργησε το πρώτο σχολείο για κωφούς στο Παρίσι υπό την εποπτεία του Abbe de l' Erre³¹. Οι πρώτες προσπάθειες εκπαίδευσης κωφών στην χώρα μας έγιναν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Το πρώτο -εν Ελλάδι- σχολείο κωφών ιδρύθηκε στην Αθήνα το **1923**. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 η χρήση της νοηματικής γλώσσας στα σχολεία κωφών ήταν εντελώς απαγορευμένη. Η επίσημη αναγνώριση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας έγινε μόλις πριν από μερικά χρόνια, (με την ψήφιση του νόμου 2817/2000³²).

³⁰ D. F. Moores, Εκπαίδευση και Κώφωση –ψυχολογική προσέγγιση, αρχές και πρακτικές, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2007, σελ: 45.

³¹ Σ. Πολυχρονοπούλου, Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες – Σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης, Αθήνα 2003, σελ.40.

³² <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=132964>

Στην αρχαία ελληνική γραμματεία έχουμε αναφορές για την κώφωση και την ύπαρξη των Κωφών κυρίως στα έργα του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι γλώσσα και ομιλία είναι το ίδιο πράγμα. Η επίδραση όμως των ιδεών του όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες επηρέασε σημαντικά εκπαιδευτικούς και γιατρούς οι οποίοι θεωρούσαν ότι όσοι δεν μπορούν να μιλήσουν δεν μπορούν και να εκπαιδευτούν, αφού το όργανο μάθησης (δηλαδή η ακοή) είναι κατεστραμμένο. Στους Πλατωνικούς διαλόγους φαίνεται πως η ύπαρξη της νοηματικής γλώσσας και τα πλεονεκτήματα από τη χρήση της είναι γνωστά.

Στην σύγχρονη εποχή, τον **18ο αιώνα** η εκπαίδευση των κωφών παιδιών άρχισε να αναπτύσσεται συστηματικά σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Ο De l' Epèe έγινε ένας από τους πιο γνωστούς δασκάλους κωφών (στη Γαλλία) και ίδρυσε το πρώτο δημόσιο σχολείο κωφών στο Παρίσι το 1755. Αμφισβήτησε την άποψη που επικρατούσε στην εποχή του θεωρώντας όχι μόνο ότι οι κωφοί μπορούν να εκπαιδευτούν αλλά και ότι η νοηματική γλώσσα είναι η φυσική τους γλώσσα. Πολλοί κωφοί μαθητές του δούλεψαν στο σχολείο αυτό σαν δάσκαλοι καθώς και σε άλλα σχολεία της Γαλλίας.

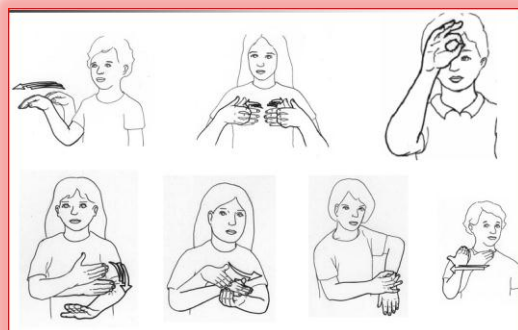
Το **1880** πραγματοποιήθηκε Διεθνές Συνέδριο εκπαιδευτικών κωφών παιδιών στο Μιλάνο. Σ' αυτό, η διαμάχη που υπήρχε ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς για το ρόλο των Νοημάτων και της ομιλίας στη εκπαίδευση των κωφών παιδιών κορυφώθηκε με σκληρή επίθεση εναντίον της Νοηματικής Γλώσσας. Θεωρήθηκε ότι η Νοηματική εμποδίζει τα παιδιά να ασκηθούν και να αναπτύξουν ομιλία. Στα συμπεράσματα του Συνεδρίου και στο τελικό ψήφισμα επικυρώνεται «η αναμφισβήτητη ανωτερότητα της άρθρωσης στην αποκατάσταση του κωφάλαλου ατόμου στην κοινωνία και στο εφοδιασμό του με πληρέστερη γνώση της γλώσσας³³». Το Συνέδριο του Μιλάνου επηρέασε την εκπαίδευση του κωφού παιδιού παγκόσμια καθώς ως κύριος εκπαιδευτικός στόχος, έγινε η διδασκαλία του προφορικού λόγου. Όλοι οι Κωφοί που εργαζόντουσαν ως δάσκαλοι στα σχολεία Κωφών απολύθηκαν. Καταργήθηκε η νοηματική ως εκπαιδευτικό εργαλείο και απαγορεύθηκε η χρήση της στους χώρους των

³³ Α. Μαλαβέτα, Α. Ξερουδάκης, Γνώσεις και στάσεις φοιτητών γύρω από την κώφωση, Παν/μιο Πατρών 2009.

σχολείων. Υποβαθμίστηκε έτσι η γνωστική ανάπτυξη και η σχολική πρόοδος των κωφών μαθητών. Το **1960** η γλωσσολογική ερευνητική δουλειά του William Stokoe, αλλάζει τη στάση της επιστημονικής κοινότητας απέναντι στη νοηματική γλώσσα. Έτσι η κοινωνιολογική άποψη ότι οι Κωφοί αποτελούν πολιτισμική και γλωσσική μειονότητα αρχίζει να κερδίζει έδαφος. Οι Κωφοί απαίτησαν και πέτυχαν σε πολλές χώρες (ανάμεσά τους, λίγο καθυστερημένα και η Ελλάδα με το νόμο 2817 του 2000) την αναγνώριση της εθνικής τους Νοηματικής Γλώσσας ως επίσημης γλώσσας της κοινότητάς τους και ως κύριο μέσο της εκπαίδευσης τους.

Εστιάζοντας στην ελληνική ιστορία του κινήματος των κωφών τον **20ο αιώνα** παρατηρούμε ότι οι πρώτες προσπάθειες εκπαίδευσης κωφών άρχισαν το 1907, ενώ το πρώτο σχολείο κωφών ιδρύθηκε το 1923 στην Αθήνα. Μέχρι το 1984 η χρήση της νοηματικής γλώσσας στα σχολεία κωφών όλης της Ελλάδας ήταν αυστηρά απαγορευμένη, αλλά τα παιδιά την μάθαιναν στα οικοτροφεία από συμμαθητές τους, κυρίως αυτούς που είχαν κωφούς γονείς. Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα διατηρήθηκε ζωντανή όλα αυτά τα χρόνια μόνο μέσα από την κοινότητα των Κωφών. Στην Ελλάδα το 1938, υπάρχει μόνο ένα δημοτικό σχολείο κωφών στην Αθήνα. Λόγω της άγνοιας και των προκαταλήψεων, δεν στιγματίζονται μόνο οι Κωφοί αλλά και όλα τα μέλη της οικογένειάς τους (στην πλειοψηφία τους ακούοντες που συχνά δεν γνωρίζουν τη νοηματική γλώσσα). Μέσα από μια μακροχρόνια ιστορία του πρώην επισκόπου Θηβών και Λειβαδιάς Νικόδημου, διακρίνεται μία προσωπικότητα που έπαιξε πιθανώς τον καταλυτικότερο ρόλο στην ανάπτυξη και την ενδυνάμωση της κοινότητας των κωφών στην Ελλάδα. Ο πρώτος πρόεδρος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος Στάθης Τζούρος, εκδότης της μοναδικής στην Ελλάδα εφημερίδας για κωφούς «ο Κόσμος της Σιωπής», είχε αναφέρει: ότι « τον πατέρα Νικόδημο πρέπει να τον γράψει η ιστορία με χρυσά γράμματα για την προσφορά του στους κωφούς ,σε μια εποχή που κανένας δεν ενδιαφερότανε και δεν πρόσεχε αυτή τη μερίδα των ανθρώπων».

Κατά την περίοδο **2000-2001**, ο αριθμός των παιδιών σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής με προβλήματα ακοής δε ξεπερνούσε τους 547 μαθητές. Τα περισσότερα παιδιά που δέχονταν ειδική εκπαιδευτική και υποστηρικτική βοήθεια,

παρακολουθούσαν το πρόγραμμα ειδικών τμημάτων. Ακούοντες και οι κωφοί αντιμετωπίζουν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίνεσθαι με πολύ διαφορετικό τρόπο. Οι ακούοντες αντιμετωπίζουν την κώφωση αποκλειστικά ως ιατρικό πρόβλημα. Η ιατρική προσεγγίζει την κώφωση ως ασθένεια ή αναπηρία και έχει ως στόχο να την εξαλείψει. Η εξαφάνιση της κώφωσης είναι ο τελικός στόχος και η νοηματική γλώσσα δεν φαίνεται να είναι αναγκαία, γιατί απλώς δε θα έχει χρηστική αξία. Οι κωφοί, από την άλλη μεριά, πιστεύουν πως η κώφωση είναι ζήτημα γλώσσας, κουλτούρας και ταυτότητας και όχι αρρώστιας ή μειονεξίας. Συνεπώς, από τη σκοπιά της κοινότητας των κωφών υπάρχει μια ουσιαστικά διαφορετική στρατηγική αντιμετώπισης των προβλημάτων που προέρχονται από την κώφωση. Το ζητούμενο γι' αυτούς είναι ο αυτοπροσδιορισμός και η ποιότητα ζωής σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Οι κοινότητες των Κωφών, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, αγωνίζονται για την κοινωνική αναγνώριση της κουλτούρας και της γλώσσας τους³⁴. Θεωρούν πως η κοινωνία οφείλει να αναγνωρίσει ότι, αν και δεν μπορούν να λειτουργούν όπως οι ακούοντες, αυτό δε σημαίνει ότι λειτουργούν μειονεκτικά. Οι όροι : «**σχολική ενοποίηση**», «**σχολική ενσωμάτωση**», «**σχολική ένταξη**» ή «**συνεκπαίδευση**», αναφέρονται στις προσπάθειες που καταβάλλονται για συνύπαρξη και συνδιδασκαλία των μαθητών με προβλήματα ακοής (αλλά και με άλλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους, μέσα στα κοινά σχολεία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (Ε.Ν.Γ.)

Οι περισσότεροι άνθρωποι, που δεν έχουν προσωπικές ή κοινωνικές επαφές με κωφούς, έχουν την τάση να πιστεύουν ότι η νοηματική γλώσσα είναι παντομιμική, εικονιστική, μια μορφή επικοινωνίας με νεύματα και όχι πλήρης γλώσσα. Οι νοηματικές γλώσσες (που, είναι πολλές και εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους), είναι καταπιεσμένες και διαφέρουν από τις υπόλοιπες φυσικές γλώσσες ως προς το ότι

³⁴ Β. Κουρμπέτης, Α. Αδαμοπούλου, Σ. Φερεντίνος, Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Κωφών από Κοινότητες Κωφών της Ευρώπης: Μια Διακρατική Συγκριτική Μελέτη, Αθήνα Απρίλιος 2005, σελ. 169 – 196.

είναι λιγότερο γνωστές, όχι όμως και ως προς τις γλωσσολογικές αρχές που διέπουν την επικοινωνιακή τους λειτουργία³⁵. Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) είναι η φυσική γλώσσα της κοινότητας των Κωφών στην Ελλάδα.

Τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιεί η ΕΝΓ (όπως και οι άλλες νοηματικές γλώσσες) για να διατυπώσει τις έννοιες και για να δημιουργήσει μορφολογία και σύνταξη, βασίζονται στην κίνηση των χεριών, στην στάση ή στην κίνηση του σώματος, και στην έκφραση του προσώπου. Έχει χρησιμοποιηθεί ελάχιστα στην εκπαίδευση των Κωφών παιδιών στην Ελλάδα και δεν είναι μέρος του αναλυτικού προγράμματος των σχολείων σήμερα. Στη σχετικά μικρή ιστορία της εκπαίδευσης των Κωφών στην Ελλάδα (λιγότερο από 70 χρόνια), η ΕΝΓ ήταν είτε απαγορευμένη είτε περιθωριοποιημένη και μόνο τα τελευταία χρόνια σταδιακά αυξήθηκε η αποδοχή και χρήση της στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Στην πλειονότητά τους τα Κωφά παιδιά (90-95%) έχουν ακούοντες γονείς, οι οποίοι δε γνωρίζουν την ΕΝΓ. Τα παιδιά μαθαίνουν την ΕΝΓ σε σχολική ηλικία, συνήθως άτυπα από άλλους μεγαλύτερους μαθητές και Κωφούς ενήλικες, όταν αυτοί υπάρχουν στην ίδια σχολική κοινότητα. Είναι μία δομημένη γλώσσα με τέτοιο τρόπο που μπορεί να αξιοποιεί την οπτική λειτουργία του εγκεφάλου, συνεπώς είναι και αποτελεσματική. Χάρη στην ελαστικότητα του εγκεφάλου δεν έχει σημασία αν το εισαγόμενο γλωσσικό ερέθισμα είναι οπτικό ή ακουστικό.

Το αναγνωστικό επίπεδο των Κωφών μαθητών κατά την αποφοίτησή τους από το Δημοτικό Σχολείο είναι πολύ χαμηλό 1997. Εάν οι μαθητές μάθουν καλά μια γλώσσα (π.χ. την ΕΝΓ), τότε θα μπορούν να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες και στη δεύτερη γλώσσα, που στην προκειμένη περίπτωση είναι τα γραπτά Ελληνικά³⁶. Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει ορισμένες θετικές ή αρνητικές αλλαγές στην εκπαίδευση Κωφών. Οι σημαντικότερες από αυτές συνοψίζονται στις εξής:

³⁵ Β. Κουρμπέτης, Α. Αδαμοπούλου, Σ. Φερεντίνος, Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Κωφών από Κοινότητα Κωφών της Ευρώπης: Μια Διακρατική Συγκριτική Μελέτη, Αθήνα Απρίλιος 2005, σελ. 169 – 196.

³⁶ Ομοίως.

- Επίσημη αναγνώριση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας από το κράτος (Ν2817/2000).

- Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με κωφούς μαθητές, όπως ορίζεται τώρα με νόμο (Ν2817/2000), απαιτείται να γνωρίζουν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

- Ο νόμος επίσης ορίζει την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ως γλώσσα εργασίας όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εξυπηρετούν τα κωφά παιδιά.

- Υπάρχει επέκταση στην έρευνα, ανάπτυξη των προγραμμάτων σπουδών και παραγωγή υλικού της νοηματικής γλώσσας (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002).

- Δεν υπάρχει Αναλυτικό Πρόγραμμα Αγωγής Κωφών στην Ελλάδα, εκτός από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Ειδικής Αγωγής, που είναι γενικών κατευθύνσεων και δε χρησιμοποιείται στα σχολεία Κωφών. Σε αυτό θα αναφερθούμε και παρακάτω.

- Δεν υπάρχουν κατευθύνσεις οργάνωσης, αξιολόγησης και προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου στα σχολεία Κωφών.

- Η οργανωμένη και μετρήσιμη αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου μόνο καλά αποτελέσματα μπορεί να φέρει

- Το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα βασίζεται στις παραπάνω γενικά αποδεκτές προϋποθέσεις και φιλοδοξεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για αποτελεσματική παρέμβαση στην εκπαίδευση των Κωφών στην Ελλάδα.

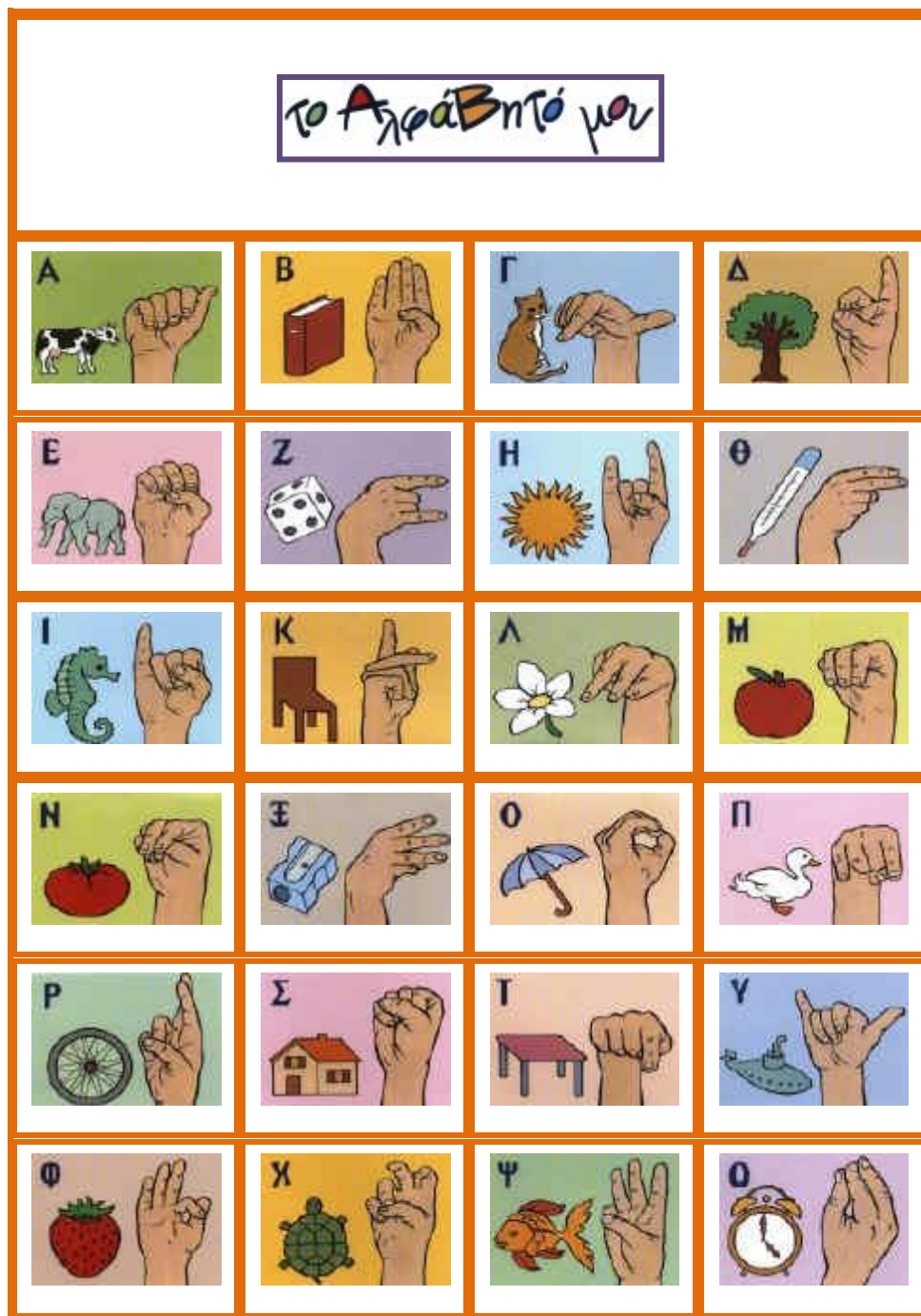
Όμως αυτές οι θεσμικές αλλαγές δεν εναρμονίζονται πάντα με το ρυθμό αλλαγής των στάσεων για την εκπαίδευση των κωφών στην κοινωνία γενικότερα και στην εκπαιδευτική κοινότητα ειδικότερα.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, θέλοντας να εισαγάγει τη διδασκαλία της ΕΝΓ στα σχολεία Κωφών, ενέκρινε και χρηματοδότησε στο πλαίσιο των προγραμμάτων ΣΕΠΠΕ την πειραματική εφαρμογή προγράμματος διδασκαλίας της ΕΝΓ, με τίτλο «ΝΟΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ», ως πρώτης γλώσσας σε τέσσερις τάξεις δύο δημοτικών σχολείων του Εθνικού Ιδρύματος Κωφών στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε κατά το σχολικό έτος 1998-1999.

Όλοι ανεξαιρέτως οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι το αντικείμενο της διδασκαλίας της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας θα πρέπει να ενταχθεί σε μόνιμη βάση στο αναλυτικό ωρολόγιο πρόγραμμα των κωφών μαθητών. Κάθε παιδί ξεκινάει την εκπαίδευσή του από το σημείο στο οποίο βρίσκεται. Συνεπώς στην διδασκαλία, υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα μαθητών³⁷. Η επικοινωνία του κωφού παιδιού με το

³⁷ Μ. Goehlich, Παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση, σελ. 188-189.

περιβάλλον του και ιδιαίτερα με το περιβάλλον της σχολικής τάξης και η γλωσσική του διδασκαλία γίνεται με τους εξής τρόπους: **Τη νοηματική ή μιμητική γλώσσα:** Πρόκειται για ένα αυθόρμητο και φυσικό μέσο επικοινωνίας. **Τη δακτυλική μέθοδο** και **την προφορική μέθοδο επικοινωνίας:** Η μέθοδος αυτή στηρίζεται στο συνδυασμό χρήσης των φωνητικών οργάνων με αξιοποίηση οπτικών ερεθισμάτων. Χρησιμοποιείται η ομιλία του παιδαγωγού και η χειλανάγνωση

Εκπαίδευση των Κωφών στην Ελλάδα

Η εκπαίδευση στα σχολεία και τα προγράμματα για κωφά παιδιά σε πολλά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεχίζουν να στηρίζουν σε μεγάλο ποσοστό την προφορική γλωσσική εκπαίδευση³⁸. Καμία κοινότητα ακούντων ατόμων δεν θα ανέθετε την εκπαίδευση των παιδιών της σε άτομα που δε θα μπορούσαν να κατανοήσουν ή να επικοινωνήσουν με τα παιδιά τους. Κι όμως απαιτούμε από τα κωφά παιδιά με φυσιολογική νοητική ικανότητα να λειτουργήσουν σε τέτοιο ακριβώς περιβάλλον.

Από την αρχή της επίσημης εκπαίδευσης των κωφών στην Ελλάδα (τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα), τα εκπαιδευτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν **μία** μέθοδο διδασκαλίας κωφών παιδιών, την προφορική – ακουστική μέθοδο³⁹. Κατά τις τελευταίες χρονιές, υπήρξαν αλλαγές στη φιλοσοφία και τη μεθοδολογία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για κωφούς. (το σύστημα ή η μεθοδολογία χρησιμοποιείται κυρίως από ακούντες επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με κωφούς.)

Η παρουσία των κωφών ενηλίκων ως εργαζόμενων στην ελληνική εκπαίδευση σήμερα είναι ελάχιστη, παρουσιάζει, ωστόσο αυξητικές τάσεις⁴⁰. Η διδασκαλία της νοηματικής γλώσσας στα κωφά παιδιά είναι σχεδόν ανύπαρκτη, με εξαίρεση ορισμένα προγράμματα, ακόμα, όμως, και σ αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει πρόγραμμα σπουδών ή σχεδιασμός της διδασκόμενης ύλης γι' αυτό το σκοπό. Η διδασκαλία της νοηματικής σε ακούντες γονείς κωφών παιδιών είναι επίσης πολύ περιορισμένη, παρά τις αυξητικές τάσεις που παρατηρούνται. Επίσης περιορισμένο είναι το υλικό της νοηματικής γλώσσας με αφηγήσεις ή παραμύθια της κοινότητας των Κωφών⁴¹.

Σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης κωφών ατόμων θα πρέπει να παρέχεται έγκαιρη εκπαίδευση στα κωφά παιδιά με βασικό στοιχείο την εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας ως μητρικής. Επιπλέον πρέπει αυτά τα παιδιά να αντιμετωπίζονται ως δίγλωσσα και η νοηματική γλώσσα να διδάσκεται ως πρώτη

³⁸ Powers, 2002.

³⁹ Κουρμπέτης, 1987.

⁴⁰ Β. Κουρμπέτης, Α. Αδαμοπούλου, Σ. Φερεντίνος, Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Κωφών από Κοινότητες Κωφών της Ευρώπης: Μια Διακρατική Συγκριτική Μελέτη, Αθήνα Απρίλιος 2005, σελ. 169 – 196.

⁴¹ Κουρμπέτης, 2002.

γλώσσα στα σχολεία κωφών και η γραπτή γλώσσα ως δεύτερη. Θα πρέπει να διδάσκεται, επίσης, η πολιτιστική κληρονομιά που αναδεικνύει τους κωφούς ως γλωσσική και πολιτιστική κοινότητα με θετικές προοπτικές στη ζωή και την εργασία.

Γι' αυτό οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να έχουν υψηλό βαθμό κατάρτισης και να είναι γνώστες της γλώσσας και της κουλτούρας των κωφών. Θα πρέπει επίσης να υπάρχουν κωφοί εκπαιδευτικοί που θα δρουν ως αξιόπιστα μοντέλα νοηματικής γλώσσας μέσα στην τάξη. Αλλά και όλο το προσωπικό των σχολείων, που φιλοξενούν κωφά παιδιά, θα πρέπει να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα. Το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου καλό θα ήταν να είναι το ίδιο με της γενικής εκπαίδευσης αλλά ευέλικτο και κατάλληλα προσαρμοσμένο στις ανάγκες των κωφών παιδιών.

Θα πρέπει επιπλέον να αναπτυχθεί εκπαιδευτικό υλικό για κωφά παιδιά προσβάσιμο σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και να οργανωθούν οι κατάλληλες υποστηρικτικές υπηρεσίες και εκπαιδευτικοί διερμηνείς πανεπιστημιακού επιπέδου. Τα σχολεία ακουόντων που φιλοξενούν κωφούς μαθητές θα πρέπει να διέπονται από ένα κλίμα αποδοχής και θα αναλαμβάνουν την ευθύνη εφαρμογής των παραπάνω αρχών καθώς θα μπορούν να προσφέρουν κατάλληλες συνθήκες επικοινωνιακής, ακαδημαϊκής και κοινωνικής συμμετοχής κωφών και ακουόντων μαθητών. Τέλος, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχεται ειδική υποστήριξη στους κωφούς φοιτητές όπως: εξειδικευμένοι διερμηνείς, φροντιστές, άτομα που κρατούν σημειώσεις, πληροφορίες, διαμεσολάβηση και συμβουλευτικά κέντρα.

Κεφάλαιο 3: Κώφωση και αυτοεκτίμηση

Εικόνα: Νόημα, “I LOVE YOU” (σ’ αγαπώ)

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας μελετάται η αυτοεκτίμηση και το πώς αυτή επιδρά στην ζωή και τη ψυχική υγεία κάθε ατόμου. Στη συνέχεια αναφέρεται πώς η αναπηρία επηρεάζει την αυτοεκτίμηση των αναπήρων και πιο συγκεκριμένα των ατόμων με κώφωση ή βαρηκοΐα. Γίνεται λόγος για το πώς αισθάνονται οι άνθρωποι αυτοί για τον εαυτό τους, τι πιστεύουν για τις ικανότητές τους, κατά πόσο θεωρούν ότι είναι άξιοι και χρήσιμοι στο κοινωνικό σύνολο και εν τέλει με ποια κοινωνική ομάδα ταυτίζονται περισσότερο (αυτή των ακουόντων ή των κωφών).

Αυτοεκτίμηση

Αυτοεκτίμηση εκφράζεται ως η εκτίμηση της αξίας και της σημαντικότητάς της προσωπικότητας κάθε ατόμου από το ίδιο το άτομο και η ικανότητα να νιώθει υπεύθυνο για τον εαυτό του αλλά και προς τους άλλους. Για ορισμένους, αυτοεκτίμηση είναι η συνειδητή αποδοχή της αξίας και της σημαντικότητας της προσωπικότητας τους και αυτό εκφράζεται ως σεβασμός προς τους ίδιους, ενώ για άλλους εκφράζεται ως η αναγκαιότητα του να είναι πιο υπεύθυνοι προς τον ίδιο τους τον εαυτό αλλά και προς το κοινωνικό σύνολο.

«Έχουμε σχέσεις που μας ικανοποιούν, επάγγελμα που μας αρέσει, αισθανόμαστε ότι ανήκουμε στους «τυχερούς» και είμαστε ευχαριστημένοι με τον εαυτό μας, χωρίς να το πολυσκεφτόμαστε. Και άλλες φορές, χωρίς να έχει συμβεί κάτι συγκεκριμένο, κάτι μάς πάει «ανάποδα», στη δουλειά, στις σχέσεις, στην οικογένεια, ή σε όλα αυτά μαζί, και μας ζώνουν οι αμφιβολίες για το αν κάναμε τις σωστές επιλογές. Αναρωτιόμαστε αν τελικά είμαστε «άξιοι» για να πετύχουμε αυτά που επιθυμούμε και επιδιώκουμε. Όταν «ζοριστούμε», κλονίζεται η πίστη και η αυτοεκτίμησή μας. Και όμως, είναι τότε που τη χρειαζόμαστε περισσότερο από ποτέ. Η αυτοεκτίμηση [...] δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί, γιατί δεν περιέχει τίποτα το χειροπιαστό, το οποίο θα μπορούσε να καταμετρηθεί. Και όμως, ψυχολόγοι και ψυχίατροι στρέφουν όλο και περισσότερο την προσοχή τους στη σημασία των εννοιών αυτών για τη ψυχική υγεία των ανθρώπων⁴²»

Η χαμηλή αυτοεκτίμηση βρίσκεται συχνά στη βάση της πυραμίδας των προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε άνθρωπος στις σχέσεις, στη συμπεριφορά, στα

⁴² Λ. Βογιατζή, Πώς χτίζεται η αυτοεκτίμηση, <http://www.vita.gr/html/ent/142/ent.2142.asp>, Απρίλιος 2003.

συναισθήματα⁴³. Ενώ η υψηλή αυτοεκτίμηση, αυξάνει τις πιθανότητες δημιουργίας υγιών διαπροσωπικών σχέσεων που εκπληρώνονται αποτελεσματικά και συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός συναισθήματος ικανοποίησης. Επομένως, η αυτοεκτίμηση είναι μια σημαντική έννοια, εφόσον αποδεικνύεται ότι έχει ισχυρές και διεισδυτικές επιδράσεις στην ανθρώπινη νόηση, κίνητρα, συγκίνηση και συμπεριφορά ενώ παράλληλα αποτελεί ένα κύριο στοιχείο της ψυχικής υγείας.

Αυτοεκτίμηση αναπήρων

Το πώς βιώνει ένα ανάπηρο άτομο την αναπηρία του εξαρτάται αφ' ενός μεν από το κατά πόσο το ίδιο δυσκολεύεται να δράσει, λόγω του προβλήματός του, αφ' ετέρου δε από την άποψη που πιστεύει ότι έχουν οι άλλοι (το έμμεσο κι το άμεσο περιβάλλον) για το ίδιο και για την αναπηρία του. Έχει συχνά θεωρηθεί ότι τα μέλη ομάδων μειονοτήτων έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση λόγω της χαμηλότερης κατάστασής τους στην κοινωνία. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση έχει αντικρουστεί αρκετές φορές και συστηματικά. Κατά τον Barker⁴⁴, έναν από τους αρχικούς εκπροσώπους της Κοινωνικής Ψυχολογίας στον χώρο των αναπήρων, οι ανάπηροι είναι μια ψυχολογικά ανομοιογενής ομάδα που οι ψυχικές τους μεταπτώσεις εξαρτώνται άμεσα από το κοινωνικό περιβάλλον. Επίσης, υποστηρίζει ότι, οι μη ανάπηροι βλέπουν την αναπηρία να οδηγεί σε κοινωνική μείωση, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να οδηγεί τους αναπήρους σε αυτό-υποτίμηση. Για τον Kunert⁴⁵, ο χρόνος εμφάνισης της αναπηρίας παίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του αναπήρου. Επιπλέον σημαντικό ρόλο έχει και η οικογένεια και ειδικότερα η στάση των γονιών απέναντι στα ανάπηρα παιδιά τους.

Επίσης υποστηρίζεται ότι τα προσβαλλόμενα άτομα βλέπουν συχνά την αναπηρία τους ως αιτία για όλες τις στερήσεις που βιώνουν και επομένως η αναπηρία τους λειτουργεί ως δικαιολογία της αποτυχίας τους, καθώς και όλων των κοινωνικών

⁴³ Β. Κουρμπέτης, Α. Αδαμοπούλου, Σ. Φερεντίνος, Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Κωφών από Κοινότητες Κωφών της Ευρώπης: Μια Διακρατική Συγκριτική Μελέτη, Αθήνα Απρίλιος 2005, σελ. 169 – 196.

⁴⁴ Α. Ζώνιου –Σιδέρη, Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης, Ελληνικά Γράμματα, 1996, σελ: 36.

⁴⁵ Ομοίως

προκαταλήψεων που αντιμετωπίζουν. Βέβαια, η θεωρία αυτή δέχτηκε κριτική από τις οργανώσεις των αναπήρων, οι οποίες υποστηρίζουν ότι δεν είναι μόνο η αναπηρία τους η αιτία για όλες τις στερήσεις αλλά πολύ περισσότερο οι κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές δομές που τους δημιουργούν επιπλέον στερήσεις.

Αυτό που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας είναι ότι ο ανάπηρος δεν είναι εντελώς ανίκανος. Είναι μόνο ένας άνθρωπος που ενδεχομένως δεν τα καταφέρνει σε ορισμένα πράγματα εξίσου καλά με ένα υγιές άτομο. Εξάλλου, και οι μη ανάπηροι, δε μπορούν να ισχυριστούν ότι μπορούν και τα καταφέρνουν σε όλα. *«Οι μορφές συμπεριφοράς των «κανονικών» δηλαδή των μη αναπήρων, συχνά υπερεκτιμούνται από τους ανάπηρους, λόγω του ότι οι ίδιοι αδυνατούν να τις καταφέρουν»⁴⁶*. Στο επίκεντρο της κοινωνικής παρατήρησης (άποψης) δεν πρέπει να είναι, ωστόσο, τι δεν καταφέρνει ο ανάπηρος άνθρωπος αλλά τι καταφέρνει ή το πώς θα αλλάξουν εκείνες οι κοινωνικοπολιτικές δομές που παρεμποδίζουν την ολοκλήρωση των ανάπηρων ανθρώπων ως ισότιμους πολίτες μιας κοινωνίας. Όποιος όμως από τους ανάπηρους δε δέχεται την αναπηρία του και κατά συνέπεια και την ομάδα των αναπήρων τότε αδυνατεί να καταφέρει και την ένταξή του στους μη ανάπηρους. Συνέπεια των παραπάνω είναι η ανάπτυξη των συναισθημάτων κατωτερότητας. Αυτά τα συναισθήματα σύμφωνα με τους περισσότερους μελετητές είναι το κυριότερο χαρακτηριστικό των αναπήρων.

Κώφωση και αυτοεκτίμηση

Οι κωφοί παγκοσμίως έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με διακρίσεις σε πολλαπλά επίπεδα της ζωής τους. Στην Ευρώπη, ένα ποσοστό κωφών, μεγαλύτερο του 90%, έχουν ακούοντες γονείς, και αντιμετωπίζουν διακρίσεις από πολύ νωρίς, ακόμα και μέσα στις ίδιες τις οικογένειές τους. Στην Ελλάδα, οι περισσότεροι ακούοντες που έχουν σχέση με την Κοινότητα των Κωφών (γονείς, δάσκαλοι, ειδικοί, αρμόδιοι υπηρεσιών κ.λπ.) δε γνωρίζουν ή δε χρησιμοποιούν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Αυτή η πραγματικότητα έχει μακροχρόνιες συνέπειες και αυξάνει την καταπίεση που υφίσταται η κοινότητα των Κωφών. Κατά τους Stroebe & Insko

⁴⁶ Α. Ζώνιου –Σιδέρη, Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης, Ελληνικά Γράμματα, 1996, σελ: 40.

διάκριση αποτελεί κάθε συμπεριφορά (θετική ή αρνητική) η οποία δηλώνει άνιση μεταχείριση ατόμων ή ομάδων με βάση τη φυσική ή κοινωνική τους συμμετοχή σε μία ομάδα.

Ενώ μερικές μελέτες αναφέρουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση μεταξύ των κωφών από ότι μεταξύ των ακουόντων, άλλες μελέτες δείχνουν ότι η επιφύλαξη δεν οδηγεί αναπόφευκτα σε χαμηλότερη αυτοεκτίμηση. Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που μπορούν να προστατεύσουν και να ενισχύσουν την αυτοεκτίμηση των κωφών, όπως:

- (α) ο τρόπος επικοινωνίας στο σπίτι,
- (β) η αντιμετώπιση στο σχολείο
- (γ) η ηλικία εμφάνισης της κώφωσης,
- (δ) η σοβαρότητα της απώλειας ακοής και
- (ε) η ένταξη ή μη στο κοινωνικό σύνολο

Η Θετική αυτοάποψη είναι σημαντική για την επιτυχή λειτουργία στην καθημερινή ζωή. Η δομή της προσωπικότητας αλλά και η στάση του περιβάλλοντος είναι ένας βασικός συντελεστής, και οι εμπειρικές έρευνες που εξετάζουν τη στάση των κωφών προς την ίδια την κώφωση είναι λίγες. Μια σημαντική έρευνα για την στάση των αναπήρων προς την ίδια την αναπηρία τους διεξήχθη από τον Jansen⁴⁷, η οποία διαχωρίζει τρία είδη στάσεων των κωφών προς την ίδια την κώφωση:

- 1) Την ενταγμένη: συναισθηματική και ορθολογική επεξεργασία της αναπηρίας, θετική σχέση, αποδοχή, κλπ
- 2) Την αμφιθυμική: μεικτά συναισθήματα, αφ' ενός, αφ' ετέρου στάση ούτε θετική ούτε αρνητική.
- 3) Τη μη ενταγμένη: έλλειψη συναισθηματικής και /ή ορθολογικής επεξεργασίας της αναπηρίας, αρνητική σχέση, μη αποδοχή κλπ.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι υπάρχει μια ποικιλία ακόμα και μέσα στην ίδια την κοινότητα των κωφών και εξαρτάται από το κατά πόσο τα άτομα που ανήκουν σε αυτή την ομάδα ταυτίζονται ή όχι με αυτή.

⁴⁷ Α. Ζώνιου –Σιδέρη, Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης, Ελληνικά Γράμματα, 1996, σελ: 49.

Κώφωση και ταυτότητα

Μια ομάδα-μειονότητα αποτελείται από μέλη που μοιράζονται ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά και είναι σε υποδεέστερη θέση στην κοινωνία από μια πιο ισχυρή ομάδα πλειοψηφίας. Τα άτομα που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες (minority group membership) προστατεύουν την αυτοεκτίμησή τους όχι μόνον από ρητές προκαταλήψεις και διακρίσεις, αλλά και από τις καθημερινές αποτυχίες, οπισθοδρομήσεις, και απορρίψεις που τυχόν αντιμετωπίζουν. Η συμμετοχής τους στις μειονοτικές ομάδες επιτρέπει στα άτομα να αγνοήσουν τις απόψεις των ξένων ως μη σημαντικές και να αποστηθίσουν ή να δεχτούν τις θετικές αξιολογήσεις των μελών της ίδιας ομάδας.

Η κουλτούρα των κωφών, όπως κάθε πολιτισμός, ορίζεται ως μια σειρά συμπεριφορών που αποκτάται από μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι έχουν την δική τους γλώσσα, τις δικιές τους αξίες, κανόνες συμπεριφοράς και παραδόσεις. Οι κωφοί έχουν τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας ομάδας, που είναι μη προνομιούχα και εναντίων της οποίας υπάρχουν διακρίσεις. Παρ' όλους τους επικοινωνιακούς φραγμούς και το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης οι κωφοί έχουν μια θετική εικόνα του εαυτού τους και ζουν μια φυσιολογική παραγωγική ζωή. Η κοινότητα είναι αρκετά οργανωμένη και έχει πολλαπλά επίπεδα. Το κύριο συστατικό της κοινότητας είναι η γλώσσα της, η νοηματική.

Οι κωφοί βλέπουν τον εαυτό τους ως μέλη μιας ομάδας που επιλέγει να υπάρχει ενωμένη και λειτουργεί ως γλωσσική και πολιτισμική μειονότητα. Το επίπεδο αποδοχής τους από την κοινότητα των ακουόντων είναι χαμηλό και πολλές φορές είναι το θέμα συζήτησης στο σπίτι, στη λέσχη ή στο σχολείο. Σπάνια είναι το θέμα διδασκαλίας στα σχολεία κωφών.

Οι κωφοί, όμως, όπως και όλα τ' άλλα άτομα, συχνά ανήκουν και σε πολλές διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, από τις οποίες μαθαίνουν τους κανόνες των ορίων της αναμενόμενης συμπεριφοράς. Αυτή η διαφωνία μεταξύ των κανόνων των διαφορετικών ομάδων φαίνεται έντονα στους ανάπηρους και επιδρά με ιδιαίτερη ένταση στη γενικότερή τους συμπεριφορά. Επιπλέον, γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των κανόνων που θέτει η κοινωνία για τους αναπήρους από αυτούς που θέτει η ομάδα των κωφών απέναντι στα μέλη της.

Ορισμένοι κωφοί, ωστόσο, δεν επιθυμούν καν την κοινωνική απόσταση από τους ακούντες, παρόλο που πολύ συχνά την αντιμετωπίζουν. Αντίθετα με άλλους, οι

οποίοι μερικές φορές απομονώνονται από την πλειονότητα του κοινωνικού συνόλου για να κρατήσουν τις αξίες τους, και μέσω αυτών και την ομοιογένειά τους.

Οι ταυτότητες των κωφών ατόμων μπορούν επομένως να διακριθούν σε τρεις κλάδους⁴⁸:

- 1) Ταυτότητα Κωφών (Deaf Identity):
- 2) Διαπολιτισμική Ταυτότητα (Bicultural Identity):
- 3) Ταυτότητα ακουόντων (Hearing Identity):

Τα άτομα που εντάσσονται στην πρώτη περίπτωση είναι κατά κύριο λόγο άτομα που παρακολούθησαν ή παρακολουθούν σχολείο για κωφούς. Με την συνεχή επαφή μεταξύ των κωφών παιδιών και με την καθημερινή χρήση της νοηματικής γλώσσας, τα άτομα βυθίζονται στη κουλτούρα των κωφών από μικρή κιόλας ηλικία. Μια δεύτερη μεταβλητή είναι οι εξωσχολικές δραστηριότητες οι οποίες φέρνουν τα κωφά παιδιά πιο κοντά το ένα με άλλο, αλλά και με τους καθηγητές τους⁴⁹.

Η πλειοψηφία των κωφών που δημιουργούν μία «διαπολιτισμική ταυτότητα» έχουν αποφοιτήσει από σχολεία γενικής εκπαίδευσης αλλά έχουν στοιχεία και από τις δύο κοινότητες, των κωφών και των ακουόντων. Στις κοινωνικές ενασχολήσεις, αναπτύσσουν εξίσου σημαντικές φιλίες με κωφά αλλά και με ακούοντα άτομα. Χαρακτηριστική είναι η ικανότητα να χειρίζονται με την ίδια δεξιότητα την νοηματική αλλά και την ομιλούμενη ελληνική γλώσσα.

Τέλος, με την «ταυτότητα ακουόντων», τα κωφά άτομα δημιουργούν τη δυνατότητα για ποικίλες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις κι ενσωματώνονται εξίσου καλά στην κοινότητα των ακουόντων όσο και στην των κωφών. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι στη πορεία ανάπτυξης του ατόμου, υπήρχαν καλές αναμνήσεις από τις αλληλεπιδράσεις τους με ακούοντες (ακαδημαϊκές και κοινωνικές) και αναπτύχθηκαν φιλίες με τους συμμαθητές τους, οι οποίες διατηρούνταν και εκτός του σχολικού πλαισίου.

Συμπεραίνουμε ότι ενώ πολλοί κωφοί ταυτίζονται και γίνονται ένα με την ομάδα στην οποία ανήκουν, κάποιοι από αυτούς τείνουν να συμπεριφέρονται όπως οι ακούοντες, δηλαδή να προσπαθούν να μοιάσουν στους μη αναπήρους και να προσαρμοσθούν στους κανόνες τους. Μια άλλη περίπτωση είναι να συμπεριφέρονται

⁴⁸ E. Jambor, M. Elliott, 2005, Self-esteem and Coping Strategies among Deaf Students.

⁴⁹ Το σχολείο ενθαρρύνει μια ποικιλία εξωσχολικών δραστηριοτήτων, όπως παραδοσιακούς χορούς, σπορ, μουσική, δράμα, οικιακή οικονομία, επισκέψεις, χειροτεχνίες και εκθέσεις ζωγραφικής.

με τέτοιο τρόπο σαν να μην συμβαίνει τίποτα, δηλαδή σαν να μην υπάρχει η αναπηρία. Αυτή επίσης η περίπτωση μπορεί να οδηγήσει τον κωφό στην καταπίεση της διαφορετικότητας του.

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η διερεύνηση της κοινωνικής ταυτότητας ενός δείγματος κωφών ή βαρήκοων, πώς αυτή διαμορφώνεται μέσα στην κοινωνία στην οποία εντάσσονται και αλληλεπιδρούν με άλλα κωφά ή μη άτομα και τέλος την συμπεριφορά που αναπτύσσουν ως προς τον «κόσμο των ακούντων» και «των κωφών». Πιο συγκεκριμένα, αρχικά συλλέγονται τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων, όπως: το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και η επαγγελματική κατάσταση, καθώς και ο προσδιορισμός του επιπέδου της ανεπάρκειας ακοής τους. Αξιολογείται η άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με την κοινότητα των κωφών και τη συμμετοχή τους σε αυτή αλλά και οι απόψεις των ερωτηθέντων γύρω από τη σχέση τους με τους ακούντες. Οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στο αν επιδιώκουν την επικοινωνία με τους ακούντες, τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν και το πώς αντιδρούν σε περίπτωση που η επικοινωνία παρουσιάζει δυσκολίες. Τέλος υπάρχουν και 10 ερωτήσεις αξιολόγησης της αυτοεκτίμησης από το ερωτηματολόγιο του Rosenberg, οι οποίες μελετούν την αυτοεκτίμηση των ερωτηθέντων αλλά και το πώς εκτιμούν οι ίδιοι τις ικανότητες και τις αρετές τους.

Κεφάλαιο 4: Μέθοδος

Έχοντας ως στόχο την αναγνώριση των παραγόντων που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας συμπεριφοράς, καθώς και τα ατομικά επίπεδα αυτοεκτίμησης και την ιδιοσυγκρασία των ατόμων με προβλήματα ακοής, έγινε μία έρευνα μέσω ερωτηματολογίων και συλλέχθηκαν πληροφορίες. Στο τέταρτο μέρος παρουσιάζονται αναλυτικά τα μεθοδολογικά εργαλεία, η επιστημονική προσέγγιση αλλά και το ερευνητικό αντικείμενο της παρούσης πτυχιακής. Η συλλογή πληροφοριών πραγματοποιήθηκε από τον Νοέμβριο 2010 μέχρι και το Φεβρουάριο του 2011.

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 45 άτομα από την περιφέρεια της Αττικής, με μέσο όρο ηλικίας 34,02 χρόνια, εκ των οποίων 24 άντρες και 21 γυναίκες. Η δειγματοληψία δε θεωρείται απολύτως αντιπροσωπευτική και επομένως τα συμπεράσματα είναι υποκειμενικά. Παρόλα αυτά καταβλήθηκε προσπάθεια να περιληφθούν ενήλικοι άντρες και γυναίκες διαφόρων ηλικιών, από ποικίλα κοινωνικά, μορφωτικά επίπεδα και με ποικιλία στο βαθμό κώφωσης / βαρηκοΐας και στον τρόπο επικοινωνίας.

Ερευνητικά εργαλεία

Προκειμένου να αξιολογηθεί η άποψη των ατόμων με προβλήματα ακοής, έγινε η σχετική μελέτη που αφορά το κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον τους. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στη μελέτη αυτή είναι ένα δομημένο ερωτηματολόγιο με συνολικά 44 ερωτήσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και 10 ερωτήσεις αυτοεκτίμησης Rosenberg⁵⁰ (self-esteem scale).

Βασικός σκοπός είναι ο υπολογισμός της αυτοεκτίμησης των ερωτηθέντων, μέσω των ερωτήσεων. Συγκεκριμένα, υπάρχουν ορισμένες θετικές δηλώσεις και άλλες αρνητικές. Στις θετικές δηλώσεις το υψηλό σκορ και στις αρνητικές το χαμηλό, δείχνει υψηλή αυτοεκτίμηση, ενώ στην αντίθετη περίπτωση έχουμε χαμηλή αυτοεκτίμηση⁵¹.

⁵⁰ M. Rosenberg, 1979, *Conceiving the self*, New York, Basic Books.

⁵¹ Αυτό παρατηρείται κυρίως στις ερωτήσεις από το ερωτηματολόγιο του Morris Rosenberg.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τέσσερα διακριτά μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά σε προσωπικά-δημογραφικά στοιχεία. Αρχικά, δίνονται επεξηγήσεις για το θέμα του ερωτηματολογίου και στη συνέχεια, συμπληρώνονται **11 δημογραφικές ερωτήσεις αξιολόγησης** στο πρώτο μέρος, που αφορούν στα προσωπικά στοιχεία του ερωτηθέντος, όπως: το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και η επαγγελματική κατάσταση. Επίσης περιλαμβάνει διάφορα χαρακτηριστικά προσδιορισμού των ατόμων με προβλήματα ακοής, όπως: ο βαθμός απώλειας της ακοής, η ηλικία⁵² και η ένταση της απώλειας ακοής και τέλος, οι τρόποι επικοινωνίας με το συγγενικό και κοινωνικό περιβάλλον τους. Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου ακολουθούν τέσσερα μέρη με οδηγίες συμπλήρωσης όπου οι ερωτηθέντες απαντούν συμπληρώνοντας τα κατάλληλα για αυτούς πεδία.

Το δεύτερο μέρος «*Εσείς και η Κοινότητα Κωφών*» αξιολογεί την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με την κοινότητα των κωφών και τη συμμετοχή τους σε αυτή. Οι 6 ερωτήσεις αφορούν στο κατά πόσο το άτομο είναι ή όχι ενσωματωμένο και ενεργό μέλος της κοινότητας των κωφών και εάν έχει ή όχι καλές σχέσεις με άτομα που παρουσιάζουν το ίδιο πρόβλημα. Οι απαντήσεις αξιολογούνται με την βοήθεια τετραβάθμια κλίμακας τύπου Likert⁵³ (1=Απόλυτα Λανθασμένο, 2=Μερικώς Λανθασμένο, 3=Μερικώς Σωστό, 4=Απόλυτα Σωστό).

Το τρίτο μέρος «*σκέψεις και συναισθήματά για τον εαυτό σας*» αποτελεί κλίμακα αξιολόγησης της αυτοεκτίμησης (Rosenberg⁵⁴). Αποτελείται από 10 ερωτήσεις από το ερωτηματολόγιο του Rosenberg, και όπως δηλώνει και ο τίτλος, μελετάται η αυτοεκτίμηση του ερωτηθέντος και το πως εκτιμά ο ίδιος τις ικανότητες και τις αρετές του. Οι απαντήσεις αξιολογούνται με την βοήθεια τετραβάθμια κλίμακας τύπου Likert⁵⁵ (1=Διαφωνώ Απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Συμφωνώ, 4=Συμφωνώ Απόλυτα).

Το τέταρτο και πέμπτο μέρος «Εσείς και ο κόσμος των ακουόντων» αξιολογεί/μετρά τις απόψεις των ερωτηθέντων γύρω από τη σχέση τους με τους ακούντες. Εδώ έχουμε 11 και 6 ερωτήσεις αντίστοιχα και διερευνάται το ποσοστό αλληλεπίδρασης του ερωτηθέντος με ακούντα άτομα καθώς και οι προτιμήσεις του ως προς τις παρέες του. Επιπλέον ρωτάται εάν το άτομο δηλώνει εξ' αρχής την

⁵² Αν γεννήθηκε με απώλεια, ή η κώφωση επήλθε στη πορεία και τότε (πόσο χρονών) έγινε αυτο.

⁵³ B. Κόμης, 1997, Το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, Πάτρα.

⁵⁴ M. Rosenberg, 1979, Conceiving the self, New York, Basic Books.

⁵⁵ B. Κόμης, 1997, Το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, Πάτρα.

απώλεια ακοής στον συνομιλητή του. Τέλος, ο ερωτηθείς καλείται να απαντήσει στο αν επιδιώκει την επικοινωνία με τους ακούοντες, τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνεί και το πώς αντιδρά σε περίπτωση που η επικοινωνία παρουσιάζει δυσκολίες. Και εδώ, οι απαντήσεις αξιολογούνται με την βοήθεια τετραβάθμια κλίμακας τύπου Likert⁵⁶ (1=Ποτέ, 2=Σπάνια, 3=Μερικές Φορές, 4=Συχνά).

Διαδικασία

Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε ως ένα ενιαίο πακέτο ερωτήσεων στους ερωτηθέντες είτε μέσω προσωπικής επαφής, είτε με ηλεκτρονική μορφή. Μαζί με αυτό δόθηκαν και οι απαραίτητες πληροφορίες για τη σωστή συμπλήρωση του, καθώς και η διαβεβαίωση για το απόρρητο των απαντήσεων και των προσωπικών στοιχείων. Λόγω προσωπικών γνωριμιών, προηγήθηκε τηλεφωνική επαφή με ορισμένα άτομα/ερωτηθέντες, στους οποίους έγινε ενημέρωση για την έρευνα και τον σκοπό της και αυτά τα άτομα ανέλαβαν το ρόλο του μεσολαβητή μεταξύ της ερευνήτριας και ορισμένων λοιπών ερωτηθέντων.

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας και της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αντιμετωπίστηκαν αρκετά προβλήματα τα οποία πιθανώς να έχουν αντίκτυπο στο ποσοστό ακρίβειας των απαντήσεων. Συγκεκριμένα, παρότι αρκετά άτομα ήταν πρόθυμα να βοηθήσουν, χρειάστηκε η βοήθεια διερμηνέα για την σωστή κατανόηση και καθοδήγηση των ερωτηθέντων στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Λόγω του διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου ορισμένοι εκ των ερωτηθέντων με περιορισμένο λεξιλόγιο και επαφή με την ελληνική γραπτή γλώσσα δυσκολεύτηκαν να κατανοήσουν τα ερωτήματα στην αρχική τους μορφή γι' αυτό χρειάστηκε να προβούμε σε απλοποίηση και ερμηνεία τους καθώς και χρήση παραδειγμάτων. Πιο συγκεκριμένα, δυσκολονόητες ήταν έννοιες όπως:

- «Πώς θα χαρακτηρίζατε το βαθμό της απώλειας της ακοής σας» όπου επεξηγήθηκε ρωτώντας τα άτομα «ακούς καλά; Μέτρια; Καθόλου;».
- «Πιστεύω ότι είμαι ένα πλήρως ενεργό μέλος της Κοινότητας Κωφών» και η ερμηνεία που δόθηκε ήταν «είσαι μαζί με τους κωφούς; Πηγαίνεις σε εκδηλώσεις για

⁵⁶ Β. Κόμης, 1997, Το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, Πάτρα.

κωφά άτομα; κ.λπ.». Αντίστοιχη επεξήγηση και στην ερώτηση «Είμαι αναμειγμένος στη ζωή της Κοινότητας των Κωφών».

- «Προσπαθώ να μην αλληλεπιδρώ με ακούοντες» δηλαδή: να κάνουμε παρέα, να βγαίνουμε κ.λπ. αντίστοιχη επεξήγηση και στην ερώτηση «Δεν έχω πρόβλημα να αλληλεπιδρώ με ακούοντα άτομα».

- Λέξεις δυσκολονόητες ήταν οι: πλειοψηφία και αρετές⁵⁷

⁵⁷ Η επεξήγηση έγινε με πιο απλές έννοιες, όπως : οι περισσότεροι και καλό χαρακτήρα, καλά στοιχεία αντίστοιχα για τις δύο αυτές λέξεις.

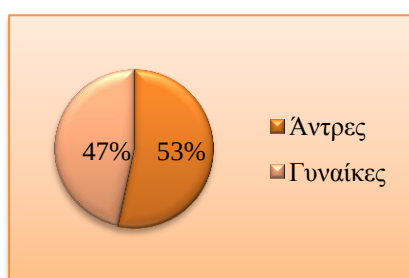
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα έρευνας

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται τα στοιχεία που συλλέχθηκαν καθ' όλη την έρευνα που διεξήχθη για την επεξεργασία των ερωτηματολογίων. Τα δεδομένα της έρευνας αναλύθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS για windows, έκδοση 14. Το ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε αποτελούνταν από πέντε μέρη: α) προσωπικά δεδομένα, β) δράση των ερωτηθέντων μέσα στην κοινότητα των κωφών, γ) σκέψεις και προσωπικά συναισθήματα, δ και ε) η σχέση των ερωτηθέντων με τον κόσμο των ακούντων. Παρακάτω αναγράφονται και επεξηγούνται οι απαντήσεις που δόθηκαν σε τέσσερα μέρη: α) προσωπικά στοιχεία, β) κωφοί και κοινότητα των κωφών, γ) κωφοί και ακούντες και τέλος δ) σκέψεις, συναισθήματα και αυτοεκτίμηση των κωφών.

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων:

Συνολικά τα άτομα που έλαβαν μέρος στην έρευνα ανέρχονταν στα 45, από 18 έως 65 έτη, εξ' αυτών 24 άντρες (53%) και 21 γυναίκες (47%), με μέσο όρο ηλικίας 34,02 έτη συνολικά. Συγκεκριμένα, 34,5 έτη για τους άντρες και 33,4 έτη για τις γυναίκες. Είναι προφανές πως η συντριπτική πλειοψηφία είναι νέοι άνθρωποι που διανύουν την δεύτερη ή τρίτη δεκαετία της ζωής τους, είναι δηλαδή άτομα που μπορούν και πρέπει να προσφέρουν στους ίδιους και τους συνανθρώπους τους τις υπηρεσίες τους, επαγγελματικές και κοινωνικές.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό συμμετεχόντων ανά φύλλο

Στη συνέχεια ο πίνακας 1, παρουσιάζει τις συχνότητες και τα ποσοστά σε ότι αφορά αν ο ερωτηθέν γεννήθηκε ή όχι με απώλεια ακοής και σε ποια ηλικία έχασαν την ακοή τους. Παρατηρείται πως 21 άτομα γεννήθηκαν με απώλεια ακοής (μερική ή ολική) και 24 χάσανε την ακοή τους σε κάποια συγκεκριμένη ηλικία. Για τα άτομα

που χάσανε την ακοή τους αργότερα σε κάποια φάση της ζωής τους υπάρχει και ο πίνακας 2 που διευκρινίζει ακριβώς σε ποια ηλικία συνέβη αυτό.

Πίνακας 1⁵⁸: Βαθμός κώφωσης (βαρηκοΐα ή ολική κώφωση)

	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
ΝΑΙ	21	46.7
ΟΧΙ	24	53.3
ΣΥΝΟΛΟ	45	100.0

Πίνακας 2: Ηλικία απώλειας της ακοής

Ηλικία	Συχνότητα
0	1
1	1
2	4
3	1
4	4
5	3
6	3
10	2
29	1
32	1
38	1
40	1

Συγκεκριμένα όπως φαίνεται και από τον πίνακα 3 η πιο ευαίσθητη ηλικία για την απώλεια της ακοής υπήρξε η βρεφική και νηπιακή ηλικία από 2 έως 4 χρονών, εκεί εξάλλου εμφανίζονται και οι περισσότερες περιπτώσεις, υπάρχουν ωστόσο και εξαιρέσεις ατόμων που κουφάθηκαν σε μεγαλύτερες ηλικίες. Στον πίνακα 3 που ακολουθεί παρατηρείται πόσα από τα άτομα του δείγματος συγκαταλέγονται στους κωφούς και πόσα χαρακτηρίζονται ως βαρήκοα.

Πίνακας 3: Βαθμός απώλειας της ακοής

	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Μέτρια απώλεια ακοής	10	22.2
Πολύ σοβαρή ή σοβαρή απώλεια ακοής	35	77.8

⁵⁸ Απάντηση στην ερώτηση «Γεννηθήκατε με απώλεια ακοής;».

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης (βλ. πίνακα 4), διαπιστώνουμε πως κατώτατη εκπαίδευση έχουν λάβει 6 από τα 45 άτομα του δείγματος, 2 εκ των οποίων έχουν τελειώσει το δημοτικό και 2 είναι απόφοιτοι γυμνασίου. Επιπλέον 2 άτομα έχουν τελειώσει τουλάχιστον την Α' τάξη Γενικού ή Επαγγελματικού Λυκείου και ασχολούνται με παράλληλη πρακτική άσκηση (ΟΑΕΔ). Από τα 45 άτομα, τα 25 έχουν απολυτήριο λυκείου από σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 4 είναι απόφοιτοι κάποιου ΤΕΙ ενώ 8 έχουν τελειώσει κάποιο ΑΕΙ. Τέλος, τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών έχουν 2 από τους 45 και κανένας δεν έχει διδακτορική διατριβή. Άρα, διαπιστώνουμε ένα μέσο επίπεδο εκπαίδευσης να επικρατεί, με την ευτυχή διαπίστωση των χαμηλών ποσοστών ατόμων που έχουν λάβει κατώτατη εκπαίδευση αλλά και την παράλληλη, λυπηρή, διαπίστωση ότι και στην ανώτατη εκπαίδευση τα ποσοστά είναι εξίσου χαμηλά.

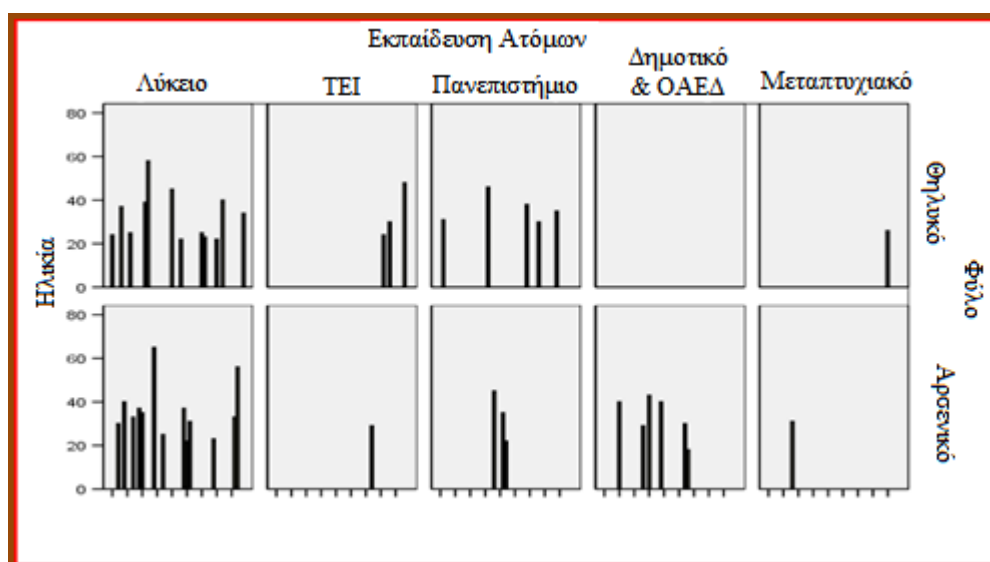
Πίνακας 4: Εκπαίδευση κωφών

	Συχνότητα
Δημοτικό & ΟΑΕΔ ⁵⁹	6
Λύκειο	25
Απόφοιτος ΤΕΙ	4
Πανεπιστήμιο	8
Κάτοχος μεταπτυχιακού	2
Σύνολο	45

⁵⁹ Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού, επιδοτούμενα προγράμματα.

Διάγραμμα 2: Ποσοστό εκπαίδευσης συμμετεχόντων

Διάγραμμα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης ανά φύλο

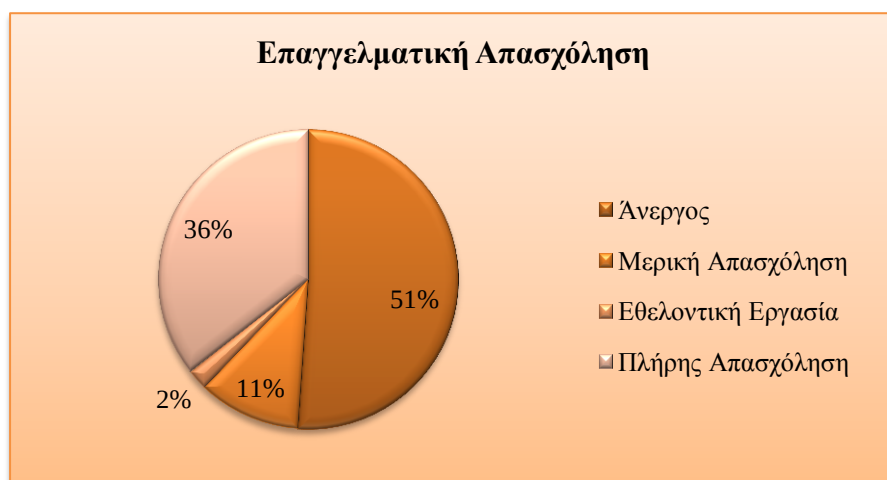
Στο διάγραμμα 2, έχουμε τον αριθμό ερωτηματολογίων στον οριζόντιο άξονα, στον κάθετο τις ηλικίες και τα διαγράμματα είναι χωρισμένα ανά φύλο. Παρατηρείται πως 12 γυναίκες και 13 άντρες είναι απόφοιτοι λυκείου, 3 γυναίκες και ένας άντρας είναι απόφοιτοι ΤΕΙ ενώ πανεπιστημιακή εκπαίδευση έχουν 5 γυναίκες και 3 άντρες. Μάστερ κατέχουν 2 άτομα, ένα από κάθε φύλο. Στη στήλη «Missing» συγκαταλέγονται τα άτομα με εκπαίδευση δημοτικού, γυμνασίου αλλά και τεχνική κατάρτιση από τον ΟΑΕΔ.

Όσον αφορά την επαγγελματική τους απασχόληση, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν εμφανίζονται αναλυτικά, στον Πίνακα 5 αλλά και στο διάγραμμα 4. Σήμερα εργάζονται 22 άτομα ενώ τα υπόλοιπα 23 είναι άνεργοι. Από αυτούς που εργάζονται, 16 άτομα δηλώνουν ότι έχουν πλήρη απασχόληση και 6 δηλώνουν ότι

απασχολούνται σε εργασία μερικής ή εθελοντικής απασχόλησης. Ωστόσο, τα υψηλά ποσοστά της ανεργίας ήταν αναμενόμενα καθώς η πλειοψηφία του δείγματος κυμαίνεται σε νεαρές ηλικίες.

Πίνακας 5: Επαγγελματική Απασχόληση

	Συχνότητα
Άνεργος	23
Μερική Απασχόληση	5
Εθελοντική Εργασία	1
Πλήρης Απασχόληση	16
Σύνολο	45

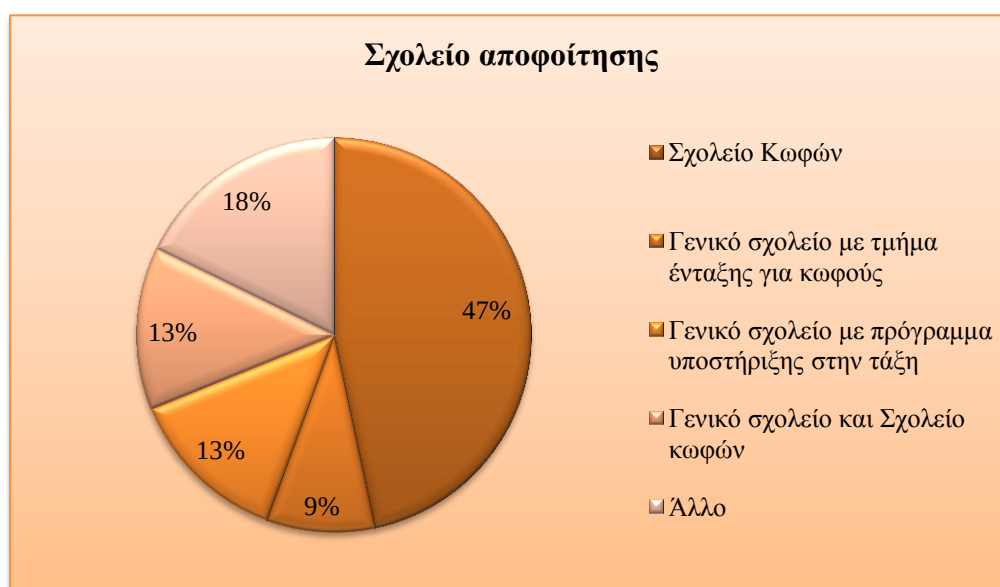

Διάγραμμα 4: Επίπεδο εκπαίδευσης ανά φύλο

Στην ερώτηση εάν έχουν παρακολουθήσει σχολείο ειδικής αγωγής για κωφά παιδιά ή γενικό σχολείο με επιπλέον βοήθεια για τα κωφά ή βαρήκοα άτομα, 21 άτομα απάντησαν θετικά με ποσοστό 46,7% ενώ οι υπόλοιποι απάντησαν ότι έχουν παρακολουθήσει σε γενικό σχολείο είτε με τμήμα ένταξης για κωφούς (4 άτομα, 8,9%), είτε με πρόγραμμα υποστήριξης στην τάξη (6 άτομα, 13,3%), ενώ μόλις 6 άτομα παρακολούθησαν και σχολείο κωφών αλλά και σε γενικό σχολείο. Τέλος, ένας μικρός σχετικά αριθμός 8 ατόμων, απάντησε πως παρακολούθησε απλά γενικό σχολείο. Αυτό μπορεί να οφείλεται και στην καθυστερημένη ηλικία που επήλθε η κώφωση.

Πίνακας 6: Σε τι σχολείο αποφοιτήσατε

	Συχνότητα
Σχολείο Κωφών	21
Γενικό σχολείο με τμήμα ένταξης για κωφούς	4
Γενικό σχολείο με πρόγραμμα υποστήριξης στην τάξη	6
Γενικό σχολείο και Σχολείο κωφών	6
Άλλο	8
Σύνολο	45

Διάγραμμα 5: Σχολείο αποφοίτησης

Τέλος, το κοινωνικό περιβάλλον ενός ατόμου αποτελείται από το ευρύτερο οικογενειακό του περιβάλλον, το φιλικό περιβάλλον και γενικότερα την τοπική κοινωνία στην οποία ανήκει, αλλά και τις κοινωνικές επαφές που το άτομο αυτό αναπτύσσει. Στους παρακάτω πίνακες εξετάζουμε τους τρόπους που επιλέγει ένα άτομο με πρόβλημα ακοής για να επικοινωνήσει με τα άλλα άτομα που το περιτριγυρίζουν, είτε πρόκειται για γονείς είτε για συγγενείς και φίλους είτε για απλούς γνωστούς.

Πίνακας 7: Επικοινωνία με γονείς

	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Προφορικά μόνο	19	42.2
Κυρίως προφορικά, αλλά και με κάποια νοήματα	17	37.8
Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα	8	17.8
Άλλο	1	2.2

Πίνακας 8: Επικοινωνία με ακούοντες

	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Προφορικά μόνο	21	46.7
Κυρίως προφορικά, αλλά και με κάποια νοήματα	16	35.6
Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα	7	15.6
Άλλο	1	2.2

Από τους πίνακες 7 και 8 διαπιστώνουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κωφών (42,4 και 46,7% αντίστοιχα) προτιμούν την προφορική επικοινωνία με γονείς και ακούοντες. Επιπλέον μεγάλο ποσοστό επιλέγει τον προφορικό λόγο με την παράλληλη χρήση κάποιων νοημάτων (37,8% στους γονείς και 35,6% στους ακούοντες) και μόλις 8 άτομα (και 7 αντίστοιχα) χρησιμοποιούν μόνο την Ελληνική νοηματική Γλώσσα. Μία μόνο ερωτηθείσα με σοβαρή απώλεια ακοής, απάντησε πως χρησιμοποιεί την ΕΝΓ αλλά και το γραπτό τρόπο επικοινωνίας.

Τέλος, 19 από τα 45 άτομα του δείγματος έχουν παιδιά (πίνακας 9) και ο τρόπος επικοινωνίας τους με αυτά επιτυγχάνεται είτε με νοηματική είτε με προφορική χρήση της γλώσσας. Αναλυτικότερα, 8 άτομα κάνουν χρήση και της νοηματικής και του προφορικού λόγου, 7 άτομα επικοινωνούν μόνο προφορικά και μόνο 4 εξ αυτών επικοινωνούν αποκλειστικά και μόνο με ΕΝΓ.

Πίνακας 9: Επικοινωνία με τα παιδιά (εφόσον έχει κάποιος)

	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Προφορικά μόνο	7	15.6
Κυρίως προφορικά, αλλά και με κάποια νοήματα	8	17.8
Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα	4	8.9
Άλλο	1	2.2

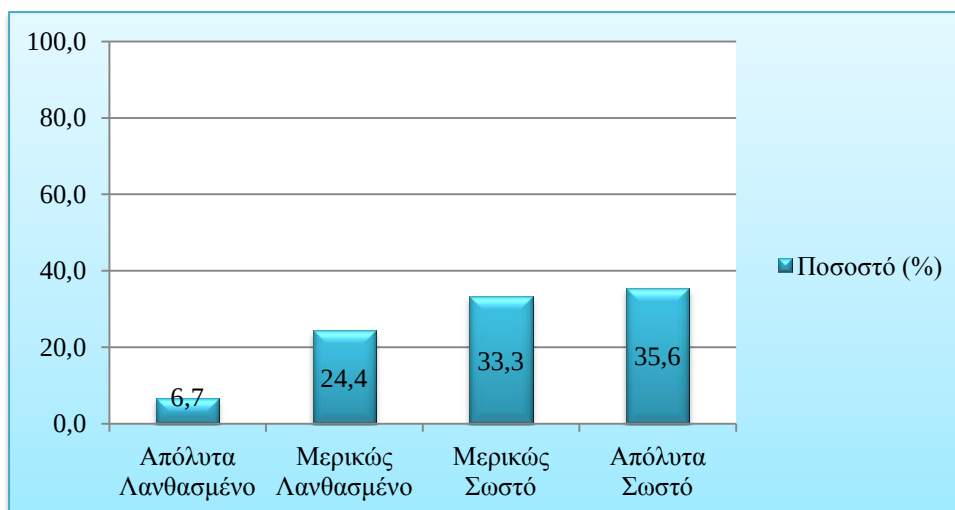
Εσείς και η κοινότητα των Κωφών

Εισερχόμενοι στο δεύτερο σκέλος της ανάλυσης μας, ασχολούμαστε με το άτομο και την κοινότητα των κωφών και εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο κινείται ή αλληλεπιδρά σε μία κοινότητα που ουσιαστικά απαρτίζεται από άτομα με παρόμοιο πρόβλημα.

Από τα ερωτήματα που αφορούν στην κοινότητα αυτή θα αναμέναμε να υπάρχει κάποια συνέπεια στις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις πέφτουν σε αντιφάσεις. Στην πρώτη ερώτηση (βλ. πίνακα 10 και διάγραμμα 6) που αφορά στο πώς αισθάνονται τα άτομα του δείγματος που ανήκουν σε αυτή την κοινότητα, 16 άτομα απάντησαν θετικά και 15 με έναν μικρό δισταγμό και μόλις τρία αρνητικά.

Πίνακας 10: Βρίσκω ευχάριστο να είμαι μέλος της Κοινότητας Κωφών

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	3
Μερικώς Λανθασμένο	11
Μερικώς Σωστό	15
Απόλυτα Σωστό	16

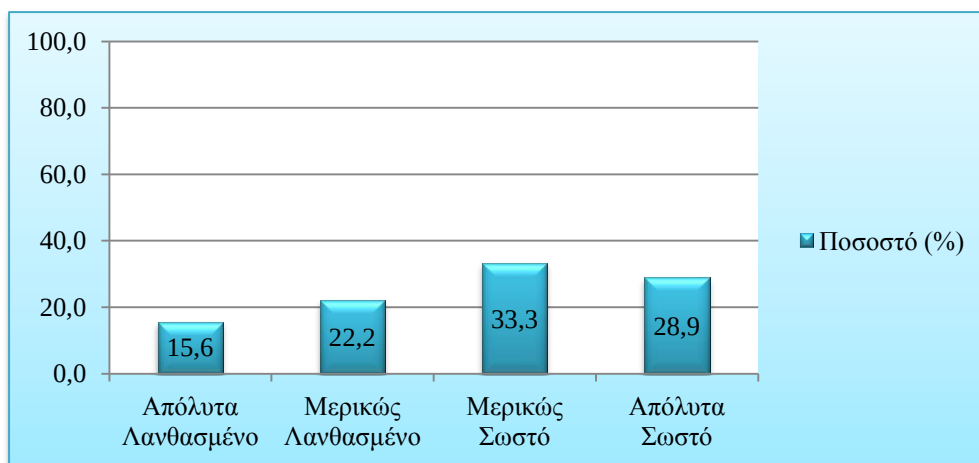

Διάγραμμα 6: Βρίσκω ευχάριστο να είμαι μέλος της Κοινότητας Κωφών

Στην ερώτηση που ακολουθεί (βλ. πίνακα 11 και διάγραμμα 7) για το αν ταυτίζονται οι ερωτηθέντες με την κοινότητα των κωφών η πλειοψηφία των απαντήσεων είναι θετικές. Αρκετοί ωστόσο είναι αυτοί που απαντούν αρνητικά ή μερικώς αρνητικά.

Πίνακας 11: Πιστεύω ότι σε γενικές γραμμές έχω περισσότερα κοινά με μέλη της κοινότητας των κωφών παρά με άλλες ομάδες.

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	7
Μερικώς Λανθασμένο	10
Μερικώς Σωστό	15
Απόλυτα Σωστό	13

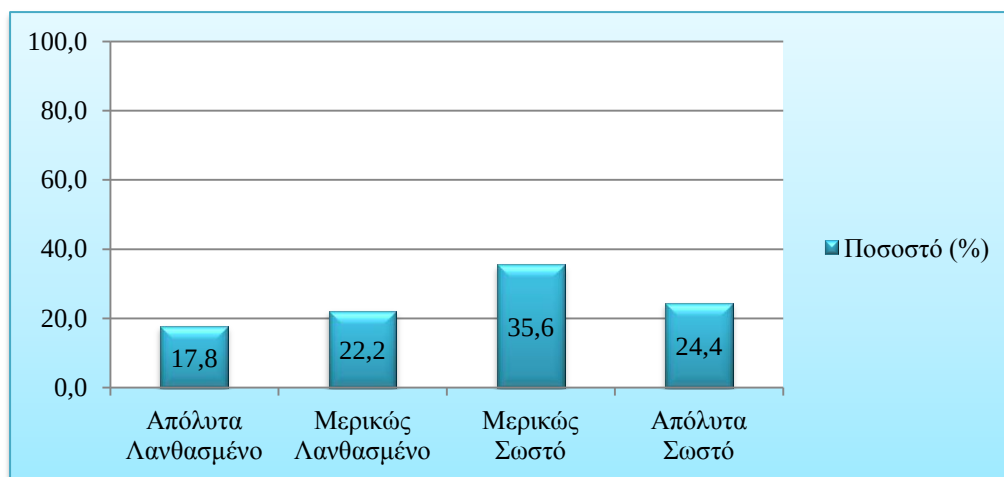

Διάγραμμα 7: Πιστεύω ότι σε γενικές γραμμές έχω περισσότερα κοινά με μέλη της κοινότητας των κωφών παρά με άλλες ομάδες

Στον Πίνακα 12 (και διάγραμμα 8) εμφανίζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων στην ερώτηση εάν θεωρούν τον εαυτό τους ενεργό ή όχι μέλος της κοινότητας των κωφών. Ακόμα μια φορά παρατηρείται ότι αρκετοί από αυτούς απαντούν θετικά ενώ δεν λείπουν και οι απαντήσεις που είναι μερικώς ή εντελώς αρνητικές.

Πίνακας 12: Πιστεύω ότι είμαι ένα πλήρως ενεργό μέλος της Κοινότητας Κωφών

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	8
Μερικώς Λανθασμένο	10
Μερικώς Σωστό	16
Απόλυτα Σωστό	11

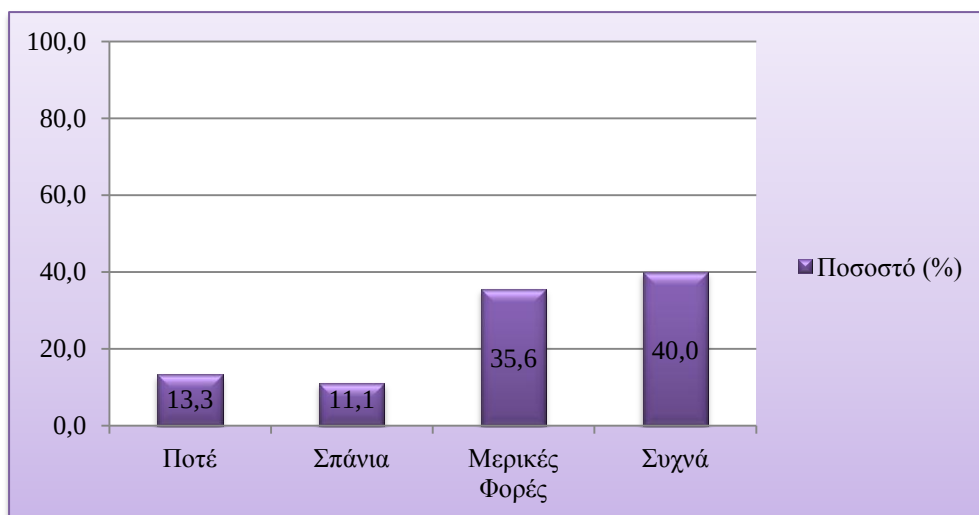

Διάγραμμα 8: Πιστεύω ότι είμαι ένα πλήρως ενεργό μέλος της Κοινότητας Κωφών

Παρόμοια με την παραπάνω είναι και η ακόλουθη ερώτηση (βλ. πίνακα 13 και διάγραμμα 9) που αφορά στην ανάμειξη του δείγματος στην κοινότητα των κωφών. Οι απαντήσεις εδώ φαίνονται ελάχιστα αλλαγμένες καθώς η πλειοψηφία απαντά θετικά, και λίγοι είναι αυτοί που διατηρούν μια ποιο επιφυλακτική ή πλήρως αρνητική στάση.

Πίνακας 13: Είμαι αναμειγμένος στη ζωή της Κοινότητας των Κωφών

	Συχνότητα
Ποτέ	6
Σπάνια	5
Μερικές Φορές	16
Συχνά	18

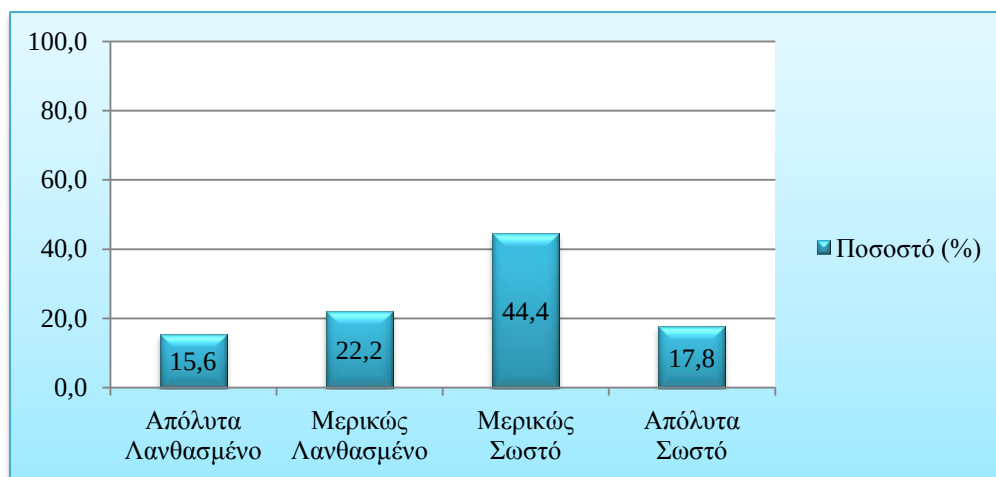

Διάγραμμα 9: Είμαι αναμειγμένος στη ζωή της Κοινότητας των Κωφών

Στον πίνακα 14 (διάγραμμα 10) οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στην ερώτηση εάν τα μέλη της κοινότητας των κωφών μοιάζουν μεταξύ τους. Παρόλη την ενεργή συμμετοχή στην κοινότητα των κωφών που εμφανίζει το δείγμα παραπάνω φαίνεται ξεκάθαρα ότι η κώφωση θεωρείται ως ένα από τα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία που υπερισχύει στις μεταξύ τους σχέσεις, δεν είναι ωστόσο ο καταλυτικός παράγοντας καθορισμούς της προσωπικότητάς τους.

Πίνακας 14: Πιστεύω ότι τα μέλη της Κοινότητας Κωφών μοιάζουν λίγο πολύ μεταξύ τους.

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	7
Μερικώς Λανθασμένο	10
Μερικώς Σωστό	20
Απόλυτα Σωστό	8

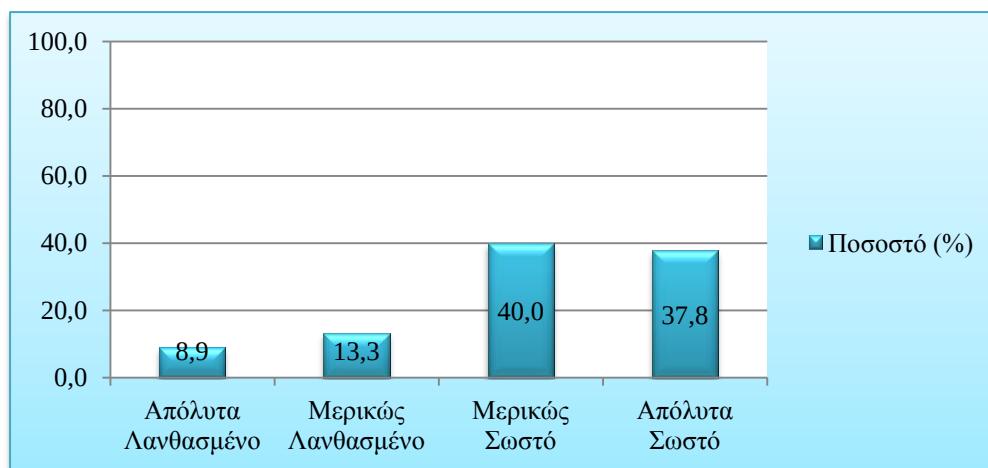

Διάγραμμα 10: Πιστεύω ότι τα μέλη της Κοινότητας Κωφών μοιάζουν λίγο πολύ μεταξύ τους.

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 15 (διάγραμμα 11) η σχέση και συναναστροφή με άλλα άτομα που αντιμετωπίζουν το ίδιο πρόβλημα κρίνεται πολύ σημαντική από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων. Σε αυτό μεγάλο ρόλο διαδραματίζει το γεγονός ότι τα μέλη της κοινότητας των κωφών έχουν δική τους γλώσσα και κώδικες επικοινωνίας.

Πίνακας 15: Οι σχέσεις με άλλα κωφά άτομα είναι σημαντικές για μένα.

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	4
Μερικώς Λανθασμένο	6
Μερικώς Σωστό	18
Απόλυτα Σωστό	17

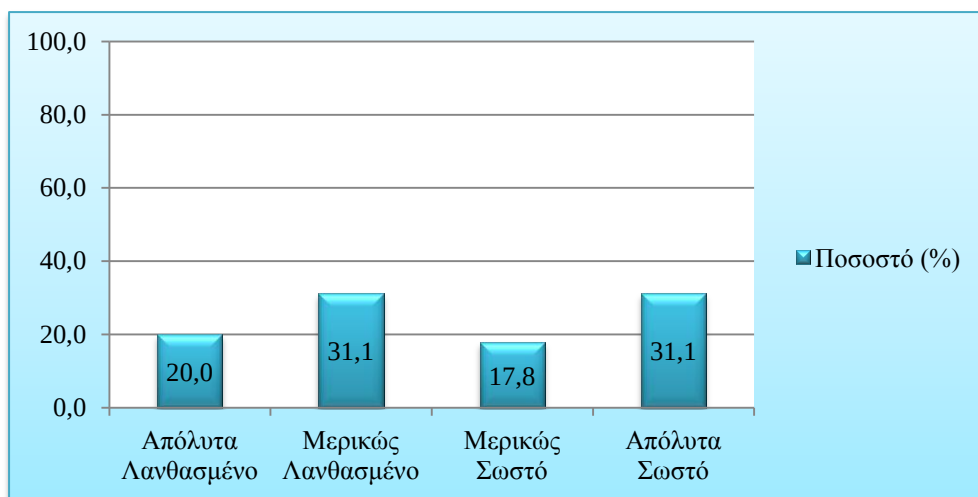

Διάγραμμα 11: Οι σχέσεις με άλλα κωφά άτομα είναι σημαντικές για μένα.

Εντύπωση προκαλεί στη συνέχεια η ερώτηση του πίνακα 16 (διάγραμμα 12) για το σε ποια κοινότητα θα προτιμούσαν να ανήκουν οι ερωτηθέντες της έρευνάς μας. Σε αυτή την ερώτηση οι γνώμες διίστανται και παρατηρείται ότι σχεδόν οι μισοί απαντούν θετικά ενώ οι άλλοι μισοί απαντούν αρνητικά. Αυτό ίσως να οφείλεται όχι στην μη αποδοχή της κοινωνίας των κωφών αλλά της ίδιας της αναπηρίας που αντιμετωπίζουν.

Πίνακας 16: Θα προτιμούσα να ανήκω στον κόσμο των ακουόντων παρά στην κοινότητα των κωφών.

	Συχνότητα
Απόλυτα Λανθασμένο	9
Μερικώς Λανθασμένο	14
Μερικώς Σωστό	8
Απόλυτα Σωστό	14

Διάγραμμα 12: Θα προτιμούσα να ανήκω στον κόσμο των ακουόντων παρά στην κοινότητα των κωφών.

Συγκεντρωτικά από τους παραπάνω πίνακες και διαγράμματα, διαπιστώνουμε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι μέλη της κοινότητας των κωφών, που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και συμμετέχουν ενεργά. Ελάχιστοι είναι αυτοί που δεν αποδέχονται την κώφωση και επιδιώκουν τη συναναστροφή με ακούοντα άτομα ενώ νιώθουν μέλη περισσότερο της κοινότητας των ακουόντων παρά των κωφών. Αυτά τα άτομα είναι επί τω πλείστω βαρήκοοι ή κωφοί που μεγάλωσαν σε οικογένειες ακουόντων και εκπαιδεύτηκαν σε αντίστοιχα σχολεία ή ακόμα και άνθρωποι που έχασαν την ακοή τους σε ένα πολύ μεταγενέστερο στάδιο της ζωής τους.

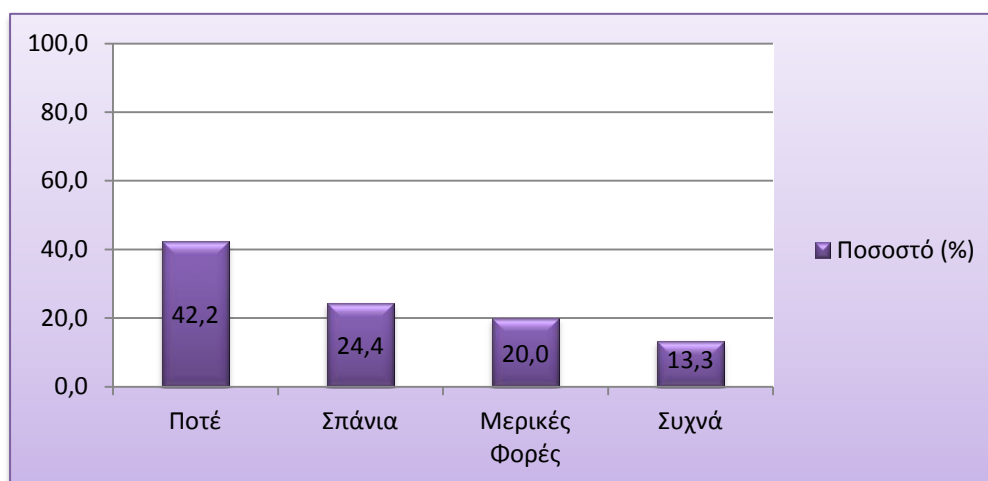
Εσείς και ο κόσμος των ακουόντων

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου εξετάζεται η σχέση των κωφών με την κοινωνία των ακουόντων και η δράση τους μέσα σε αυτή.

Αρχικά στους πίνακες 17, 18, 19, 20 και 21 (και τα αντίστοιχα διαγράμματα) οι ερωτήσεις που απαντήθηκαν σχετίζονται με τον τρόπο που επικοινωνούν τα μέλη της κοινότητας των κωφών με τους ακούοντες αλλά και γενικότερα πώς αντιδρούν όταν αντιμετωπίζουν περιπτώσεις χάσματος της επικοινωνίας.

Πίνακας 17: Όταν συναντώ ακούοντες, οι οποίοι δεν μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί μου, χρησιμοποιώ χαρτί και στυλό για να επικοινωνήσω μαζί τους

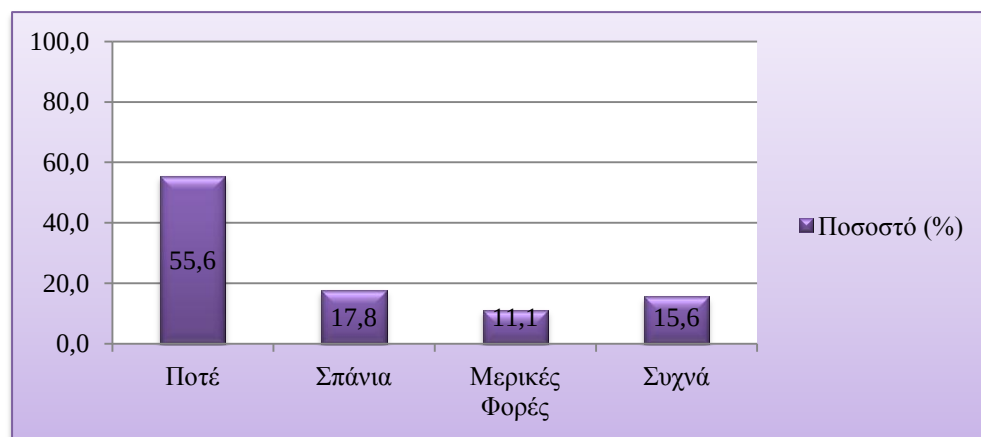
	Συχνότητα
Ποτέ	19
Σπάνια	11
Μερικές Φορές	9
Συχνά	6

Διάγραμμα 13: Όταν συναντώ ακούοντες, οι οποίοι δεν μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί μου, χρησιμοποιώ χαρτί και στυλό για να επικοινωνήσω μαζί τους

Πίνακας 18: Όταν συναντώ ακούοντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, φεύγω χωρίς να προσπαθήσω να επικοινωνήσω μαζί τους.

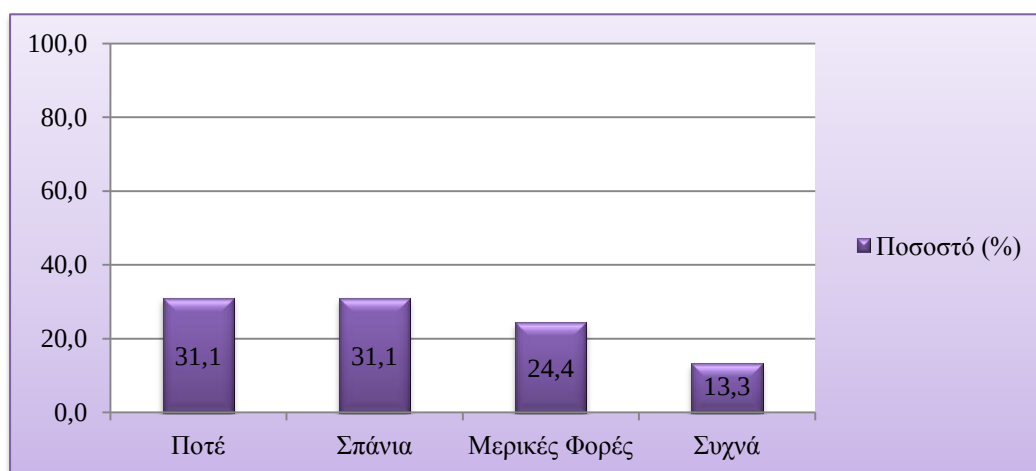
	Συχνότητα
Ποτέ	25
Σπάνια	8
Μερικές Φορές	5
Συχνά	7

Διάγραμμα 14: Όταν συναντώ ακούοντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, φεύγω χωρίς να προσπαθήσω να επικοινωνήσω μαζί τους.

Πίνακας 19: Όταν χρειάζομαι βοήθεια για να επικοινωνήσω με ακούοντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, ζητώ από έναν ακούοντα φίλο ή συγγενή να μιλήσει για μένα

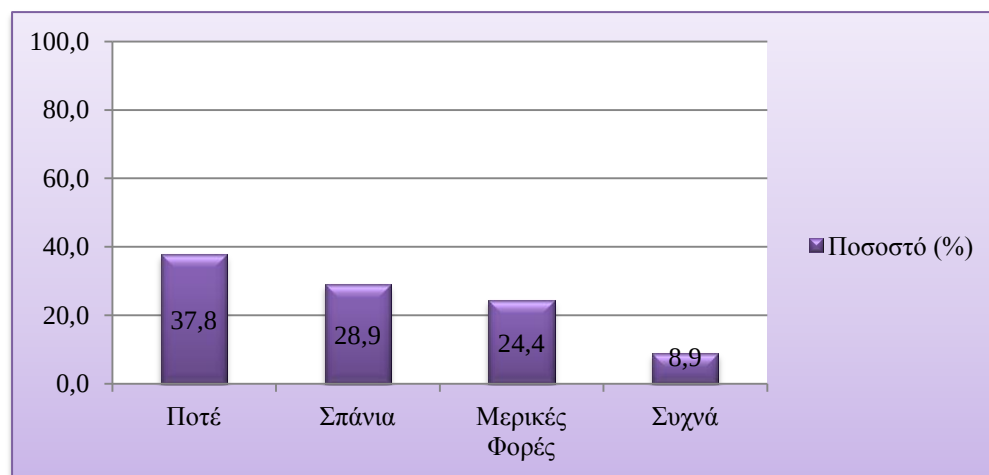
	Συχνότητα
Ποτέ	14
Σπάνια	14
Μερικές Φορές	11
Συχνά	6

Διάγραμμα 15: Όταν χρειάζομαι βοήθεια για να επικοινωνήσω με ακούοντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, ζητώ από έναν ακούοντα φίλο ή συγγενή να μιλήσει για μένα

Πίνακας 20: Όταν βγαίνω με ακούοντες ανθρώπους που δε γνωρίζουν τη νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, προσποιούμαι ότι καταλαβαίνω τα πάντα που γίνονται

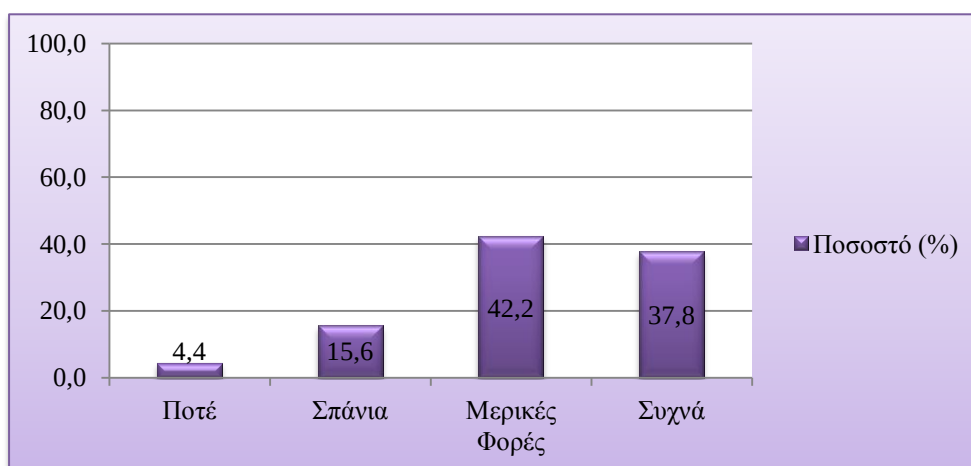
	Συχνότητα
Ποτέ	17
Σπάνια	13
Μερικές Φορές	11
Συχνά	4

Διάγραμμα 16: Όταν βγαίνω με ακούοντες ανθρώπους που δε γνωρίζουν τη νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, προσποιούμαι ότι καταλαβαίνω τα πάντα που γίνονται

Πίνακας 21: Όταν δεν καταλαβαίνω τι μου λένε οι ακούοντες, τους ζητώ να επαναλάβουν αυτά που είπαν

	Συχνότητα
Ποτέ	2
Σπάνια	7
Μερικές Φορές	19
Συχνά	17

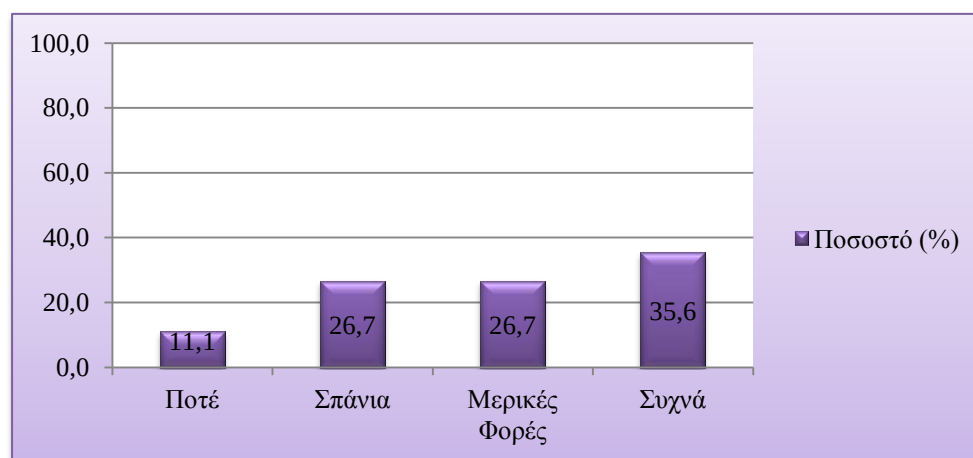
Διάγραμμα 17: Όταν δεν καταλαβαίνω τι μου λένε οι ακούντες, τους ζητώ να επαναλάβουν αυτά που είπαν

Από τους παραπάνω πίνακες διαφαίνεται ότι οι κωφοί προτιμούν την προφορική επικοινωνία με τους ακούντες και σπάνια επιλέγουν να χρησιμοποιούν το γραπτό λόγο. Η επικοινωνία επιτυγχάνεται μερικές φορές και με κινήσεις ή ακόμα και με χειλανάγνωση. Αρκετοί είναι αυτοί που καταφεύγουν στη βοήθεια ενός φίλου για να τους μεταφέρει αυτά που ειπώθηκαν ωστόσο αυτό συμβαίνει πιο σπάνια καθώς δεν είναι πάντα εφικτό να υπάρχει στην παρέα τους κάποιος ακούντας που γνωρίζει και νοηματική. Λίγοι είναι επίσης αυτοί που αποφεύγουν την επικοινωνία με τους ακούντες καθώς φοβούνται εκ των προτέρων ότι θα δυσκολευτούν ή ακόμα και θα ρεζιλευτούν. Τέλος, σε περίπτωση χάσματος της επικοινωνίας οι περισσότεροι εκ των ερωτηθέντων απάντησαν ότι ζητούν επιπλέον διευκρινήσεις ακόμα και επανάληψη αυτών που ειπώθηκαν ενώ λίγοι είναι αυτοί που προσποιούνται ότι κατανοούν αυτά που λέγονται και στην ουσία μένουν εκτός συζήτησης.

Στη συνέχεια εξετάζεται ο τρόπος συμπεριφοράς και οι προτιμήσεις των ερωτηθέντων σε σχέση με τις εκδηλώσεις στις οποίες λαμβάνουν μέρος. Συγκεκριμένα, στους πίνακες 22, 23 και 24 (και στα διαγράμματα που τους αντιστοιχούν), τίθεται το ερώτημα εάν συμμετέχουν σε εκδηλώσεις ακούντων ή κωφών και τέλος εάν επιλέγουν να αλλάζουν τα σχέδιά τους επιδιώκοντας την συνεύρεση με άλλα κωφά άτομα.

Πίνακας 22: Πηγαίνω σε εκδηλώσεις, όπου η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι ακούοντες

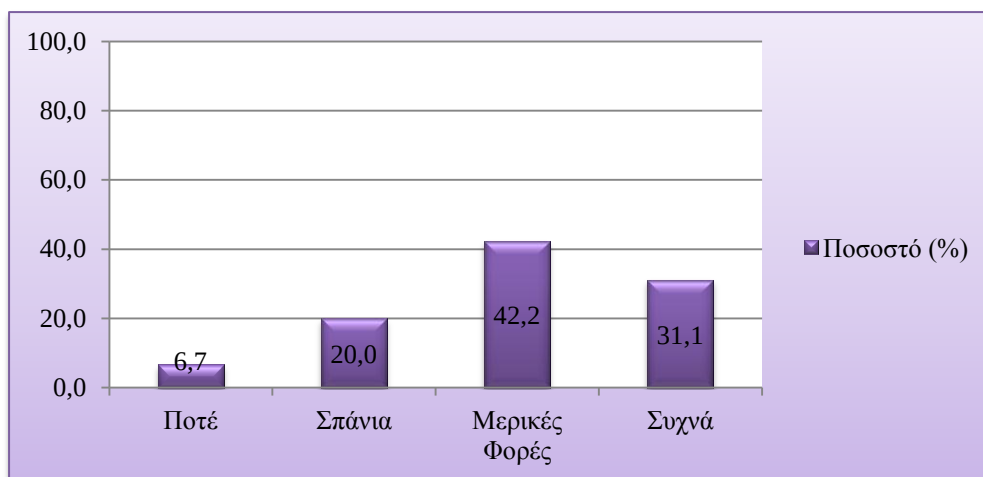
	Συχνότητα
Ποτέ	5
Σπάνια	12
Μερικές Φορές	12
Συχνά	16

Διάγραμμα 18: Πηγαίνω σε εκδηλώσεις, όπου η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι ακούοντες

Πίνακας 23: Πηγαίνω σε εκδηλώσεις για Κωφούς

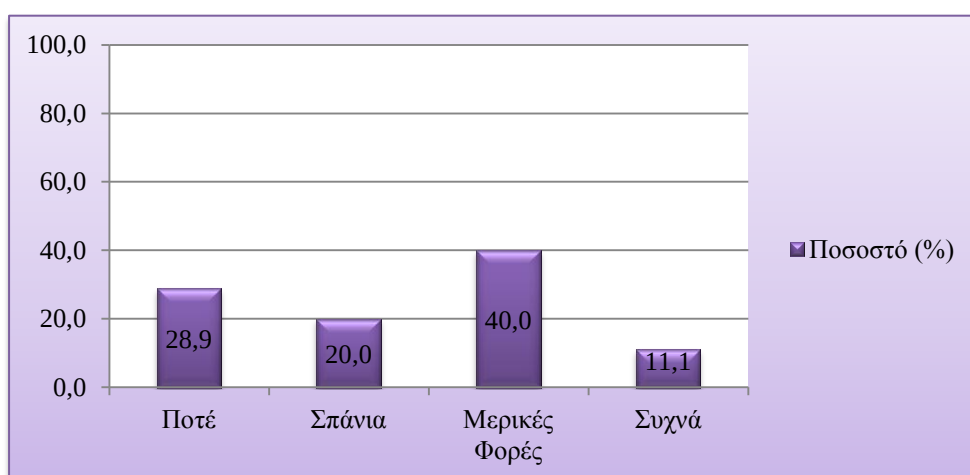
	Συχνότητα
Ποτέ	3
Σπάνια	9
Μερικές Φορές	19
Συχνά	14

Διάγραμμα 19: Πηγαίνω σε εκδηλώσεις για Κωφούς

Πίνακας 24: Αλλάζω τα σχέδια μου για να βρεθώ με Κωφά άτομα

	Συχνότητα
Ποτέ	13
Σπάνια	9
Μερικές Φορές	18
Συχνά	5

Διάγραμμα 20: Αλλάζω τα σχέδια μου για να βρεθώ με Κωφά άτομα

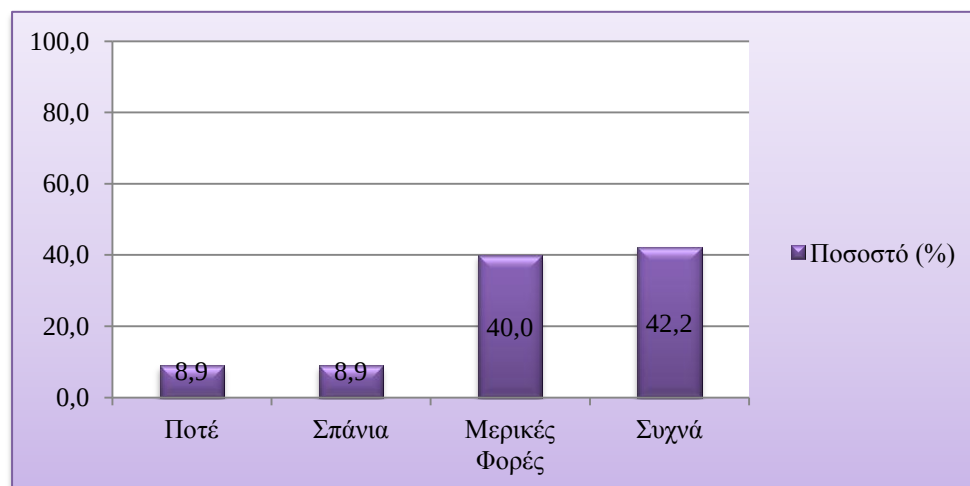
Από τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία διαφαίνεται ότι αρκετοί είναι αυτοί που συμμετέχουν σε εκδηλώσεις ακουόντων και επιδιώκουν την επαφή με άλλα άτομα

που δεν εμφανίζουν την ίδια αναπηρία. Από την άλλη ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων προτιμά τις συνενυρέσεις με κωφά άτομα και αλλάζει τα σχέδια του για να βρεθεί με αυτά. Ένας μικρός αριθμός της τάξης του 11% εμφανίζονται τελείως αρνητικοί απέναντι στην κοινότητα των κωφών ή των ακούντων αντίστοιχα.

Στους πίνακες 25 και 26 (και στα αντίστοιχα διαγράμματα) παρουσιάζεται με στατιστικά στοιχεία το κατά πόσο οι ερωτηθέντες αλληλεπιδρούν με ακούντες στο χώρο της εργασίας ή και γενικότερα.

Πίνακας 25: Πιάνω κουβέντα με ακούντες, τους οποίους συνήθως συναντώ στη δουλειά ή στην τάξη

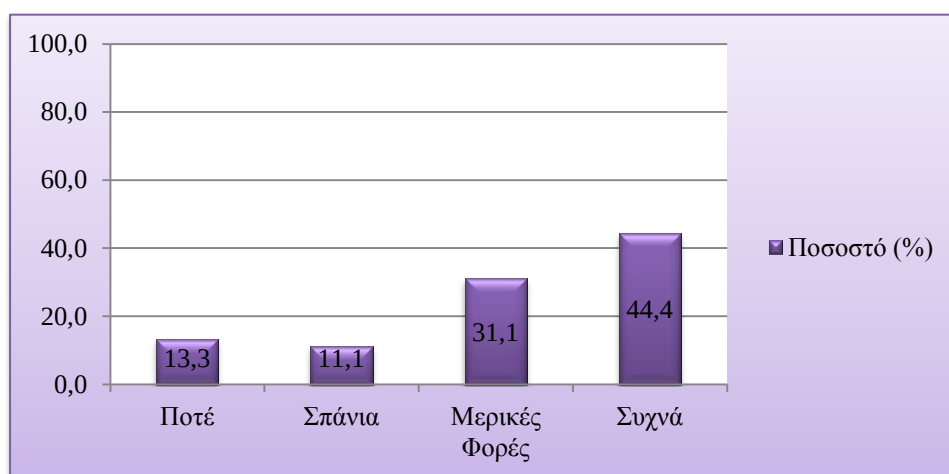
	Συχνότητα
Ποτέ	4
Σπάνια	4
Μερικές Φορές	18
Συχνά	19

Διάγραμμα 21: Πιάνω κουβέντα με ακούντες, τους οποίους συνήθως συναντώ στη δουλειά ή στην τάξη

Πίνακας 26: Δεν έχω πρόβλημα να αλληλεπιδρώ με ακούοντα άτομα

	Συχνότητα
Ποτέ	6
Σπάνια	5
Μερικές Φορές	14
Συχνά	20

Διάγραμμα 22: Δεν έχω πρόβλημα να αλληλεπιδρώ με ακούοντα άτομα

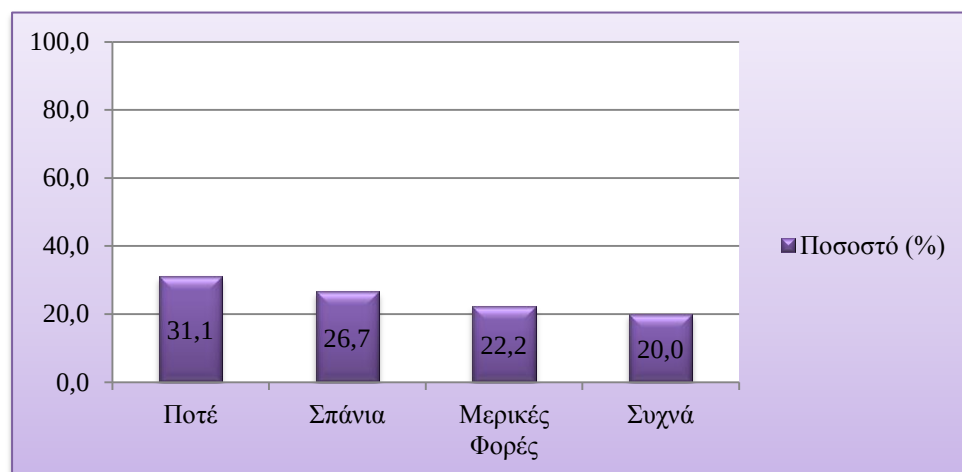
Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό από τους ερωτηθέντες (82%) δεν έχουν πρόβλημα να επικοινωνούν με ακούοντες είτε στο χώρο εργασίας τους είτε αλλού και πολλές φορές επιδιώκουν οι ίδιοι την προσωπική επαφή. Υπάρχει ωστόσο και ένα μικρό δείγμα (περίπου 17%) που διατηρεί αρνητική στάση απέναντι σε επικοινωνίες με ακούοντες. Αντίστοιχα, ένα 75% εκ των ερωτηθέντων δεν έχει πρόβλημα να αλληλεπιδρά με ακούοντες, αλλά και σε αυτή την περίπτωση εξακολουθεί να υπάρχει ένας αριθμός ατόμων που δεν επιδιώκει τις αλληλεπιδράσεις πέραν του οικείου περιβάλλοντος.

Τέλος, στους παρακάτω πίνακες, μελετώνται οι συσχετισμοί μεταξύ κοινών ερωτήσεων οι οποίες όμως βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία του ερωτηματολογίου, έτσι ώστε να μπορέσουμε να διακρίνουμε τον βαθμό εμπιστοσύνης ως προς την ορθότητα των απαντήσεων.

Στους πίνακες 27 και 28 (και στα διαγράμματά τους), από τη μία ρωτάται αν το άτομο προσπαθεί να μη αλληλεπιδρά με ακούοντες, και από την άλλη εάν δημιουργεί καινούργιες σχέσεις με τα ακούοντα άτομα.

Πίνακας 27: Προσπαθώ να μην αλληλεπιδρώ με ακούοντες

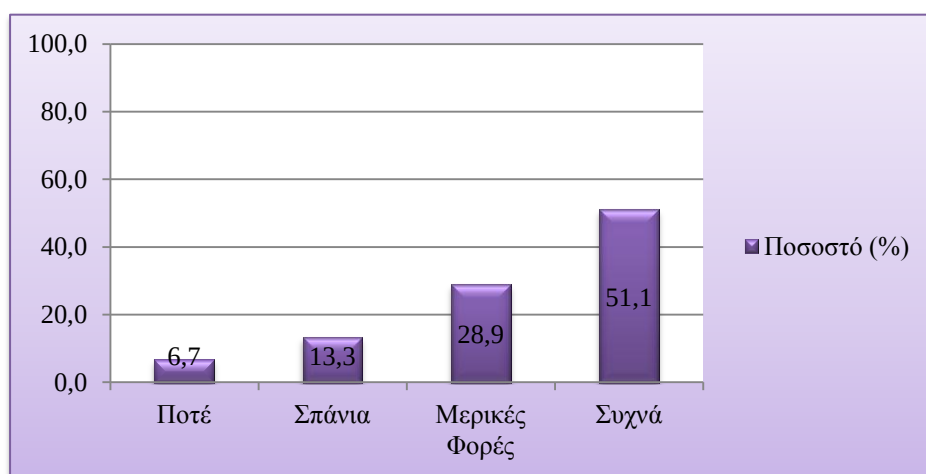
	Συχνότητα
Ποτέ	14
Σπάνια	12
Μερικές Φορές	10
Συχνά	9

Διάγραμμα 23: Προσπαθώ να μην αλληλεπιδρώ με ακούοντες

Πίνακας 28: Μου αρέσει να δημιουργώ καινούργιες σχέσεις με τα ακούοντα άτομα

	Συχνότητα
Ποτέ	3
Σπάνια	6
Μερικές Φορές	13
Συχνά	23

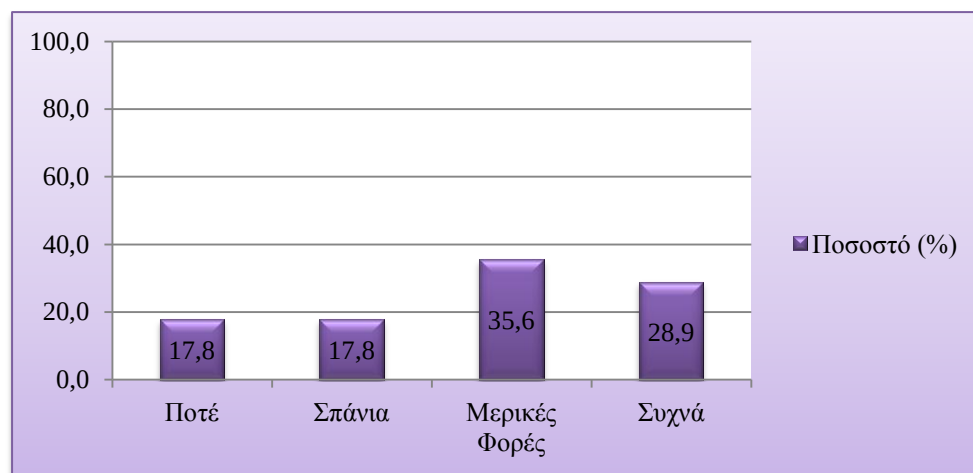
Διάγραμμα 24: Μου αρέσει να δημιουργώ καινούργιες σχέσεις με τα ακούοντα άτομα

Από το διάγραμμα 23, το υψηλό ποσοστό στην αρνητική απάντηση (never και rarely) δηλώνει ότι το 57,8% των ερωτηθέντων δεν δέχονται την πρόταση αυτή, συνεπώς διατηρούν μία θετική στάση απέναντι στους ακούοντες. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα διαγράμματα 21 και 22. Παρατηρείται όμως μία ασάφεια στις απαντήσεις, καθώς αρκετά είναι τα άτομα που απάντησαν θετικά στην μη αλληλεπίδραση με ακούοντες. Αυτό μπορεί να αποδοθεί και στην μη κατανόηση της αντίστροφης αυτής ερώτησης. Όσον αφορά στο πίνακα 28, έχουμε ένα μεγάλο ποσοστό (80%) που επιθυμούν τη δημιουργία νέων γνωριμιών και σχέσεων με άτομα που προέρχονται από την κοινότητα των ακουόντων.

Στους πίνακες 29 και 30, σκοπός είναι να δούμε σε ποιο βαθμό το άτομο με απώλεια ακοής επιβεβαιώνει στον αντικρινό του ακούοντα το πρόβλημά του, και εάν αυτό γίνεται κατά την γνωριμία ή αν επέρχεται αργότερα (εκτός και αν πρέπει).

Πίνακας 29: Λέω στους ακούντες από την αρχή της συζήτησης ότι είμαι κωφός/άτομο με απώλεια ακοής

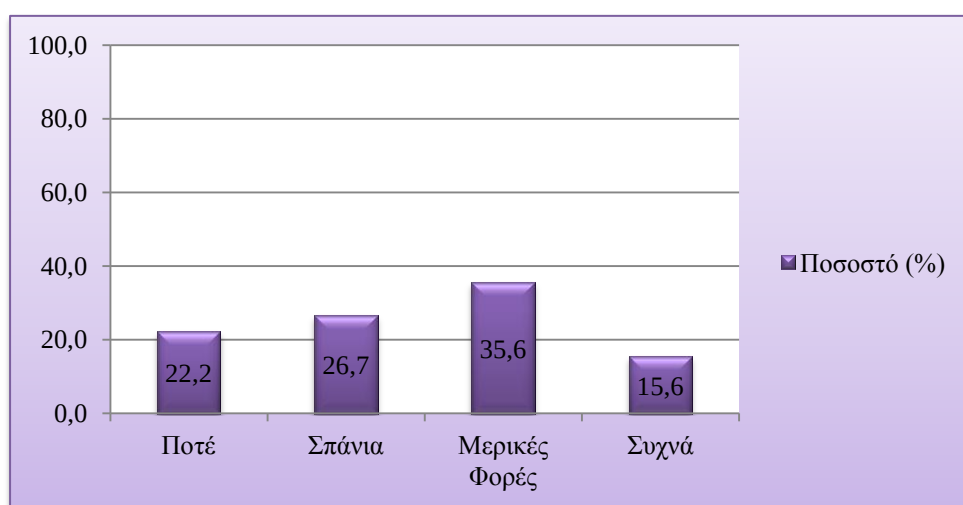
	Συχνότητα
Ποτέ	8
Σπάνια	8
Μερικές Φορές	16
Συχνά	13

Διάγραμμα 25: Λέω στους ακούντες από την αρχή της συζήτησης ότι είμαι κωφός/άτομο με απώλεια ακοής

Πίνακας 30: Όταν επικοινωνώ με έναν ακούοντα δεν του λέω ότι είμαι Κωφός/άτομο με απώλεια ακοής, εκτός και αν πρέπει

	Συχνότητα
Ποτέ	10
Σπάνια	12
Μερικές Φορές	16
Συχνά	7

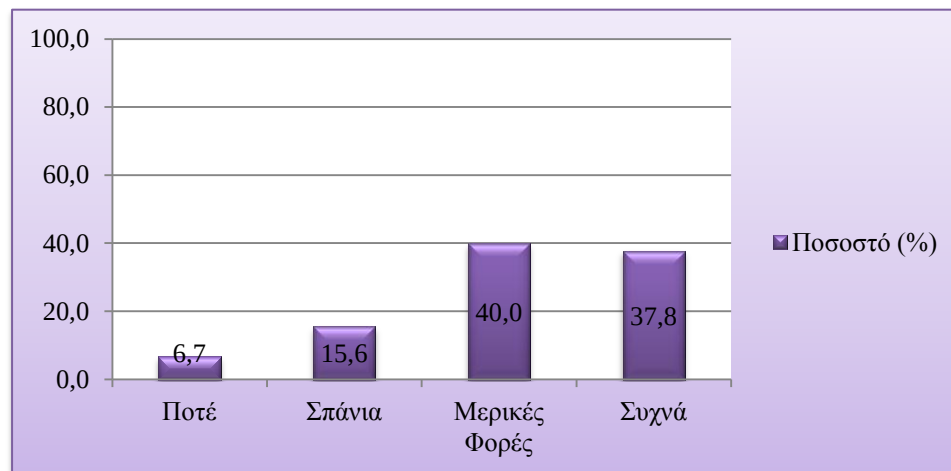
Διάγραμμα 26: Όταν επικοινωνώ με έναν ακούοντα δεν του λέω ότι είμαι Κωφός/άτομο με απώλεια ακοής, εκτός και αν πρέπει

Και στις δύο παραπάνω ερωτήσεις, το μεγαλύτερο ποσοστό τείνει στο να δηλώνει την απώλειά του στο ακούν άτομο που συναναστρέφεται. Το μεγαλύτερο ποσοστό, ωστόσο, που απάντησε αρνητικά, ότι δηλαδή δεν το λέει εκτός αν είναι απαραίτητο αντιστοιχεί σε 3 βαρήκοα άτομα και 4 κωφά (σύμφωνα με τις απαντήσεις στη συχνότητα) δηλαδή άτομα, τα οποία αντιμετωπίζουν μία πιο διαφορούμενη κατάσταση και τείνουν να ενσωματώνονται περισσότερο με τους ακούντες παρά με τους κωφούς.

Τέλος, στους πίνακες 31 και 32 και στα αντίστοιχα διαγράμματά τους, έχουμε στοιχεία σχετικά με τις αποδόσεις που πιστεύει πως έχει το άτομο στις σχέσεις που δημιουργεί με τα ακούντα άτομα, και στο κατά πόσο μπορεί να ανταπεξέλθει το ίδιο καλά στον κόσμο των ακούντων αλλά και των κωφών.

Πίνακας 31: Τα πηγαίνω εξίσου καλά με τα ακούοντα και με τα Κωφά άτομα

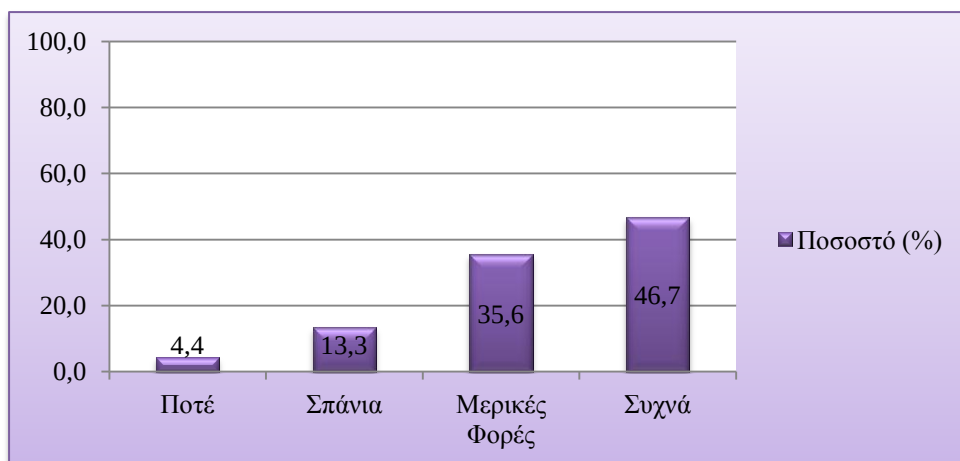
	Συχνότητα
Ποτέ	3
Σπάνια	7
Μερικές Φορές	18
Συχνά	17

Διάγραμμα 27: Τα πηγαίνω εξίσου καλά με τα ακούοντα και με τα Κωφά άτομα

Πίνακας 32: Μπορώ να τα καταφέρνω εξίσου καλά στον κόσμο των ακούντων και των Κωφών

	Συχνότητα
Ποτέ	2
Σπάνια	6
Μερικές Φορές	16
Συχνά	21

Διάγραμμα 28: Μπορώ να τα καταφέρνω εξίσου καλά στον κόσμο των ακουόντων και των Κωφών

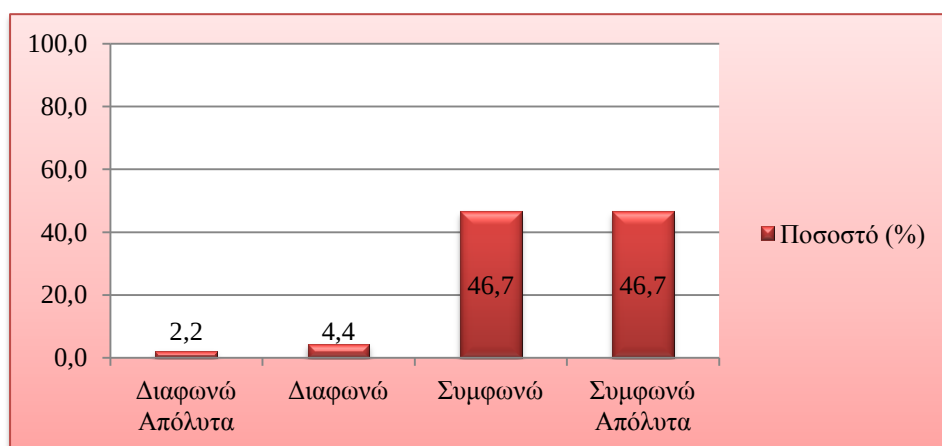
Από τις απαντήσεις που συλλέχθηκαν, υπάρχει ένα ποσοστό 6,7% και 15,6% που είτε δεν έχει καθόλου καλές σχέσεις με τους ακούοντες είτε έχει λίγες αλλά κι πάλι όχι τόσο αποδοτικές. Αντίστοιχα το 4,4% και 13,3% απάντησαν αρνητικά ή μερικώς αρνητικά στο αν τα καταφέρνουν εξίσου καλά στην κοινότητα των κωφών και των ακουόντων. Τα θετικά ωστόσο επίπεδα και στις δυο ερωτήσεις είναι αρκετά υψηλά, με 40% και 37,8% για την πρώτη ερώτηση (βλ. διάγραμμα 27) και 35,6% και 46,7% για την δεύτερη ερώτηση (βλ. διάγραμμα 28).

Οι σκέψεις και τα συναισθήματα για τον εαυτό σας

Σε αυτή την υποενότητα της μελέτης των στατιστικών στοιχείων που συλλέχθηκαν, μελετάται η αυτοεκτίμηση των ερωτηθέντων και ο τρόπος που αντικρίζουν τον εαυτό τους ως μέλος της κοινωνίας. Οι ερωτήσεις συνολικά είναι 10 (όσοι και οι πίνακες με τα διαγράμματά τους) και από αυτές έχουμε 5 με θετικό και 5 με αρνητικό περιεχόμενο. Δηλαδή, το υψηλό ποσοστό θετικών απαντήσεων στις πέντε πρώτες ερωτήσεις (Πίνακες 33-37) δηλώνει υψηλή αυτοεκτίμηση όπως αντίστοιχα το δηλώνει και το υψηλό ποσοστό αρνητικών απαντήσεων στις πέντε επόμενες (Πίνακες και 38-42). Για μία επιπλέον φορά επιβάλλεται να τονιστεί η δυσκολία κατανόησης ορισμένων εκ των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου και ιδιαίτερα αυτών που ανήκαν σε αυτή τη κατηγορία της αυτοεκτίμησης.

Πίνακας 33: Αισθάνομαι, ότι αξίζω ως άτομο, τουλάχιστον σε ένα ισότιμο επίπεδο με τους υπόλοιπους

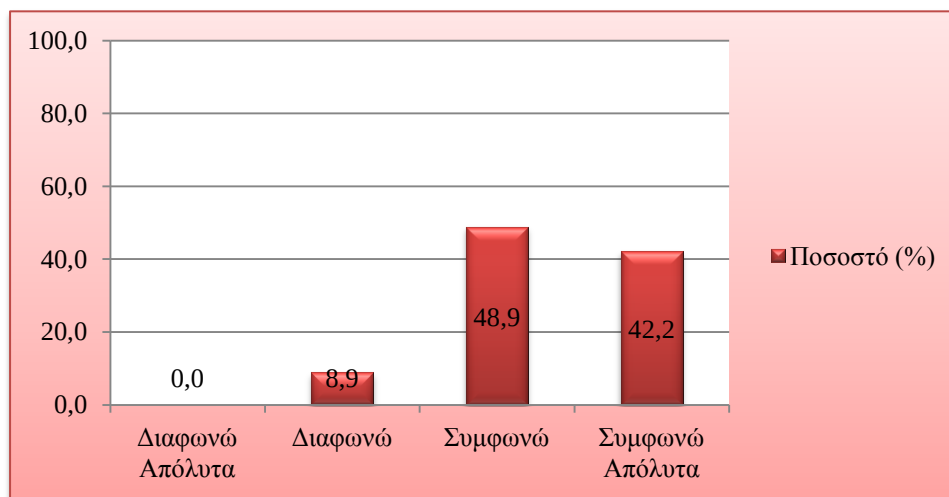
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	1
Διαφωνώ	2
Συμφωνώ	21
Συμφωνώ Απόλυτα	21

Διάγραμμα 29: Αισθάνομαι, ότι αξίζω ως άτομο, τουλάχιστον σε ένα ισότιμο επίπεδο με τους υπόλοιπους

Πίνακας 34: Αισθάνομαι ότι έχω πολλές αρετές

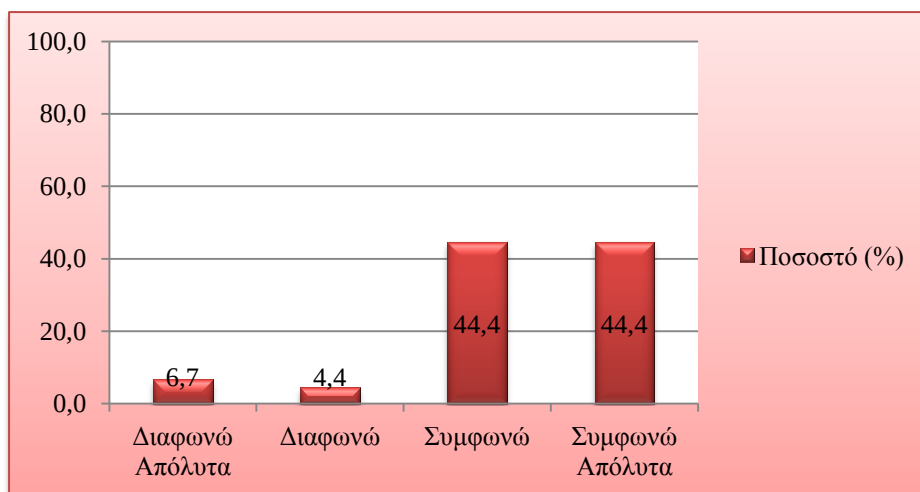
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	0
Διαφωνώ	4
Συμφωνώ	22
Συμφωνώ Απόλυτα	19

Διάγραμμα 30: Αισθάνομαι ότι έχω πολλές αρετές

Πίνακας 35: Είμαι ικανός να κάνω πράγματα, τόσο καλά όσο οι περισσότεροι άνθρωποι

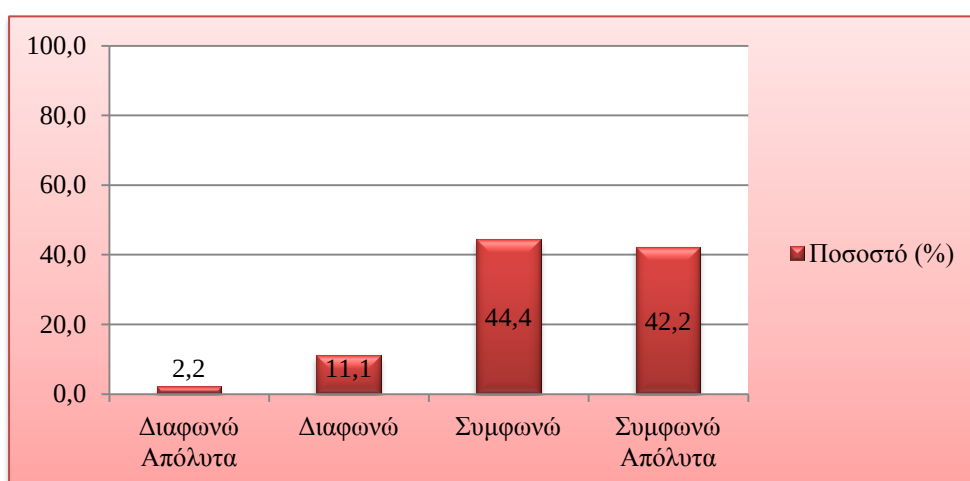
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	3
Διαφωνώ	2
Συμφωνώ	20
Συμφωνώ Απόλυτα	20

Διάγραμμα 31: Είμαι ικανός να κάνω πράγματα, τόσο καλά όσο οι περισσότεροι άνθρωποι

Πίνακας 36: Βλέπω θετικά τον εαυτό μου

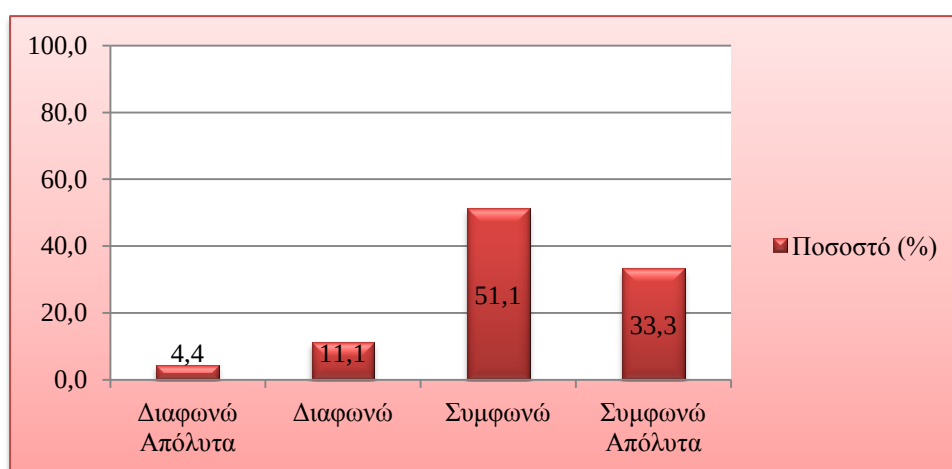
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	1
Διαφωνώ	5
Συμφωνώ	20
Συμφωνώ Απόλυτα	19

Διάγραμμα 32: Βλέπω θετικά τον εαυτό μου

Πίνακας 37: Σε γενικές γραμμές, είμαι ικανοποιημένος με τον εαυτό μου

	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	2
Διαφωνώ	5
Συμφωνώ	23
Συμφωνώ Απόλυτα	15

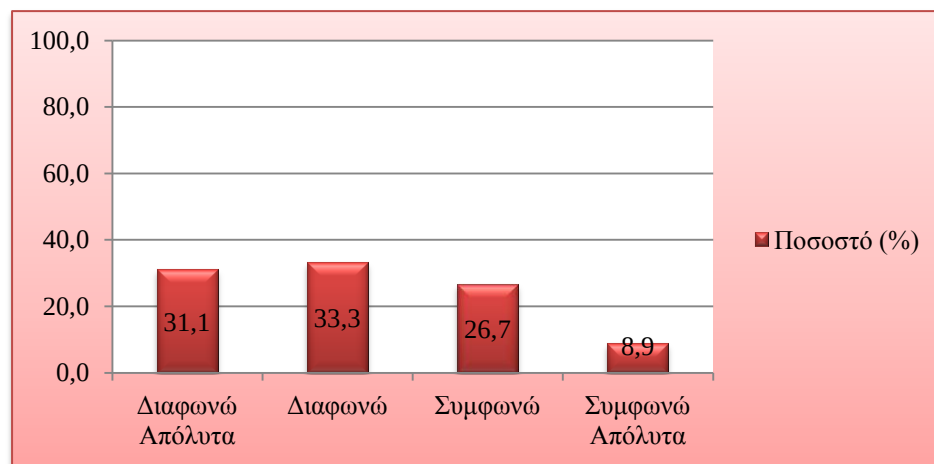

Διάγραμμα 33: Σε γενικές γραμμές, είμαι ικανοποιημένος με τον εαυτό μου

Από τα στοιχεία των παραπάνω πινάκων, διαπιστώνουμε τον υψηλό βαθμό αυτοεκτίμησης σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% των ερωτηθέντων. Γενικά, αισθάνονται πως αξίζουν ως άτομα και έχουν μια θετική στάση ως προς τον εαυτό τους και τις αρετές που έχουν καλλιεργήσει. Παρόλα αυτά δεν παύει να εκλείπει το στοιχείο της αρνητικότητας σε ποσοστό 8,9%-15,5% των ερωτηθέντων, οι οποίοι δεν θεωρούν τον εαυτό τους τόσο άξιο και παρουσιάζουν σημάδια χαμηλής αυτοεκτίμησης.

Πίνακας 38: Γενικά, τείνω να αισθάνομαι ότι είμαι ένας αποτυχημένος/η

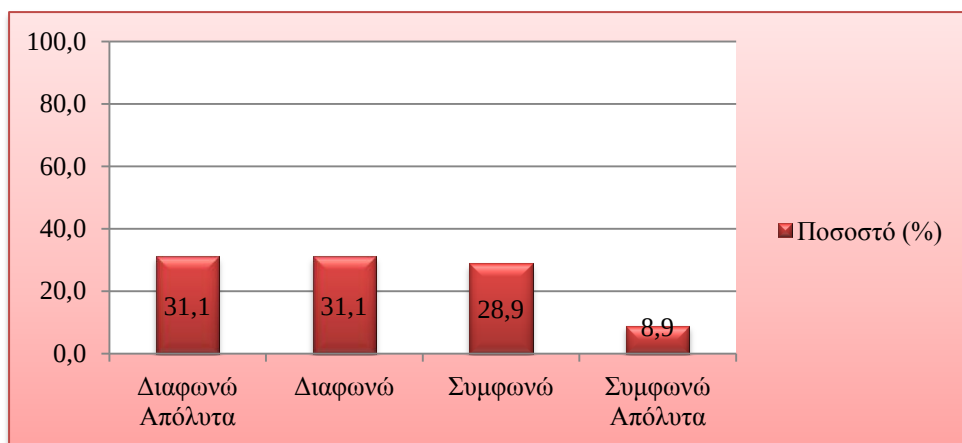
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	14
Διαφωνώ	15
Συμφωνώ	12
Συμφωνώ Απόλυτα	4

Διάγραμμα 34: Γενικά, τείνω να αισθάνομαι ότι είμαι ένας αποτυχημένος/η

Πίνακας 39: Αισθάνομαι ότι δεν έχω κάνει πολλά για τα οποία είμαι περήφανος

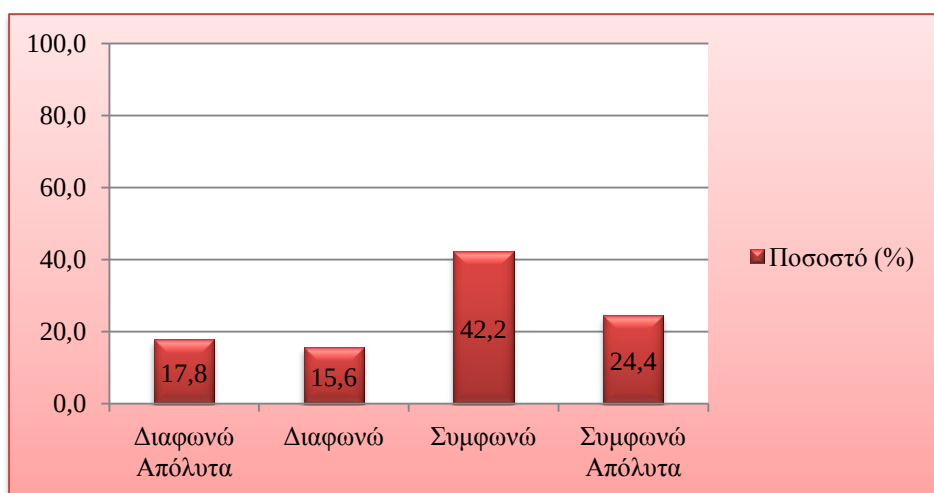
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	14
Διαφωνώ	14
Συμφωνώ	13
Συμφωνώ Απόλυτα	4

Διάγραμμα 35: Αισθάνομαι ότι δεν έχω κάνει πολλά για τα οποία είμαι περήφανος

Πίνακας 40: Θα ήθελα να σέβομαι περισσότερο τον εαυτό μου

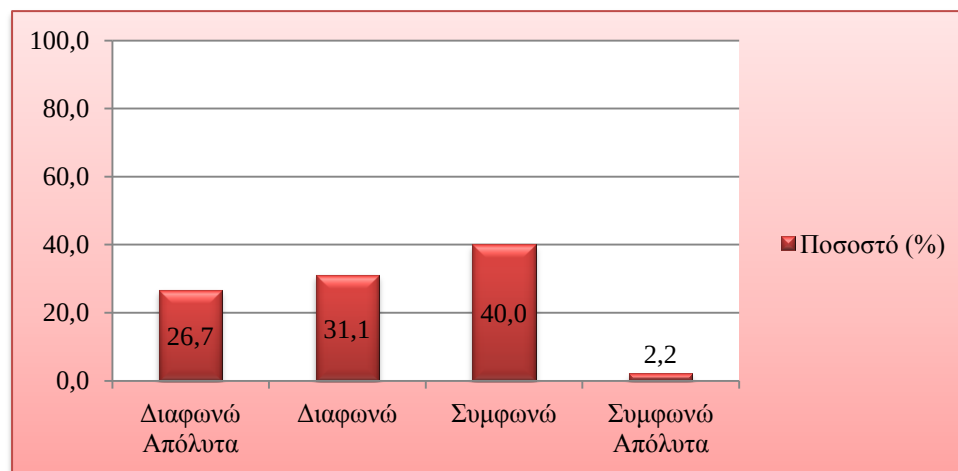
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	8
Διαφωνώ	7
Συμφωνώ	19
Συμφωνώ Απόλυτα	11

Διάγραμμα 36: Θα ήθελα να σέβομαι περισσότερο τον εαυτό μου

Πίνακας 41: Αισθάνομαι άχρηστος/η κάποιες φορές

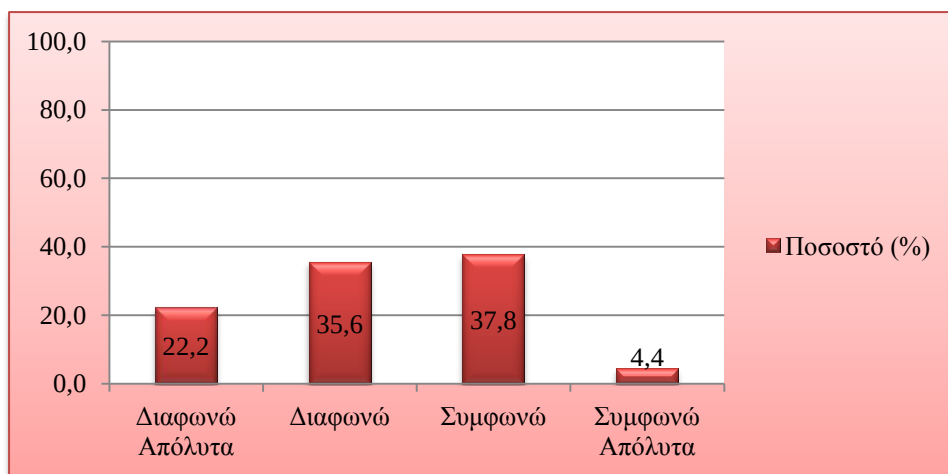
	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	12
Διαφωνώ	14
Συμφωνώ	18
Συμφωνώ Απόλυτα	1

Διάγραμμα 37: Αισθάνομαι άχρηστος/η κάποιες φορές

Πίνακας 42: Κάποιες φορές νομίζω ότι δεν είμαι καθόλου καλός

	Συχνότητα
Διαφωνώ Απόλυτα	10
Διαφωνώ	16
Συμφωνώ	17
Συμφωνώ Απόλυτα	2

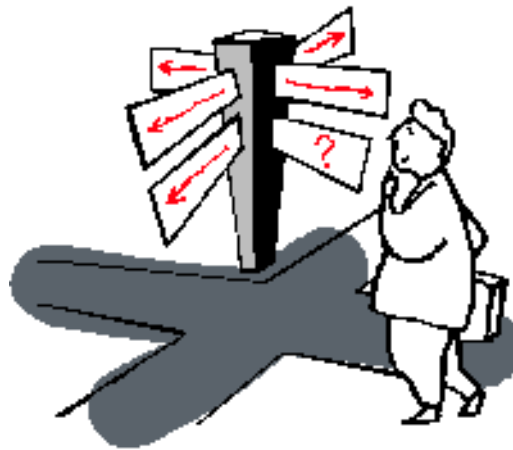
Διάγραμμα 38: Κάποιες φορές νομίζω ότι δεν είμαι καθόλου καλός

Μερικώς αναμενόμενα αποτελέσματα ήταν αυτά που παρουσιάζονται στους πίνακες 38 με 42, καθώς τα ερωτήματα δυσκόλεψαν μερικούς από τους ερωτηθέντες. Αρκετά άτομα δηλώνουν μια ενδιάμεση κατάσταση ως προς τα επιτεύγματά τους, (πίνακας 39) και θεωρούν πως δεν έχουν κάνει πολλά για τα οποία είναι περήφανοι.

Τέλος, όσον αφορά στο πώς αισθάνονται –αποτυχημένοι, άχρηστοι ή ότι δεν έχουν αυτοεκτίμηση, αρκετά άτομα απάντησαν αρνητικά (απέρριψαν δηλαδή αυτούς τους χαρακτηρισμούς), ενώ τα υπόλοιπα απάντησαν γενικά πως ανήκουν σε μία μεσαία κλίμακα, δηλαδή υπάρχουν φορές που μπορεί να αισθανθούν καθ' αυτό τον τρόπο.

Παράδοξες και μη αναμενόμενες, ήταν οι απαντήσεις που έδωσαν μερικοί από τους ερωτηθέντες. Συγκεκριμένα, το επίπεδο αυτοεκτίμησής ορισμένων είναι αρκετά υψηλό ενώ αντίθετα υπάρχουν άτομα που διατηρούν μια αρκετά χαμηλή αυτοεκτίμηση σε όλα τα επίπεδα.

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα είχε ως βασικό στόχο την διερεύνηση της κοινωνικής ταυτότητας ενός δείγματος κωφών ή βαρήκοων και πώς αυτή διαμορφώνεται μέσα στην κοινωνία στην οποία εντάσσονται και αλληλεπιδρούν με άλλα κωφά ή με ακούοντες. Έμφαση δίνεται στην συμπεριφορά που αναπτύσσουν ως προς τον «κόσμο των ακούντων» και «τον κόσμο των κωφών» ατόμων και τον τρόπο που επιδιώκουν κι επικοινωνούν. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά συλλέγονται τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων και γενικότερα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια μέσα από τις απαντήσεις που δίνονται στο ερωτηματολόγιο να εξαχθούν κάποια γενικά συμπεράσματα σε σχέση με το πώς αντιμετωπίζουν οι ίδιοι την κοινότητα των κωφών και ποια είναι η στάση τους απέναντι σε αυτή αλλά και απέναντι στην κοινότητα των ακούντων.

Οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν στο αν επιδιώκουν την επικοινωνία με τους ακούντες, τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν και το πώς αντιδρούν σε περίπτωση που η επικοινωνία παρουσιάζει δυσκολίες. Τέλος υπάρχουν και 10 ερωτήσεις αξιολόγησης της αυτοεκτίμησης από το ερωτηματολόγιο του Rosenberg, οι οποίες μελετούν την αυτοεκτίμηση των ερωτηθέντων αλλά και το πως εκτιμούν οι ίδιοι τις ικανότητες και τις αρετές τους. Επιδιώκεται η αναγνώριση του βαθμού στον οποίο η κώφωση επηρεάζει το ίδιο το άτομο και τέλος μελετάται ο τρόπος που μπορεί να αλλάξει ή/και να διαμορφωθεί η συμπεριφορά του ατόμου και να δημιουργηθεί μια ξεχωριστή προσωπικότητα. Σε αυτό το ζήτημα, σημαντική είναι η ηλικία στην οποία επέρχεται η ολική η μερική κώφωση.

Διαπιστώνουμε ότι η κώφωση δεν είναι μια αναπηρία χωρίς διαβαθμίσεις και πως οι κωφοί δεν αποτελούν πάντοτε μέλη της ίδιας κοινότητας, ούτε έχουν πάντα κοινή ταυτότητα. Πολλές φορές εκτός από το βαθμό της απώλειας ακοής, μπορεί να διαφέρει και η ηλικία στην οποία επήλθε αυτή η απώλεια. Πέραν αυτού πολλοί παράγοντες επιδρούν καθοριστικά στην ζωή ενός κωφού και συμβάλλουν στην διαμόρφωση αυτού που ονομάζουμε «ταυτότητα κώφωσης». Αν θεωρήσουμε ότι το άτομο που φέρει αυτή τη ταυτότητα είναι ένα άτομο κωφό, πλήρως ενταγμένο στην κοινότητα των κωφών που βίωσε και μεγάλωσε μαζί με άλλα κωφά άτομα και πλαισιώνεται από κωφούς φίλους, ενώ το άτομο που δεν φέρει αυτή τη ταυτότητα βίωσε, μεγάλωσε και αναπτύχθηκε σε κοινωνία ακούντων και κάποια στιγμή στη ζωή του παρουσιάστηκε το πρόβλημα ακοής, κατανοούμε ότι δεν μπορούν να υπάρξουν δύο πτυχές σε αυτό που ονομάζουμε την ταυτότητα κώφωση, η θετική και η αρνητική, καθώς στην ζωή δεν υπάρχουν μονάχα αυτές οι δύο περιπτώσεις.

Πέραν όμως από τις συνθήκες της ζωής που καθορίζουν και συμβάλλουν στην ταυτότητα ενός ανθρώπου, μεγάλο ρόλο παίζει και το ίδιο το άτομο, δηλαδή πώς αισθάνεται και τι νιώθει για τον εαυτό του και πώς εκλαμβάνει την ταυτότητα του σε σχέση με τον κόσμο που τον περιτριγυρίζει. Μπορούμε επομένως να καταλάβουμε πόσο πολύπλοκο μπορεί να γίνει το ζήτημα ταυτότητα και κώφωση, κώφωση και αυτοεκτίμηση. Γι' αυτό και πρέπει να είμαστε πολύ λεπτοί στους χειρισμούς μας αλλά και στην προσέγγιση αυτού του ζητήματος και οφείλουμε να μην προβαίνουμε σε βιαστικά και βεβιασμένα συμπεράσματα, βάζοντας τους ανθρώπους σε κατηγορίες και προσάπτοντάς τους ταμπέλες που δεν ισχύουν.

Μέσα από την εκπόνηση μιας σειράς μελετών και αντίστοιχων ερευνών μέσω ερωτηματολογίων και βιβλιογραφικών αναφορών, επιχειρήθηκε η προσέγγιση ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ακοής και αποτυπώθηκαν οι απόψεις που έχουν οι ερωτηθέντες για την κοινότητα των κωφών και των ακουόντων αλλά και για τους εαυτούς τους. Παρατηρήθηκε δε ότι το στοιχείο που ένωνε τους περισσότερους ερωτηθέντες, δεν ήταν τόσο το ίδιο το γεγονός της απώλειας της ακοής τους, όσο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την ανέλιξή τους σε μία κοινωνία ακουόντων.

Για τα κωφά άτομα από την μικρή κιόλας ηλικία οι εκπαιδευτικές επιλογές είναι περιορισμένες. Τα γενικά σχολεία ακουόντων στην Ελλάδα δεν παρέχουν την κατάλληλη υποδομή, στήριξη και ευαισθησία ώστε να μπορούν να φοιτούν σε κοινές τάξεις κωφά και ακούοντα παιδιά. Οι κωφοί μαθητές αντιμετωπίζουν επιπλέον δυσκολίες λόγω του ιδιαίτερου προβλήματος που έχουν ως προς την επικοινωνία με τους ακούντες. Έτσι νοιώθουν απομονωμένοι και παρείσακτοι στο περιβάλλον και τη κοινωνία των ακουόντων. Είναι λοιπόν προφανές ότι όχι μόνο δεν ευνοείται η κοινωνική ένταξη τους στο περιβάλλον αυτό, αλλά επιπλέον «απειλείται» και η ψυχική υγεία τους γενικότερα. Γι' αυτό το λόγο αναπτύσσουν μηχανισμούς αντιμετώπισης των προβλημάτων τους, ένας εκ των οποίων είναι η στροφή προς την κοινωνία των κωφών όπου όλα τα άτομα έχουν κοινό πρόβλημα και κατανοούν ο ένας τον άλλον. Σε γενικό πλαίσιο, οι ερωτηθέντες ταυτίζονται κατά κύριο λόγο με την κοινότητα των κωφών, ενώ λίγοι είναι αυτοί που διατηρούν μια ποιο επιφυλακτική ή πλήρως αρνητική στάση.

Η κώφωση θεωρείται ως ένα από τα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία που υπερισχύει στις μεταξύ τους σχέσεις, δεν είναι ωστόσο ο καταλυτικός παράγοντας καθορισμούς της προσωπικότητάς τους. Άλλοι πάλι προτιμούν να ενταχθούν μέσα στον κόσμο των ακουόντων και να σκληραγωγηθούν καταλήγοντας να είναι πολλές

φορές επιφυλακτικοί και δύσπιστοι. Όπως και να έχει πάντως το δείγμα της έρευνας μας, στην πλειοψηφία του, φαίνεται να μην απορρίπτει την κοινωνία των ακούοντων ούτε τα μέλη της και να βιώνει όσο το δυνατόν πιο αρμονικά, με τα όποια προβλήματα που υπάρχουν, μέσα σε αυτή. Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό από τους ερωτηθέντες (82%) δεν έχουν πρόβλημα να επικοινωνούν με ακούοντες είτε στο χώρο εργασίας τους είτε αλλού και πολλές φορές επιδιώκουν οι ίδιοι την προσωπική επαφή. Υπάρχει ωστόσο και ένα μικρό δείγμα (περίπου 17%) που διατηρεί αρνητική στάση απέναντι σε επικοινωνίες με ακούοντες. Επιπλέον, από το δείγμα που προέκυψε, οι κωφοί προτιμούν την προφορική επικοινωνία με τους ακούοντες και σπάνια επιλέγουν να χρησιμοποιούν το γραπτό λόγο. Η επικοινωνία επιτυγχάνεται μερικές φορές και με κινήσεις ή ακόμα και με χειλανάγνωση. Αρκετοί είναι αυτοί που καταφεύγουν στη βοήθεια ενός φίλου για να τους μεταφέρει αυτά που ειπώθηκαν ωστόσο αυτό συμβαίνει πιο σπάνια καθώς δεν είναι πάντα εφικτό να υπάρχει στην παρέα τους κάποιος ακούοντας που γνωρίζει και νοηματική.

Στο αντίστοιχο μέρος του ερωτηματολογίου που μελετάται η αυτοεκτίμηση των ερωτηθέντων και ο τρόπος που αντικρίζουν τον εαυτό τους ως μέλος της κοινωνίας παρατηρείται ένα υψηλό ποσοστό θετικών απαντήσεων που δηλώνει υψηλή αυτοεκτίμηση (ποσοστό μεγαλύτερο του 80%) ενώ δεν παύει να υπάρχει και το αντίθετο στοιχείο της χαμηλής αυτοεκτίμησης. των ερωτηθέντων, οι οποίοι δεν θεωρούν τον εαυτό τους τόσο άξιο. Συνεπώς θα λέγαμε πως παρουσιάζονται κάποιες αποκλίσεις στις απαντήσεις που δόθηκαν. Οι περισσότεροι νοιώθουν ότι είναι άξιοι ως άτομα και ξεχωριστοί ως προσωπικότητα. Από την άλλη μεριά όμως τα ίδια άτομα αξιολογούν τους εαυτούς τους αρνητικά σε σχέση με τα έως τώρα επιτεύγματα τους και δηλώνουν ότι αρκετές φορές νοιώθουν ανίκανοι ή/και άχρηστοι. Αυτή η διττή στάση πιθανόν να προκύπτει πρώτων από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι κωφοί σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής και δεύτερον από τη θέλησή τους να ανέλθουν κοινωνικά και να πετύχουν ξεπερνώντας όλα τα τυχόν εμπόδια που προκύπτουν στη ζωή τους. Θέλουν να πιστεύουν ότι παρόλο το πρόβλημά τους μπορούν να φανούν το ίδιο ικανοί και άξιοι με τους υπόλοιπους ανθρώπους, πολλές φορές όμως οι αποτυχίες τους αποδυναμώνουν, τους αποθαρρύνουν και τους δημιουργούν αρνητικά συναισθήματα για τον εαυτό τους.

Αυτή η στάση και η συμπεριφορά μπορεί να παρουσιαστεί σε οποιοδήποτε άτομο κωφό ή ακούων σύμφωνα με την ψυχολογία της προσωπικότητας, όταν αυτό αντιμετωπίζει προβλήματα στη ζωή του που καλείται να υπερπηδήσει. Η μόνη

διαφορά είναι ότι τα κωφά άτομα αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα πολλές φορές εξαιτίας της αναπηρίας τους. Όπως και να' χει σημαντικός είναι κάθε φορά ο παράγοντας ΑΤΟΜΟ και αυτός θα πρέπει να λαμβάνεται πολύ σοβαρά υπ' όψιν αν θέλουμε να μιλάμε για ισότητα ευκαιριών.

Βιβλιογραφία:

Ελληνόγλωσση:

Αναγνωστοπούλου Ε., 1990, *Η ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες στους κανονικούς εκπαιδευτικούς θεσμούς*, Σχολείο και Ζωή.

Βογιατζή Λ., 2003, *Πώς χτίζεται η αυτοεκτίμηση*, Λαμπράκη Α.Ε., <http://www.vita.gr/html/ent/142/ent.2142.asp>.

Δερβίση Σ. Ν., 1986, *Αναπτυξιακή Ψυχολογία και Οδηγητική της προσωπικότητας*, Θεσσαλονίκη, Έκδοση Β'.

Ζαφειράτου – Κουλιούμπα, Ε., 1994, *Γνωριμία με την κώφωση*, Αθήνα, Έλλην.

Ζώνιου-Σιδέρη Α., 1996, *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους: Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*, 1^η έκδοση, Ελληνικά Γράμματα.

Θανόπουλος Θ. Γ., 2005, *Εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά με ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες και εκπαιδευτικές ανάγκες*, Αθήνα, εκδ. Ατραπός.

Καΐλα Μ.(επιμ.), Πολεμικός Ν., Φιλίππου Γ., 1997, *Άτομα με ειδικές ανάγκες: σύγχρονες κατευθύνσεις και απόψεις σε προβλήματα πρόληψης, παρέμβασης, αντιμετώπισης*, Τόμος Α', Έκδοση Γ', Ελληνικά Γράμματα,.

Καΐλα Μ., (επιμ.), Πολεμικός Ν., Φιλίππου Γ., 1997, *Άτομα με ειδικές ανάγκες: σύγχρονες κατευθύνσεις και απόψεις σε προβλήματα πρόληψης, παρέμβασης, αντιμετώπισης*, Τόμος Β', Έκδοση Γ', Ελληνικά Γράμματα,

Κόμης Β., 1997, *Το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Πάτρα.

Κουρμπέτης Β., Αδαμοπούλου Α., Φερεντίνος Σ., *Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης των Κωφών από Κοινότητες Κωφών της Ευρώπης: Μια Διακρατική Συγκριτική Μελέτη*, Αθήνα Απρίλιος 2005 σελ. 169 - 196 Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο.

Κρουσταλάκη Γ. Σ., *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες*, Αθήνα, Ιδιωτική Έκδοση.

Κυπριωτάκης Α., 2001, *Μια παιδαγωγική, ένα σχολείο για όλα τα παιδιά: σύγχρονες αντιλήψεις αγωγής και εκπαίδευσης των παιδιών με εμπόδια στη ζωή και στη μάθηση*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Κυριακίδης Π. Α., Πάσχα 2001, *Κοινωνία και Προσωπικότητα*, Δημοσιεύματα Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Λαμπροπούλου Β., 2008, *Η Ιατρικοποίηση και Απομάκρυνση της Ειδικής Αγωγής από την Γενική Εκπαίδευση με Σχέδιο Νόμου*, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Μαλαβέτα Α., Ξερουδάκης Α., 2009, *Γνώσεις και στάσεις φοιτητών γύρω από την κώφωση*, Παν/μιο Πατρών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος, Δεκέμβριος 2001, *Από την αναπηρία στην ενδυνάμωση του κόσμου των κωφών: Μορφές διακρίσεων που υφίστανται οι κωφοί στην Ευρώπη*, Εθνική συγχρηματοδότηση Νομαρχίας Αθηνών.

Παρασκευοπούλου Ι. Ν., 1982, *Ψυχολογία ατομικών διαφορών*, Αθήνα.

Πιντέρης Γ., Σεπτέμβριος 1989, *Προσωπικότητα και Υγεία: Βιβλίο Ι: Το stress φίλος ή εχθρός;*, Αθήνα, εκδ. Θυμάρι.

Πολυχρονοπούλου Σ., 2003, *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης*, Αθήνα. Τόμος Α'.

Σακελλαρίου Κ., Τσέρτος Δ., *Εισαγωγή στην ειδική παιδαγωγική*, Αθήνα, εκδ. Τελέθριον.

Τζουριάδου Μ., 1995, *Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες-Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη, 1^η έκδοση, εκδ Προμηθεύς.

Χαραλαμπίδου Β. Ι., 1987, *Η ανάπτυξη της προσωπικότητας-Εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική αγωγή*, Αθήνα, Gutenberg Παιδαγωγική Σειρά.

Goehlich M., 2003, *Παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση*, μτφρ: Νούσια Ελένη, Τυπωθήτω.

Jacquard A., Μάιος 1995, *Εγώ και οι άλλοι-Μια γενική προσέγγιση*, μτφρ. Χ. Καζλαρής, εκδ. Κάτοπτρο.

Kirk S. A., 1973, *Η Εκπαίδευση των αποκλινόντων παιδιών*, μτφρ. Τσιμπούκης Κ. Ι., Αθήνα.

Moores D. F., 2007, *Εκπαίδευση και κώφωση: ψυχολογική προσέγγιση, αρχές και πρακτικές*, Αθήνα, μετάφραση Χ. Λυμπεροπούλου; Ελληνικά Γράμματα,

Ξενογλώσση:

Aseltine L.(ed), Mueller E., Tait N., 1986, *I'm Deaf and it's OK*, Illinois, Albert Whitman & Company.

Feshbach S. (ed), Weiner B., Bohart A., 1996, *Personality*, Massachusetts-Toronto, 4th edition, D.C. Heath and Company/Lexington.

Gregory S. [et.al.], 1999, *Issues in deaf education*, London.

Hadjikakou K., Nikolarazi M., 2007, *The Impact of Personal Educational Experiences and Communication Practices on the Construction of Deaf Identity in Cyprus*.

Harvey M. A., 2003, *Psychotherapy with deaf and hard of hearing persons-A systemic model*, 2nd edition, New Jersey London, ed. Lawrence Erlbaum Associates.

Jambor E., Elliott M., 2005, *Self-esteem and Coping Strategies among Deaf Students*, University of Nevada Reno. Oxford University Press.

Lane H., 1984, *The deaf experience: classics in language and education*, translated by Franklin Philip, London, Harvard University Press.

Lane H., 1989, *When the mind hears: a history of the deaf*, New York, Vintage Books.

Livingston S.; foreword by Tucker J. E., c1997, *Rethinking the education of deaf students: theory and practice from a teacher's perspective*, Portsmouth, U.S.A. Heinemann.

Luetke B. – Stahlman Ph. D., c1999, *Language across the curriculum: when students are deaf or hard of hearing*, Oregon: Butte Publications,.

Marschark M. and Spencer P. E., 2003, *Oxford handbook of deaf studies, language, and education*, Oxford University Press.

Ramsey C. L., 1998, *Deaf children in public schools: placement, context, and consequences*, Washington, Gallaudet University Press.

Rosenberg, M., 1979, *Conceiving the self*, New York, Basic Books.

Scheetz N. A., 2001, *Orientation to Deafness*, 2nd Edition, Allyn & Bacon.

William W. A., 1993, *Theories of Personality*, Allyn & Bacon.

Διαδίκτυο:

<http://users.lak.sch.gr/babaroutsoup/pareababa/epikoinonia/simata.htm> (Ιστοσελίδα της Βούλας Βαβαρούτς)

http://www.museumofdisability.org/education_educators.asp

<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean_Itard.jpg

<http://el.wikipedia.org/> (διαβάστηκε στις 09/05/2010)

http://imm.demokritos.gr/delfe/html/delfe_s_faq.html

<http://jdsde.oxfordjournals.org/content/10/1/63.full.pdf>

<http://users.ait.sch.gr/stsepas/main/arthra/matitis.doc>

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15448068>

<http://www.alfavita.gr/fakeloi/EidikiAgogi.php>

http://paroutsas.jmc.gr/spec_ag.htm

<http://www.specialeducation.gr/>

<http://epapanis.blogspot.com/>

<http://www.vita.gr/>

<http://www.enet.gr/>

Παραρτήματα:

Ερωτηματολόγιο

Μέρος Α: Προσωπικά δεδομένα

Παρακαλώ διαβάστε κάθε μια από τις ερωτήσεις, που ακολουθούν σχετικά με τα προσωπικά σας στοιχεία και βάλτε ✓ στην απάντηση που σας εκφράζει καλύτερα.

1. Φύλο
☐ Άντρας
☐ Γυναίκα

2. Ηλικία-

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης:
☐ Απόφοιτος Λυκείου
☐ Απόφοιτος ΑΕΙ
☐ Απόφοιτος ΤΕΙ
☐ Κάτοχος Μεταπτυχιακού
☐ Κάτοχος Διδακτορικού
Άλλο(Παρακαλώ διευκρινίστε)

4. Επαγγελματική Απασχόληση:
☐ Άνεργος
☐ Μερική Απασχόληση
☐ Εθελοντική Απασχόληση
☐ Πλήρη Απασχόληση

5. Γεννηθήκατε με απώλεια ακοής;
☐ Ναι
☐ Όχι

6. Αν όχι στην ερώτηση 5, πόσο χρονών ήσαστε όταν χάσατε την ακοή σας;
.....

7. Πώς θα χαρακτηρίζατε το βαθμό της απώλειας της ακοής σας;
[] Πολύ σοβαρή ή σοβαρή απώλεια ακοής (αν δε βλέπω τον ομιλητή στο στόμα δεν μπορώ να καταλάβω τι λέει)
[] Μέτρια απώλεια ακοής (μπορώ να χρησιμοποιώ το τηλέφωνο με γνωστό μου ομιλητή)
8. Σε ποιο είδος σχολείου φοιτήσατε;
[] Σχολείο Κωφών
[] Γενικό σχολείο με τμήμα ένταξης για κωφούς
[] Γενικό σχολείο με πρόγραμμα υποστήριξης στην τάξη
[] Γενικό σχολείο και Σχολείο κωφών
9. Πώς επικοινωνείτε με τους γονείς σας;
[] Προφορικά μόνο
[] Κυρίως προφορικά, αλλά και με κάποια νοήματα
[] Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα
[] Άλλο-..... (Παρακαλώ διευκρινίστε)
10. Αν έχετε παιδιά, πώς επικοινωνείτε με αυτά;
[] Προφορικά μόνο
[] Κυρίως προφορικά και με κάποια νοήματα
[] Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα
[] Άλλο-..... (Παρακαλώ διευκρινίστε)
11. Πώς επικοινωνείτε με τους ακούοντες;
[] Προφορικά μόνο
[] Κυρίως προφορικά και με κάποια νοήματα
[] Με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα
[] Άλλο-..... (Παρακαλώ διευκρινίστε)

Μέρος Β: Εσείς και η Κοινότητα Κωφών

Οι ακόλουθες ερωτήσεις αφορούν την γνώμη σας σχετικά με την Κοινότητα Κωφών. Παρακαλώ βάλτε √ στην απάντηση που σας εκφράζει καλύτερα.

		ΑΠΟΛΥΤΑ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΟ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΟ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΣΩΣΤΟ	ΑΠΟΛΥΤΑ ΣΩΣΤΟ
12	Βρίσκω ευχάριστο να είμαι μέλος της Κοινότητας Κωφών				
13	Πιστεύω ότι, σε γενικές γραμμές, έχω περισσότερα κοινά με μέλη της Κοινότητας Κωφών παρά με άλλες ομάδες (π.χ. με τους ακούοντες).				
14	Θα προτιμούσα να ανήκω στον κόσμο των ακούντων, παρά στην Κοινότητα των Κωφών.				
15	Οι σχέσεις με άλλα Κωφά άτομα είναι σημαντικές για μένα.				
16	Πιστεύω ότι είμαι ένα πλήρως ενεργό μέλος της Κοινότητας Κωφών.				
17	Πιστεύω ότι τα μέλη της Κοινότητας Κωφών μοιάζουν λίγο πολύ μεταξύ τους.				

Μέρος Γ: Οι σκέψεις και τα συναισθήματά σας για τον εαυτό σας.

Παρακαλώ βάλτε ✓ στην απάντηση που σας εκφράζει καλύτερα. Επιλέξτε μόνο μια απάντηση για κάθε δήλωση.

		ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	ΔΙΑΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ
18	Αισθάνομαι, ότι αξίζω ως άτομο, τουλάχιστον σε ένα ισότιμο επίπεδο με τους υπόλοιπους.				
19	Αισθάνομαι ότι έχω πολλές αρετές.				
20	Γενικά, τείνω να αισθάνομαι ότι είμαι ένας αποτυχημένος/η.				
21	Είμαι ικανός να κάνω πράγματα, τόσο καλά όσο οι περισσότεροι άνθρωποι.				
22	Αισθάνομαι ότι δεν έχω κάνει πολλά για τα οποία είμαι περήφανος.				
23	Βλέπω θετικά τον εαυτό μου.				
24	Σε γενικές γραμμές, είμαι ικανοποιημένος με τον εαυτό μου.				
25	Θα ήθελα να σέβομαι περισσότερο τον εαυτό μου				
26	Αισθάνομαι άχρηστος/η κάποιες φορές				
27	Κάποιες φορές νομίζω ότι δεν είμαι καθόλου καλός				

Μέρος Δ: Εσείς και ο κόσμος των ακούντων.

Παρακαλώ βάλτε ✓ στην απάντηση που αντιπροσωπεύει καλύτερα, σχετικά με το πώς αισθάνεστε με τις δραστηριότητές σας (συμμετοχή) στον κόσμο των ακούντων.

		ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΥΧΝΑ
28	Όταν συναντώ ακούντες, οι οποίοι δεν μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί μου, χρησιμοποιώ χαρτί και στυλό για να επικοινωνήσω μαζί τους.				
29	Πηγαίνω σε εκδηλώσεις, όπου η πλειοψηφία των ανθρώπων είναι ακούντες.				
30	Προσπαθώ να μην αλληλεπιδρώ με ακούντες				
31	Όταν συναντώ ακούντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, φεύγω χωρίς να προσπαθήσω να επικοινωνήσω μαζί τους.				
32	Όταν χρειάζομαι βοήθεια για να επικοινωνήσω με ακούντες, που δε γνωρίζουν την νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, ζητώ από έναν ακούντα φίλο ή συγγενή να μιλήσει για μένα				
33	Όταν δεν καταλαβαίνω τι μου λένε οι ακούντες, τους ζητώ να επαναλάβουν αυτά που είπαν.				
34	Πιάνω κουβέντα με ακούντες, τους οποίους συνήθως συναντώ στη δουλειά ή στην τάξη.				
35	Λέω στους ακούντες από την αρχή της συζήτησης ότι είμαι κωφός/άτομο με απώλεια ακοής				
36	Πηγαίνω σε εκδηλώσεις για Κωφούς				
37	Όταν βγαίνω με ακούντες ανθρώπους που δε γνωρίζουν τη νοηματική ή τον τρόπο επικοινωνίας με άτομα με απώλεια ακοής, προσποιούμαι ότι καταλαβαίνω τα πάντα που γίνονται.				
38	Αλλάζω τα σχέδια μου για να βρεθώ με Κωφά άτομα				

Μέρος Ε: Εσείς και ο κόσμος των ακούντων.

Τέλος, παρακαλώ βάλτε √ στην απάντηση που αντιπροσωπεύει καλύτερα.

		ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΥΧΝΑ
39	Τα πηγαίνω εξίσου καλά με τα ακούντα και με τα Κωφά άτομα				
40	Είμαι αναμειγμένος στη ζωή της Κοινότητας των Κωφών				
41	Όταν επικοινωνώ με έναν ακούντα δεν του λέω ότι είμαι Κωφός/άτομο με απώλεια ακοής, εκτός και αν πρέπει				
42	Μου αρέσει να δημιουργώ καινούργιες σχέσεις με τα ακούντα άτομα				
43	Μπορώ να τα καταφέρνω εξίσου καλά στον κόσμο των ακούντων και των Κωφών				
44	Δεν έχω πρόβλημα να αλληλεπιδρώ με ακούντα άτομα				

Σας Ευχαριστώ πολύ για την βοήθειά σας!!!

Απόψεις και Εμπειρίες Κωφών Μαθητών –πώς δημιουργείται η προσωπικότητα τους:

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών και φοιτητών με ειδικές ανάγκες, συμπεριλαμβανόμενων και των κωφών, φοιτούν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης, ενώ ο αριθμός των ειδικών σχολείων και ειδικά των σχολείων – οικοτροφείων (ιδρυμάτων) μειώνεται σημαντικά⁶⁰.

Το θέμα της φοίτησης των κωφών παιδιών σε ειδικά ή γενικά σχολεία ακουόντων έχει δημιουργήσει μεγάλες και έντονες αντιπαράθεσεις μεταξύ των ειδικών, των γονέων και των ίδιων των κωφών.

Επίσης το φυσικό γλωσσικό περιβάλλον του γενικού σχολείου βοηθάει το κωφό παιδί καλύτερα να αναπτύξει προφορικό λόγο και να μορφωθεί περισσότερο. Τέλος πιστεύουν ότι το περιβάλλον του σχολείου ακουόντων έχοντας υψηλότερους στόχους και απαιτήσεις και πλουσιότερο αναλυτικό πρόγραμμα από αυτό του ειδικού σχολείου, παρέχει στον κωφό μαθητή περισσότερες ευκαιρίες για μάθηση⁶¹.

Αντίθετα αυτοί που διαφωνούν με την ενσωμάτωση και πιστεύουν ότι η εκπαίδευση των κωφών παιδιών πρέπει να γίνεται στα ειδικά σχολεία, υποστηρίζουν ότι η κώφωση εμποδίζει την επικοινωνία των κωφών με τους ακούοντες μέσα στην τάξη της ενσωμάτωσης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την απομόνωση των κωφών μαθητών από το περιβάλλον του σχολείου γεγονός που τους δημιουργεί έντονα προβλήματα στο τομέα της ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης (Martens, 1989).

Ακόμα ειδικοί και κωφοί πιστεύουν ότι η ενσωμάτωση επηρεάζει τη ταυτότητα και την αυτοεκτίμηση των κωφών μαθητών, οι οποίοι στα σχολεία των ακουόντων απομονώνονται από την κοινότητα και την κουλτούρα τους (Glickman, 1986).

⁶⁰ Schildroth and Hotto, 1991.

⁶¹ Harrison, 1988.

Σύμφωνα με τον McCartney (1994) τα σχολεία κωφών θα πρέπει να διαθέτουν:

- 1) Ειδικευμένους δασκάλους και άλλους ειδικούς όπως ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, λογοθεραπευτές, διερμηνείς Νοηματικής Γλώσσας κ.τ.λ.,
- 2) Πρόσβαση στην επικοινωνία του σχολείου που σημαίνει τη γνώση και τη χρήση της Νοηματικής Γλώσσας από τους δασκάλους και τους μαθητές του σχολείου, ή τη χρήση διερμηνέων Νοηματικής Γλώσσας
- 3) Τεχνολογικά βοηθήματα όπως ακουστικά, ειδικά τηλέφωνα για κωφούς, οπτικά συστήματα ήχων, ηχομονώσεις αιθουσών, κομπιούτερ και ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα κ.τ.λ.,
- 4) Πρόσβαση των κωφών μαθητών σε όλες τις δραστηριότητες του σχολείου, αθλητικές, θεατρικές κ.τ.λ.
- 5) Παροχή κωφών δασκάλων και ειδικών οι οποίοι αποτελούν μοντέλα για μίμηση για τους κωφούς μαθητές και
- 6) Επαφή και σχέσεις με κωφούς μαθητές και πρόσβαση στη κοινότητα των Κωφών και τη κουλτούρα τους κ.τ.λ.

α) Φοίτηση σε Σχολεία (τάξεις) Ακουόντων

Παρακάτω καταγράφονται ορισμένα σχόλια ατόμων που είχαν φοιτήσει πάνω από 6 χρόνια σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης, ενταγμένοι σε τάξεις μαζί με ακούοντα παιδιά.

«Το μόνο που παραδέχομαι (για το σχολείο ακουόντων) είναι ότι είχαν καλύτερη μέθοδο, ήταν πιο προχωρημένοι στον τρόπο διδασκαλίας και είχαν πιο πλούσια ύλη.»

«Προσπαθούσα να παρακολουθήσω τα χείλη των καθηγητών. Φυσικά ο καθένας είχε διαφορετικό στόμα, διαφορετική ομιλία....κουραζόντουσαν πολύ τα μάτια μου...»

«Μέσα στο Πολυτεχνείο που πήγα αργότερα δεν είχα πολλά προβλήματα με βοήθησε σε αυτό το κανονικό σχολείο, είχα μάθει αρκετά πράγματα... Τελικά το σχολείο των ακουόντων πιστεύω βοηθάει μόνο στο θέμα της εκμάθησης ... τίποτα άλλο .»

«Πολλές φορές επειδή δεν τους καταλάβαινα (τους καθηγητές) έτρεχα στο σπίτι μου πάνω στη βιβλιοθήκη σε λεξικά και εγκυκλοπαίδειες να μάθω τι ήταν αυτό που είπαν και δεν καταλάβαινα. Φυσικά έχανα χρόνο, αλλά μάθαινα πολλά πράγματα.»

Ένα πολύ σκληρό παράδειγμα αντιμετώπισης των κωφών μαθητών, από έναν πληροφοριοδότη: «Με ενοχλούσε φοβερά. Θυμάμαι ήμουν χάλια όλη εκείνη την εποχή. Στη Γ' Λυκείου είχα μεγάλο πρόβλημα, είπα στον καθηγητή μου να μιλάει λίγο πιο δυνατά, αλλά μου απάντησε **εάν δεν ακούς να πάς στο σχολείο σου το ειδικό.**»

Προβλήματα:

Κατ' αρχάς, δεν υπήρχε καμιά ιδιαίτερη βοήθεια, καμιά τροποποίηση του προγράμματος, για να συμπεριληφθούν και οι κωφοί μαθητές. Οι δάσκαλοι και ειδικά οι καθηγητές στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο αντιμετώπιζαν τους κωφούς μαθητές μερικές φορές με οίκτο, άλλες φορές με αδιαφορία ή ακόμα και εχθρικά.

Τα μεγαλύτερα όμως προβλήματα που είχαν τα κωφά παιδιά αφορούσαν τις σχέσεις τους με τα άλλα παιδιά του σχολείου και με τους δασκάλους τους στο κοινωνικό επίπεδο. Κυρίως αντιμετώπιζαν προκαταλήψεις και διακρίσεις των ακουόντων (δασκάλων και μαθητών).

«Εγώ πιστεύω ότι αδικήθηκα που πήγα στο σχολείο ακουόντων. Εκεί πέρα αισθανόμουν μόνος, ένιωθα ανασφάλεια και έχασα επαφή με το περιβάλλον...δεν είχα καμιά επαφή.»

β) Φοίτηση σε Ειδικά Σχολεία Κωφών

Το πρώτο θετικό στοιχείο που ανέφεραν όλοι όσοι ερωτήθηκαν, ήταν η κοινωνική αλληλεπίδραση και οι ευκαιρίες για επικοινωνία και ανάπτυξη φιλικών σχέσεων που προσφέρει το ειδικό σχολείο.

«Με τους κωφούς ήταν πολύ άνετα, επικοινωνούσα μαζί τους είχαμε τα ίδια αισθήματα, φιλίες βαθιές, μαθαίναμε πολλά πράγματα μεταξύ μας...»

Το σύστημα εκεί βοηθάει τους κωφούς μαθητές να αποκτήσουν ταυτότητα – ανάπτυξη προσωπικότητας και κοινωνική συνείδηση

Οι κωφοί όμως ήταν αρκετά κριτικοί με την παρεχόμενη εκπαίδευση στα σχολεία αυτά, την οποία θεωρούν περιορισμένη. Αυτό φαίνεται από τα παρακάτω σχόλια:

«Στο σχολείο ακουόντων η ύλη ήταν πλούσια, ενώ στο κωφών φτωχή....Το σχολείο (κωφών) είναι πίσω σε γνώσεις. Οι δασκάλες με έμαθαν λίγα πράγματα προφορικά δυστυχώς, χωρίς Νοηματική...»

«Έφυγα από το Λύκειο ακουόντων και πήγα στο Λύκειο κωφών, επειδή δεν με ήθελαν στο σχολείο τους οι καθηγητές. Αλλά και εκεί πιστεύω είχα άλλα προβλήματα. Τα μαθήματα ήταν περιορισμένα σε ύλη και εγώ παρ' όλο που μάθαινα Νοηματική από τα άλλα παιδιά, τους μάθαινα διάφορα πράγματα που ήξερα.»

Θεμελιωτές της ειδικής αγωγής:

Πρωτεργάτες στον τομέα της ειδικής αγωγής θεωρούνταν ο J. Itard (1774-1838) και ο E. Seguin (1812-1880). Κατά το πέρασμα των αιώνων υπήρξαν κι άλλοι σημαντικοί θεμελιωτές της ειδικής αγωγής, που έπαιξαν πολύ μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη αυτού του τομέα.

Ο Jean Itard, γάλλος ιατροφιλόσοφος, ήταν ο πρώτος που εισήγαγε συστηματικά την έννοια της ειδικής αγωγής, και απέβλεπε στην ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων του ανθρώπου. Εργάστηκε επί σειρά ετών σε ίδρυμα κωφάλαλων, όπου παρατήρησε τα αγαθά αποτελέσματα της ειδικής αγωγής. Το θεωρητικό πλαίσιο της προσπάθειάς του ήταν «η ιδέα ότι ο άνθρωπος έχει απεριόριστες ψυχικές δυνατότητες και ότι αγωγή και περιβάλλον είναι οι δύο βασικοί παράγοντες, από τους οποίους εξαρτάται η διανοητική του ανάπτυξη⁶²».

Ο Edouard Seguin ήταν μαθητής του Itard και του Jean Esquirol (1772-1840). Γιατρός νευρολόγος, ψυχολόγος και παιδαγωγός, επηρεάστηκε από τις ιδέες του δασκάλου του και έτσι συνέχισε τις έρευνές του. Σήμερα θεωρείται ο «Κύριος Θεμελιωτής της Ειδικής Παιδαγωγικής Επιστήμης⁶³».

⁶² Γ.Σ. Κρουσταλάκη, Παιδιά με Ιδιαίτερες Ανάγκες, σελ.35.

⁶³ Γ.Σ. Κρουσταλάκη, Παιδιά με Ιδιαίτερες Ανάγκες, σελ.38.

Jean Itard

Πηγή:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean_Itard.jpg

Edouard Seguin

Πηγή:

http://www.museumofdisability.org/education_educators.asp

Πιστεύουμε:

Πιστεύουμε στην παροχή ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική αποκατάσταση και στην παραγωγική διαδικασία για κάθε άτομο με ή χωρίς Ειδικές Ανάγκες.

Αλλά,

Πάνω απ' όλα πιστεύουμε στα ίδια τα άτομα με τις ειδικές ανάγκες και δυνατότητες.

Στις ικανότητές τους για ανάπτυξη που συχνά περιορίζεται μέσα στα σύνορα της άγνοιας και της προκατάληψης.

Στο πάθος τους για ανεξαρτησία και αυτοδυναμία, που αποκτούν μόνο όταν στο σώμα όλων μας εδρεύει το καλλιεργημένο πνεύμα και η ζεστή καρδιά.

Πιστεύουμε ότι ένα ταλέντο που δεν έχει ανακαλυφτεί ή μια ικανότητα που δεν έχει αξιοποιηθεί, αποτελεί απειλή στο δικαίωμα ενός λαού να ζήσει ελεύθερα.

*Στ. Πολυχρονοπούλου, 1991
(Επίλογος ομιλίας της σε
πανευρωπαϊκό συνέδριο)*